

eul_wid: fhi-aa

Ἀναξιμένης ὁ Λαμψακηνός · Anaximenes of Lampsacus

Rhetoric to Alexander

Τέχνη Ῥητορική πρὸς Ἀλέξανδρον

Period: Κλασική Classical

Dialect: Ἀττική Attic

Domain: Ἱστορία History

Format: Λόγος Oration

proem tit ANAXIMENOUS TEXNH RHOTORIKH {ARISTOTELOUS RHOTORIKH PROS ALEXANDRON
ARISTOTELHS ALEXANDRWI EY PRATTEIN Ἐπέστειλάς μοι, ὅτι πολλάκις πολλοὺς πέπομφας
πρὸς ἡμᾶς τοὺς διαλεξομένους ὑπὲρ τοῦ γραφῆναί σοι τὰς μεθόδους τῶν πολιτικῶν λόγων·
ἐγὼ δὲ οὐ διὰ ῥαθυμίαν ὑπερεβαλλόμεν ἔν τούτοις τοῖς χρόνοις, ἀλλὰ διὰ τὸ ζητεῖν οὕτως
ὑπὲρ αὐτῶν γραφῆναί σοι διηκριβωμένως, ὥς οὐδεὶς ἄλλος γέγραφε τῶν περὶ ταῦτα
πραγματευομένων. ^[5]

proem 2 ταύτην δὲ εἰκότως τὴν διάνοιαν εἶχον· ὥσπερ γὰρ ἐσθῆτα σπουδάζεις τὴν εὐπρεπεστάτην τῶν
λοιπῶν ἀνθρώπων ἔχειν, οὕτω δύναμιν λόγων λαβεῖν ἐστί σοι πειρατέον τὴν εὐδοξοτάτην.
πολὺ γὰρ κάλλιον ἐστί καὶ βασιλικώτερον τὴν ψυχὴν ἔχειν εὐγνωμονοῦσαν ἢ τὴν ἔξιν τοῦ
σώματος ὁρᾶν εὐειματοῦσαν. ^[5]

proem 3 καὶ γὰρ ἄτοπόν ἐστι τὸν τοῖς ἔργοις πρωτεύοντα φαίνεσθαι τῶν τυχόντων τοῖς λόγοις
ὑστερίζοντα, καὶ ταῦτα εἰδότα, ὅτι τοῖς μὲν ἐν δημοκρατίᾳ πολιτευομένοις ἡ ἀναφορὰ περὶ
πάντων τῶν πραγμάτων εἰς τὸν νόμον ἐστί, τοῖς δ' ὑπὸ τὴν τῆς βασιλείας ἡγεμονίαν
τεταγμένοις πρὸς λόγον. ^[5]

proem 4 ὥσπερ οὖν τὰς αὐτονόμους τῶν πόλεων διορθοῦν εἴωθεν ἐπὶ τὸ κάλλιστον ἄγων ὁ κοινὸς
νόμος, οὕτω τοὺς ὑπὸ τὴν σὴν βασιλείαν καθεστῶτας ἄγειν δύναται ἂν ἐπὶ τὸ συμφέρον ὁ σὸς
λόγος. καὶ γὰρ ὁ νόμος ἐστὶν ὥς ἀπλῶς εἰπεῖν λόγος ὠρισμένος καθ' ὁμολογίαν κοινὴν
πόλεως, μηνύων πῶς δεῖ πράττειν ἕκαστα. ^[5]

proem 5 πρὸς δὲ τούτοις οὐκ ἄδηλον ὥς οἶμαί σοι τοῦτό ἐστιν, ὅτι τοὺς μὲν λόγῳ χρωμένους καὶ μετὰ
τούτου πάντα πράττειν προαιρουμένους ὥς ὄντας καλοὺς τε καὶ ἀγαθοὺς ἐπαινοῦμεν, τοὺς δὲ
ἄνευ λόγου τι ποιοῦντας ὥς ὄντας ὠμοὺς καὶ θηριώδεις μισοῦμεν. ^[5]

proem 6 διὰ τούτου καὶ <τοῦς> κακοὺς τὴν αὐτῶν κακίαν ἐμφανίσαντας ἐκολάσαμεν καὶ τοὺς
ἀγαθοὺς δηλώσαντας αὐτῶν τὴν ἀρετὴν ἐξηλώσαμεν. τούτῳ καὶ τῶν μελλόντων κακῶν
ἀποτροπὴν εὐρήκαμεν καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν ὄνησιν ἔσχομεν. καὶ διὰ τούτου καὶ τὰς
ἐπιούσας δυσχερείας ἐφύγομεν καὶ τὰς μὴ προσούσας ἡμῖν ὠφελείας ἐπορισάμεθα. ὥσπερ γὰρ
βίος ἄλυπος αἰρετός, οὕτω λόγος συνετὸς ἀγαπητός. ^[5]

proem 7 εἰδέναι δέ σε δεήσει, ὅτι παραδείγματά ἐστί τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθρώπων τοῖς μὲν ὁ νόμος,
τοῖς δὲ ὁ σὸς βίος καὶ λόγος. ὅπως οὖν διαφέρων ἦς πάντων Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, πᾶσάν

ἐστὶ σοι σπουδὴν ποιητέον, ἵνα τὴν ἐκ τούτων ἀπομίμησιν οἱ περὶ ταῦτα διατρίβοντες τοῖς τῆς ἀρετῆς στοιχείοις καλλιγραφούμενοι μὴ πρὸς τὰ φαῦλα σφᾶς αὐτοὺς ἄγωσιν, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς ἀρετῆς μετέχειν ἐπιθυμῶσιν. ^[5]

proem 8 ἔτι δὲ τὸ βουλευέσθαι τῶν περὶ τὸν ἄνθρωπον θειότατόν ἐστιν, ὥστε οὐκ εἰς τὰ πάρεργα καὶ μηδενὸς ἄξια τὴν σπουδὴν ἐστὶ σοι καταναλωτέον, ἀλλὰ τὴν μητρόπολιν αὐτὴν τοῦ καλῶς βουλευέσθαι μαθεῖν βουλευτέον. τίς γὰρ δὴ τοῦτ' ἂν ἀμφισβητήσῃ τῶν νοῦν ἔχόντων, ὅτι τὸ μὲν πράττειν μὴ βουλευσάμενον σημεῖόν ἐστιν ἀνοίας, τὸ δὲ κατὰ τὴν ὑφήγησιν τοῦ λόγου συντελεῖν τι τῶν ὑπ' ἐκείνου παραγγελθέντων παιδείας; ἰδεῖν δὲ ἐστὶ πάντας τοὺς ἄριστα τῶν Ἑλλήνων πολιτευομένους λόγῳ πρῶτον ἢ τοῖς ἔργοις συγγινομένους, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοὺς μέγιστον ἀξίωμα τῶν βαρβάρων ἔχοντας τούτῳ πρὸ τῶν πραγμάτων χρωμένους, εἰδότες καλῶς, ὡς ἀκρόπολις ἐστὶ σωτηρίας ἢ διὰ τοῦ λόγου γινομένη τοῦ συμφέροντος θεωρία. ^[5]

proem 9 ταύτην ἀπόρρητον οἰητέον, οὐ τὴν ἐκ τῶν οἰκοδομημάτων ἀσφαλὴ πρὸς σωτηρίαν εἶναι νομιστέον.

proem 10 ἀλλὰ γὰρ ὁκνῶ ἔτι πλείω γράφειν, μή ποτε καλλωπίζεσθαι δόξῳ περὶ τῶν ἀκριβῶς γνωριζομένων ὡς οὐχ ὁμολογουμένων πίστει ἐπιφέρων. διόπερ ἀφήσω, ἐκεῖνα μόνον εἰπὼν, περὶ ὧν ἔνεστι λέγειν εἰς ἅπαντα τὸν βίον, ὅτι τοῦτό ἐστιν, ᾧ διαφέρομεν τῶν λοιπῶν ζώων. τοῦτο οὖν καὶ ἡμεῖς διαφέρων τῶν λοιπῶν ἔχομεν ἀνθρώπων οἱ μεγίστης τιμῆς ὑπὸ τοῦ δαιμονίου τετυχηκότες. ^[5]

proem 11 ἐπιθυμίᾳ μὲν γὰρ καὶ θυμῷ καὶ τοῖς τοιούτοις χρῆται καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα πάντα, λόγῳ δὲ οὐδὲν τῶν λοιπῶν χωρὶς ἀνθρώπων. ἀτοπώτατον οὖν ἂν εἴη πάντων, εἰ τούτῳ μόνῳ τῶν λοιπῶν ζώων εὐδαιμονέστερον βιοῦντες τὸ αἴτιον τοῦ καλῶς εἶναι διὰ ῥαθυμίας ἀφείμεν κατολιγώρησαντες. διακελεύομαι δὲ σοι πάλαι παρακεκλημένῳ τῆς τῶν λόγων ἀντέχεσθαι φιλοσοφίας. ^[5]

proem 12 καθάπερ γὰρ ἐστὶ φυλακτικὸν σώματος υἰγεία, οὕτω ψυχῆς φυλακτικὸν κατέστηκε παιδεία. ταύτης γὰρ προηγουμένης οὐ πταίειν συμβήσεται σοι περὶ τὰς πράξεις, ἀλλὰ σώζειν ἀπάσας ὡς ἔπος εἰπεῖν τὰς ὑπαρχούσας σοι τῶν ἀγαθῶν κτήσεις. ^[5]

proem 13 χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων, εἰ τὸ τοῖς ὀφθαλμοῖς βλέπειν ἡδύ, <τὸ> τοῖς τῆς ψυχῆς ὄμμασιν ὀξυδορκεῖν ἐστὶ θαυμαστόν. ἔτι δὲ ὥσπερ ὁ στρατηγός ἐστὶ σωτὴρ στρατοπέδου, οὕτω λόγος μετὰ παιδείας ἡγεμών ἐστὶ βίου. ταυτὶ μὲν οὖν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια παραλιπεῖν νομίζω καλῶς ἡμῖν ἔχειν κατὰ τὸν ὑπάρχοντα καιρόν. Ἐγραψας δέ μοι διακελευόμενος, ὅπως μηδεὶς τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων λήψεται τὸ βιβλίον τοῦτο, καὶ ταῦτα εἰδὼς, ὅτι καθάπερ τοὺς ἐξ αὐτῶν γεννηθέντας οἱ γεννήσαντες τῶν ὑποβαλλομένων μᾶλλον φιλοῦσιν, οὕτως οἱ εὐρόντες τι τῶν μετεχόντων ὥσπερ γὰρ ὑπὲρ τέκνων, οὕτω τῶν λόγων ὑπεραποτεθνήκασιν. ^[5]

proem 15 οἱ μὲν γὰρ Πάριοι λεγόμενοι σοφισταὶ διὰ τὸ μὴ τεκεῖν αὐτοὶ διὰ ῥαθυμίας ἄμουςον οὐ στέργουσιν, ἀλλὰ χρήματα λαβόντες ἀποκηρύττουσι. διὰ τοῦτο οὖν ἐγὼ σοι παρακελεύομαι διαφυλάττειν οὕτω τοὺς λόγους τούτους, ὅπως νέοι καθεστῶτες ὑπὸ μηδενὸς χρήμασι διαφθαρήσονται, κοσμίως δὲ μετὰ σοῦ συμβιώσαντες εἰς ἡλικίαν ἐλθόντες δόξης ἀκηράτου τεύξονται. ^[5]

proem 16 παρειλήφαμεν δέ, καθάπερ ἡμῖν ἐδήλωσε Νικάνωρ, καὶ τῶν λοιπῶν τεχνογράφων εἴ τίς τι γλαφυρὸν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν τούτων γέγραφεν ἐν ταῖς τέχναις. περιτεύξῃ δὲ δυσὶ τούτοις βιβλίοις, ὧν τὸ μὲν ἐστὶν ἐμὸν ἐν ταῖς ὑπ' ἐμοῦ τέχναις Θεοδέκτη γραφεῖσαις, τὸ δὲ ἕτερον Κόρακος. ^[5]

proem 17 τὰ δὲ λοιπὰ τούτοις ἰδίᾳ πάντα γέγραπται περὶ τε τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν δικανικῶν παραγγελμάτων ὅθεν πρὸς ἐκάτερον αὐτῶν εὐπορήσεις ἐκ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων σοι

γεγραμμένων. ἔρρωσο.} Τρία γένη τῶν πολιτικῶν εἰσι λόγων, τὸ μὲν δημηγορικόν, τὸ δὲ ἐπιδεικτικόν, τὸ δὲ δικανικόν. ^[5]

1 1 εἶδη δὲ τούτων ἑπτὰ, προτρεπτικόν, ἀποτρεπτικόν, ἐγκωμιαστικόν, ψεκτικόν, κατηγορικόν, ἀπολογικόν, καὶ ἐξεταστικόν ἢ αὐτὸ καθ' αὐτὸ ἢ πρὸς ἄλλο. ^[5]

1 2 τὰ μὲν οὖν εἶδη τῶν λόγων τοσαῦτα ἀριθμῶ ἐστί, χρῆσόμεθα δὲ αὐτοῖς ἕν τε ταῖς κοιναῖς δημηγορίαις καὶ ταῖς περὶ τὰ συμβόλαια δικαιολογίαις καὶ ταῖς ἰδίαις ὁμιλίαις. οὕτω δ' ἂν ἐτοιμώτατον λέγειν περὶ αὐτῶν δυνηθείημεν, εἰ καθ' ἕνα ἕκαστον εἶδος ἀπολαβόντες ἀπαριθμησαίμεθα τὰς δυνάμεις αὐτῶν καὶ τὰς χρήσεις καὶ τὰς πράξεις. καὶ πρῶτον μὲν τὰς προτροπὰς καὶ ἀποτροπὰς, ἐπεὶ περ ἕν τε ταῖς ἰδίαις ὁμιλίαις καὶ ταῖς κοιναῖς δημηγορίαις ἐν τοῖς μάλιστα αὐτῶν χρήσις ἐστί, διέλθωμεν. Καθόλου μὲν οὖν εἰπεῖν, προτροπὴ μὲν ἐστὶν ἐπὶ προαιρέσεως ἢ λόγου ἢ πράξεως παρακλήσις, ἀποτροπὴ δὲ ἀπὸ προαιρέσεων ἢ λόγων ἢ πράξεων διακώλυσις. ^[5]

1 4 οὕτω δὲ τούτων διωρισμένων τὸν μὲν προτρέποντα χρὴ δεικνύειν ταῦτα ἐφ' ἃ παρακαλεῖ δίκαια ὄντα καὶ νόμιμα καὶ συμφέροντα καὶ καλὰ καὶ ἡδέα καὶ ῥάδια πραχθῆναι· εἰ δὲ μή, δυνατὰ τε δεικτέον, ὅταν ἐπὶ δυσχερῇ παρακαλῇ, καὶ ὥς ἀναγκαῖα ταῦτα ποιεῖν ἐστί.

1 5 τὸν δὲ ἀποτρέποντα δεῖ διὰ τῶν ἐναντίων κώλυσιν ἐπιφέρειν, ὥς οὐ δίκαιον οὐδὲ νόμιμον ἐστὶν οὐδὲ συμφέρον οὐδὲ καλὸν οὐδὲ ἡδὺ οὐδὲ δυνατόν· πράττειν τοῦτο, εἰ δὲ μή, ὥς ἐργῶδες καὶ οὐκ ἀναγκαῖον. ἅπασαι δὲ αἱ πράξεις μετέχουσι τούτων ἀμφοτέρων, ὥστε μηδ' ἓνα τῆν' ἐτέραν τῶν ὑποθέσεων ἔχοντα λόγων ἀπορεῖν. Ὡν μὲν οὖν ὀρέγεσθαι δεῖ τοὺς προτρέποντας καὶ ἀποτρέποντας, ταῦτά ἐστιν· ὀρίσασθαι δὲ πειράσομαι τούτων ἕκαστον τί ἐστί καὶ δεῖξαι, πόθεν αὐτῶν εἰς τοὺς λόγους εὐπορήσομεν. ^[5]

1 7 δίκαιον μὲν οὖν ἐστί τὸ τῶν ἀπάντων ἢ τὸ τῶν πλείστων ἔθος ἄγραφον, διορίζον τὰ καλὰ καὶ τὰ αἰσχρά. τοῦτο δὲ ἐστί τὸ γονέας τιμᾶν καὶ φίλους εὖ ποιεῖν καὶ τοῖς εὐεργέταις χάριν ἀποδιδόναι· ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια οὐ προστάττουσι τοῖς ἀνθρώποις οἱ γεγραμμένοι νόμοι ποιεῖν, ἀλλ' ἔθει ἀγράφῳ καὶ κοινῷ νόμῳ νομίζεται. ^[5]

1 8 τὰ μὲν οὖν δίκαια ταῦτά ἐστι, νόμος δὲ ἐστὶν ὁμολόγημα πόλεως κοινὸν διὰ γραμμάτων προστάττον, πῶς χρὴ πράττειν ἕκαστα.

1 9 συμφέρον δὲ ἐστί τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν φυλακὴ ἢ τῶν μὴ προσόντων κτήσις ἢ τῶν ὑπαρχόντων κακῶν ἀποβολή ἢ τῶν προσδοκωμένων γενήσεσθαι βλαβερῶν διακώλυσις.

1 10 διαιρήσεις δὲ τοῦτο τοῖς μὲν ἰδιώταις εἰς σῶμα καὶ ψυχὴν καὶ τὰ ἐπίκτητα. σῶματι μὲν οὖν ἐστί συμφέρον ῥώμη κάλλος ὑγίεια, ψυχῇ δὲ ἀνδρεία σοφία δικαιοσύνη· τὰ δὲ ἐπίκτητα φίλοι χρήματα κτήματα· τὰ δ' ἐναντία τούτοις ἀσύμφορα.

1 11 πόλει δὲ συμφέροντα τὰ τοιαῦτά ἐστιν· ὁμόνοια, δυνάμεις πρὸς πόλεμον, χρήματα καὶ προσόδων εὐπορία, συμμάχων ἀρετὴ καὶ πλῆθος· καὶ συλλήβδην ἅπαντα τὰ τούτοις ὁμοιότροπα συμφέροντα νομίζομεν, τὰ δὲ τούτοις ἐναντία ἀσύμφορα. ^[5]

1 12 καλὰ δὲ ἐστὶν, ἂν ὦν εὐδοξία τις καὶ τιμὴ τις ἔνδοξος γενήσεται τοῖς πράξασιν. ἡδέα δὲ τὰ χαρὰν ἐργαζόμενα. ῥάδια δὲ τὰ μετὰ ἐλαχίστου χρόνου καὶ πόνου καὶ δαπάνης ἐπιτελούμενα. δυνατὰ δὲ πάντα τὰ ἐνδεχόμενα γίνεσθαι. ἀναγκαῖα δὲ τὰ μὴ ἐφ' ἡμῖν ὄντα πράττειν, ἀλλ' ὥς ἐξ ἀνάγκης θείας ἢ ἀνθρωπίνης οὕτως ὄντα. Τὰ μὲν οὖν δίκαια καὶ τὰ νόμιμα καὶ τὰ συμφέροντα καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ ἡδέα καὶ τὰ ῥάδια καὶ τὰ δυνατὰ καὶ τὰ ἀναγκαῖα ταῦτά ἐστιν· εὐπορήσομεν δὲ περὶ τούτων λέγειν ἐξ αὐτῶν τε τῶν προειρημένων καὶ τῶν ὁμοίων τούτοις καὶ τῶν ἐναντίων αὐτοῖς καὶ τῶν ἤδη κεκριμένων ἢ ὑπὸ θεῶν ἢ ὑπ' ἀνθρώπων ἢ ὑπ' ἐνδόξων κριτῶν ἢ ὑπὸ τῶν ἀνταγωνιστῶν ἡμῖν. ^[5]

1 14

Τὸ μὲν οὖν δίκαιον οἷόν ἐστι, πρότερον ἡμῖν δεδήλωται· τὸ δὲ ὅμοιον τῷ δικαίῳ τοιόνδε ἐστίν· ὥσπερ γὰρ δίκαιον νομίζομεν τὸ τοῖς γονεῦσι πείθεσθαι, τὸν αὐτὸν τρόπον προσήκει τοὺς υἱεῖς μιμεῖσθαι τὰς τῶν πατέρων πράξεις· καὶ καθάπερ τοὺς εὖ ποιήσαντας ἀντευεργετῆν δίκαιόν ἐστιν, οὕτω τοὺς μηδὲν κακὸν ἐργασαμένους ἡμᾶς δίκαιόν ἐστι μὴ βλάπτειν. ^[5]

1 15 τὸ μὲν οὖν ὅμοιον τῷ δικαίῳ τοῦτον τὸν τρόπον δεῖ λαμβάνειν· ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων χρὴ καταφανὲς ποιεῖν αὐτὸ <ῶδε> {τὸ παράδειγμα}· καθάπερ γὰρ τοὺς κακὸν τι ποιήσαντας δίκαιόν ἐστι τιμωρεῖσθαι, οὕτω καὶ τοὺς εὐεργετήσαντας προσήκει ἀντευεργετῆν.

1 16 τὸ δὲ κεκριμένον ὑπὸ τινων ἐνδόξων δίκαιον οὕτω λήψη· ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς μόνοι μισοῦμεν καὶ κακῶς ποιοῦμεν τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλὰ καὶ Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι δίκαιον εἶναι κρίνουνσι τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι. Τὸ μὲν οὖν δίκαιον οὕτω μετιῶν πολλαχῶς λήψη· τὸ δὲ νόμιμον αὐτὸ μὲν οἷόν ἐστιν ὥριστα ἡμῖν πρότερον, δεῖ δέ, ὅπου ἂν ᾖ χρησίμων, αὐτόν τε τὸν διαγορεύοντα νόμον λαμβάνειν, εἴτα τὸ ὅμοιον τῷ γεγραμμένῳ νόμῳ. ^[5]

1 17 εἴη δ' ἂν τοιόνδε· ὥσπερ γὰρ ὁ νομοθέτης ταῖς μεγίσταις ζημίαις τοὺς κλέπτοντας κολάζει, οὕτω δεῖ καὶ τοὺς ἐξαπατῶντας μάλιστα τιμωρεῖσθαι· καὶ γὰρ οὗτοι κλέπτουσι τὴν διάνοιαν· καὶ καθάπερ ὁ νομοθέτης κληρονόμους ἐποίησε τοὺς ἐγγυτάτω γένους ὄντας τοῖς ἅπαισιν ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ τῶν τοῦ ἀπελευθέρου χρημάτων ἐμὲ νῦν προσήκει κύριον γενέσθαι· τῶν γὰρ ἀπελευθερωσάντων αὐτὸν τετελευτηκότων ἐγγυτάτω γένους αὐτὸς ὢν καὶ τῶν ἀπελευθέρων δίκαιος ἂν εἴην ἄρχειν. ^[10]

1 18 τὸ μὲν οὖν ὅμοιον τῷ νομίμῳ τοῦτον τὸν τρόπον λαμβάνεται, τὸ δὲ ἐναντίον ῶδε· εἰ γὰρ ὁ νόμος ἀπαγορεύει τὰ δημόσια διανέμεσθαι, δηλὸν ὅτι τοὺς διαιρουμένους αὐτὰ πάντας ἀδικεῖν ὁ νομοθέτης ἔκρινεν· εἰ γὰρ τιμᾶσθαι οἱ νόμοι προστάττουσι τοὺς καλῶς καὶ δικαίως τῶν κοινῶν ἐπιστατήσαντας, δηλὸν ὡς καὶ τοὺς τὰ δημόσια διαφθείροντας τιμωρίας ἀξίους νομίζουσιν. ^[5]

1 19 ἐκ μὲν οὖν τῶν ἐναντίων καταφανὲς οὕτω γίνεται τὸ νόμιμον, ἐκ δὲ τῶν κεκριμένων ῶδε· καὶ οὐ μόνον ἐγὼ τὸν νόμον τοῦτον ἔνεκα τούτων φημὶ τὸν νομοθέτην θεῖναι, ἀλλὰ καὶ πρότερον οἱ δικασταὶ διεξιόντος Λυσιθίδου παραπλήσια τοῖς νῦν ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις ἐψηφίσαντο ταῦτά περὶ τοῦ νόμου τούτου. Τὸ μὲν οὖν νόμιμον οὕτω μετιόντες πολλαχῶς δεῖξομεν· τὸ δὲ συμφέρον αὐτὸ μὲν οἷόν ἐστιν ἐν τοῖς πρότερον ὥριστα, δεῖ δὲ λαμβάνειν εἰς τοὺς λόγους <ὡς ἐκ> τῶν προειρημένων καὶ ἐκ τοῦ συμφέροντος, ἂν ὑπάρχη τι, καὶ μετιόντας τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ ὑπὲρ τοῦ νομίμου καὶ τοῦ δικαίου διήλθομεν, οὕτω καὶ τὸ συμφέρον πολλαχῶς ἐμφανίζειν. ^[5]

1 21 εἴη δ' ἂν τὸ μὲν ὅμοιον τῷ συμφέροντι τοιόνδε· ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς πολέμοις συμφέρει τοὺς εὐψυχοτάτους πρώτους τάττειν, οὕτως ἐν ταῖς πολιτείαις λυσιτελεῖ τοὺς φρονιμωτάτους καὶ δικαιοτάτους προεστάναι τοῦ πλήθους· καὶ καθάπερ τοῖς ἀνθρώποις ὑγιαίνουσι συμφέρει φυλάττεσθαι μὴ νοσήσωσιν, οὕτω καὶ ταῖς πόλεσιν ὁμονοοῦσαις συμφέρον ἐστὶ προσκοπεῖν μὴ στασιάζωσι. ^[5]

1 22 τὰ μὲν οὖν ὅμοια τῷ συμφέροντι τοῦτον τὸν τρόπον μετιῶν πολλὰ ποιήσεις· ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων ῶδε τὸ συμφέρον ἔσται καταφανές· εἰ γὰρ λυσιτελεῖ τοὺς ἐπικεικὲς τιμᾶν τῶν πολιτῶν, συμφέρον ἂν εἴη καὶ τοὺς πονηροὺς κολάζειν· εἰ γὰρ οἴεσθε οὐ συμφέρον εἶναι τὸ μόνους ἡμᾶς πρὸς Θηβαίους πολεμεῖν, συμφέρον ἂν εἴη Λακεδαιμονίοις συμμαχίαν ποιησαμένους οὕτω Θηβαίοις πολεμεῖν. ἐκ μὲν δὴ τῶν ἐναντίων οὕτω τὸ συμφέρον καταφανὲς ποιήσεις· τὸ δὲ κεκριμένον ὑπ' ἐνδόξων κριτῶν οὕτω χρὴ λαμβάνειν· Λακεδαιμόνιοί τε γὰρ Ἀθηναῖοις καταπολεμήσαντες συμφέρειν αὐτοῖς ᾤκησαν μὴ τὴν πόλιν αὐτῶν

ἀνδραποδίσασθαι, καὶ πάλιν Ἀθηναῖοι [μετὰ] Θηβαίων ἐξὸν αὐτοῖς ἀνοικίσαι τὴν Σπάρτην
συμφέρειν σφίσιν ᾧήθησαν περιποιῆσαι Λακεδαιμονίους. ^[5]

1 24 Περὶ μὲν οὖν τοῦ δικαίου καὶ τοῦ νομίμου καὶ τοῦ συμφέροντος οὕτω μετιὼν εὐπορήσεις· τὸ δὲ
καλὸν καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ ῥάδιον καὶ τὸ δυνατόν καὶ τὸ ἀναγκαῖον ὁμοiotρόπως τούτοις μέτιθι.
καὶ περὶ μὲν τούτων ἐντεῦθεν εὐπορήσομεν. Πάλιν δὲ διορισώμεθα, καὶ περὶ πόσων καὶ περὶ
ποιῶν {καὶ τίνων} ἔν τε τοῖς βουλευτηρίοις καὶ ταῖς ἐκκλησίαις συμβουλεύομεν. ^[5]

2 1 ἂν γὰρ τούτων ἕκαστα σαφῶς ἐπιστώμεθα, τοὺς μὲν ἰδίους λόγους αὐτὰ τὰ πράγματα καθ’
ἐκάστην ἡμῖν τὴν συμβουλίαν παραδώσει, τὰς δὲ κοινὰς ἰδέας ἐκ πολλοῦ προειδότες ἐπιφέρειν
ἐφ’ ἐκάστας τῶν πράξεων ῥαδίως δυνησόμεθα. τούτων οὖν ἔνεκα διαιρετέον ἡμῖν, περὶ ὧν
κοινῇ βουλεύονται πάντες. ^[5]

2 2 ἐν κεφαλαίῳ μὲν οὖν εἰπεῖν, εἰσὶν ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν προθέσεις, περὶ ὧν δημηγορητέον·
ἀναγκαῖον γάρ ἐστι καὶ βουλεύεσθαι καὶ λέγειν ἡμᾶς ἐν βουλῇ καὶ δήμῳ ἢ περὶ ἱερῶν ἢ περὶ
νόμων ἢ περὶ τῆς πολιτικῆς κατασκευῆς ἢ περὶ τῶν πρὸς τὰς ἄλλας πόλεις συμμαχιῶν καὶ
συμβολαίων ἢ περὶ πολέμου ἢ περὶ εἰρήνης ἢ περὶ πόρου χρημάτων. αἱ μὲν οὖν προθέσεις
αὗται τυγχάνουσιν οὔσαι, περὶ ὧν βουλευσόμεθα καὶ δημηγορήσομεν· ἐκάστην δὲ πρόθεσιν
διελώμεθα καὶ σκοπῶμεν, ἐν οἷς τρόποις περὶ τούτων ἐνδέχεται τοῖς λόγοις χρησθαι. Περὶ μὲν
οὖν ἱερῶν τριττῶς ἀναγκαῖον λέγειν· ἢ γὰρ ἐροῦμεν ὡς τὰ καθεστῶτα διαφυλακτέον ἢ ὡς ἐπὶ
τὸ μεγαλοπρεπέστερον μεταστατέον ἢ ὡς ἐπὶ τὸ ταπεινότερον. ^[10]

2 3 ὅταν μὲν οὖν λέγωμεν, ὡς δεῖ τὰ καθεστῶτα διαφυλάττειν, εὐρήσομεν ἀφορμὰς ἐκ μὲν τοῦ
δικαίου λέγοντες τὰ πάτρια ἔθνη παρὰ πᾶσι παραβαίνειν ἄδικόν ἐστι, καὶ διότι τὰ μαντεῖα πάντα
τοῖς ἀνθρώποις προστάττει κατὰ τὰ πάτρια ποιεῖσθαι τὰς θυσίας, καὶ ὅτι τῶν πρώτων
οἰκίζόντων τὰς πόλεις καὶ τοῖς θεοῖς ἰδρυσαμένων τὰ ἱερὰ μάλιστα δεῖ διαμένειν τὰς περὶ τοὺς
θεοὺς ἐπιμελείας. ^[5]

2 4 ἐκ δὲ τοῦ συμφέροντος, ὅτι πρὸς χρημάτων συντέλειαν ἢ τοῖς ἰδιώταις ἢ τῷ κοινῷ τῆς πόλεως
συμφέρον ἔσται κατὰ τὰ πάτρια τῶν ἱερῶν θυομένων, καὶ ὅτι πρὸς εὐτολμίαν λυσιτελεῖ τοῖς
πολίταις, ἐπεὶ συμπομπευόντων ὀπλιτῶν ἱππέων ψιλῶν εὐτολμότεροι γίνονται· ἂν οἱ πολῖται
φιλοτιμούμενοι περὶ ταῦτα. ^[5]

2 5 ἐκ δὲ τοῦ καλοῦ, εἰ οὕτω λαμπρὰς τὰς ἐορτὰς πρὸς τὸ θεωρεῖσθαι συμβέβηκεν. ἐκ δὲ τῆς
ἡδονῆς, εἰ καὶ πρὸς τὸ θεωρεῖσθαι ποικιλία τις περὶ τὰς τῶν θεῶν θυσίας. ἐκ δὲ τοῦ δυνατοῦ, εἰ
μήτε ἔνδεια γεγένηται μήτε ὑπερβολὴ περὶ ταύτας. Ὅταν μὲν οὖν τοῖς καθεστῶσι
συνηγορῶμεν, οὕτω μετιοῦσι σκεπτέον ἐπὶ τῶν προειρημένων ἢ τῶν τούτοις ὁμοiotρόπων, καὶ
ὡς ἐνδέχεται διδάσκειν περὶ τῶν λεγομένων· ὅταν δὲ ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον
συμβουλεύωμεν μεθιστάναι τὰς ἱεροποιίας, περὶ μὲν τοῦ τὰ πάτρια κινεῖν ἀφορμὰς ἔξομεν
εὐπρεπεῖς λέγοντες· τὸ προστιθέναι τοῖς ὑπάρχουσιν οὐ καταλύειν ἐστίν, ἀλλ’ αὖξιν τὰ
καθεστῶτα· ἔπειθ’ ὡς καὶ τοὺς θεοὺς εἰκὸς εὐνουστέρους εἶναι τοῖς μᾶλλον αὐτοὺς τιμῶσιν·
ἔπειθ’ ὡς οὐδὲ οἱ πατέρες ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τὰς θυσίας ἤγον, ἀλλὰ πρὸς τοὺς καιροὺς καὶ τὰς
εὐπραγίας ὀρῶντες καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς θεραπείαν ἐνομοθέτουν· ἔπειθ’ ὡς
καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀπάντων οὕτω καὶ τὰς πόλεις καὶ τοὺς ἰδίους οἴκους διοικοῦμεν. ^[5]

2 8 λέγε δὲ καὶ εἰ τούτων κατασκευασθέντων ὠφέλειά τις ἔσται τῇ πόλει ἢ λαμπρότης ἢ ἡδονή,
μετιὼν ὥσπερ ἐπὶ τῶν προτέρων εἴρηται. Ὅταν δὲ ἐπὶ τὸ ταπεινότερον συστέλλωμεν, πρῶτον
μὲν ἐπὶ τοὺς καιροὺς τὸν λόγον ἀνακτέον, τί πράττοντες χεῖρον οἱ πολῖται τυγχάνουσι νῦν ἢ
πρότερον· ἔπειθ’ ὡς οὐκ εἰκὸς τοὺς θεοὺς χαίρειν ταῖς δαπάναις τῶν θυομένων, ἀλλὰ ταῖς
εὐσεβείαις τῶν θυόντων· εἴθ’ ὡς πολλὴν ἄνοιαν τούτων καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι

κατακρίνουσιν, ὅσοι παρὰ δύναμιν τι ποιοῦσιν· ἔπειθ' ὅτι οὐκ ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις μόνοις, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις καὶ κακοπραγίαις ἐστὶ τὰ περὶ τὰς πολιτικὰς δαπάνας. ^[5]

2 10 Ἀφορμὰς μὲν οὖν ταύτας καὶ τὰς ὁμοιοτρόπους ταύταις ὑπὲρ τῶν περὶ τὰς θυσίας προθέσεων ἔξομεν· ἵνα δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν κρατίστην θυσίαν εἰδῶμεν εἰσηγεῖσθαι καὶ νομοθετεῖν, ὀριοῦμαι καὶ ταύτην. ἔστι γὰρ κρατίστη θυσία πασῶν, ἣτις ἂν ἔχη πρὸς μὲν τοὺς θεοὺς ὁσίως {καὶ θείως}, πρὸς δὲ τὰς δαπάνας μετρίως, πρὸς δὲ τὰς θεωρίας λαμπρῶς, πρὸς δὲ <τοῦς> πολέμους ὠφελίμως. ἔξει δὲ πρὸς μὲν τοὺς θεοὺς ὁσίως, ἂν τὰ πάτρια μὴ καταλύηται· πρὸς δὲ τὰς δαπάνας μετρίως, ἂν μὴ πάντα τὰ πεμπόμενα καταναλίσκηται· πρὸς δὲ τὰς θεωρίας λαμπρῶς, ἔαν χρυσῶ καὶ τοῖς τοιούτοις, ἃ μὴ συναναλίσκεται, δαψιλῶς τις χρήσεται· πρὸς δὲ τοὺς πολέμους ὠφελίμως, ἔαν ἱππεῖς καὶ ὀπλίται διεσκευασμένοι συμπομπεύωσι. ^[5]

2 12 τὰ μὲν δὴ περὶ τοὺς θεοὺς ἐκ τούτων κάλλιστα κατασκευάσομεν, ἐκ δὲ τῶν πρότερον εἰρημένων καθ' οὓς ἐνδέχεται τρόπους δημηγορεῖν περὶ ἐκάστης ἱεροποιίας εἰσόμεθα. Περὶ δὲ νόμων πάλιν καὶ τῆς πολιτικῆς κατασκευῆς ὁμοιοτρόπως διέλθωμεν.

2 13 εἰσὶ δὲ νόμοι συλλήβδην μὲν εἰπεῖν ὁμολογήματα κοινὰ πόλεως, ἃ διὰ γραμμάτων ὀρίζει καὶ προστάττει, πῶς χρή πράττειν ἕκαστα.

2 14 δεῖ δὲ αὐτῶν τὴν θέσιν ἐν μὲν ταῖς δημοκρατίαις τὰς μικρὰς ἀρχὰς καὶ τὰς πολλὰς κληρωτὰς ποιεῖν (ἀστασίαστον γὰρ τοῦτο), τὰς δὲ μεγίστας χειροτονητὰς ἀπὸ τοῦ πλήθους. οὕτω γὰρ ὁ μὲν δῆμος κύριος ὦν διδόναι τὰς τιμὰς, οἷς ἂν ἐθέλῃ, τοῖς λαμβάνουσιν αὐτὰς οὐ φθονήσει, οἱ δ' ἐπιφανέστεροι μᾶλλον τὴν καλοκαγαθίαν ἀσκήσουσιν, εἰδότες ὅτι τὸ παρὰ τοῖς πολίταις εὐδοκιμεῖν οὐκ ἀλυσιτελὲς αὐτοῖς ἔσται. ^[5]

2 15 περὶ μὲν οὖν τὰς ἀρχαιρεσίας ἐν ταῖς δημοκρατίαις οὕτω δεῖ νομοθετεῖν· περὶ δὲ τὴν ἄλλην διοίκησιν καθ' ἐν μὲν ἕκαστον διελθεῖν πολὺ ἂν ἔργον εἴη, συλλήβδην δὲ δεῖ παραφυλάττειν, ὅπως οἱ νόμοι τὸ μὲν πλῆθος ἀποτρέψουσι τοῖς τὰς οὐσίας ἔχουσιν ἐπιβουλεύειν, τοῖς δὲ πλουτοῦσιν εἰς τὰς κοινὰς λειτουργίας δαπανᾶν φιλοτιμίαν ἐμποιήσουσι. ^[5]

2 16 τοῦτο δὲ οὕτως ἂν [τις] παρασκευάσειεν, εἰ τοῖς μὲν τὰς οὐσίας ἔχουσιν ἀντὶ τῶν εἰς τὸ κοινὸν δαπανωμένων τιμαὶ τινες ἀπὸ τῶν νόμων ἀφωρισμένοι τυγχάνοιεν, τῶν δὲ πενομένων τοὺς τὴν χώραν ἐργαζομένους [τε] καὶ τοὺς ναυτικούς μᾶλλον τῶν ἀγοραίων προτιμῶεν· οὕτω γὰρ οἱ μὲν πλουτοῦντες ἐκόντες τῇ πόλει λειτουργήσουσι, τὸ δὲ πλῆθος οὐ συκοφαντίας, ἀλλ' ἐργασίας ἐπιθυμήσει. ^[5]

2 17 δεῖ δὲ πρὸς τούτοις καὶ περὶ τοῦ μήτε χώραν ἀνάδαστον ποιεῖν μήτε δημεύειν τὰς οὐσίας τῶν [τῇ πόλει] λειτουργησάντων ἰσχυροὺς κεῖσθαι νόμους καὶ μεγάλας ἐπικεῖσθαι τιμωρίας τοῖς παραβαίνουσι ταῦτα. χρή δὲ τοῖς ἐν τῷ πολέμῳ τελευτήσασιν εἰς ταφὴν δημόσιον χωρίον ἐν καλῷ πρὸ τῆς πόλεως ἀφωρισθαι καὶ τοῖς παισὶν αὐτῶν ἕως ἥβης δημοσίαν τροφήν δίδοσθαι. Τῶν μὲν οὖν ἐν ταῖς δημοκρατίαις νόμων τοιαύτην δεῖ τὴν θέσιν ποιεῖσθαι· περὶ δὲ τὰς ὀλιγαρχίας τὰς μὲν ἀρχὰς δεῖ τοὺς νόμους ἀπονέμειν ἐξ ἴσου πᾶσι τοῖς τῆς πολιτείας μετέχουσι, τούτων δὲ εἶναι τὰς μὲν πλείστας κληρωτὰς, τὰς δὲ μεγίστας κρυπτῇ ψήφῳ μεθ' ὄρκων καὶ πλείστης ἀκριβείας διαψηφιστάς. ^[5]

2 19 δεῖ δὲ καὶ τὰς ζημίας ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις μεγίστας ἐπικεῖσθαι τοῖς ὑβρίζειν τινὰς τῶν πολιτῶν ἐπιχειροῦσι· τὸ γὰρ πλῆθος οὐχ οὕτω τῶν ἀρχῶν ἀγανακτεῖ στερόμενον, ὥς ἔχει βαρέως ὑβριζόμενον. χρή δὲ καὶ τὰς διαφορὰς τῶν πολιτῶν ὅτι τάχιστα διαλύειν καὶ μὴ χρονίζεσθαι, μηδὲ συνάγειν ἐκ τῆς χώρας τὸν ὄχλον εἰς τὴν πόλιν· ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων συνόδων συστρέφεται τὰ πλήθη καὶ καταλύει τὰς ὀλιγαρχίας. ^[5]

2 20 καθόλου δὲ εἰπεῖν δεῖ τοὺς νόμους ἐν μὲν ταῖς δημοκρατίαις κωλύειν τοὺς πολλοὺς ταῖς τῶν πλουσίων οὐσίαις ἐπιβουλεύειν, ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις ἀποτρέπειν τοὺς τῆς πολιτείας

μετέχοντας ὑβρίζειν τοὺς ἀσθενεστέρους καὶ συκοφαντεῖν τοὺς πολίτας. Ὡν μὲν οὖν ὀρέγεσθαι δεῖ τοὺς νόμους καὶ τὴν πολιτικὴν κατασκευὴν, ἐκ τούτων οὐκ ἀγνοήσεις. ^[5]

2 21 δεῖ δὲ τὸν συναγορεύειν ἐθέλοντα νόμῳ δεικνύναι τοῦτον ἴσον ὄντα τοῖς πολίταις <καὶ> ὁμολογοῦντα τοῖς ἄλλοις νόμοις καὶ συμφέροντα τῇ πόλει μάλιστα μὲν πρὸς ὁμόνοιαν, εἰ δὲ μή, πρὸς τὴν τῶν πολιτῶν καλοκαγαθίαν ἢ πρὸς τὰς κοινὰς προσόδους ἢ πρὸς εὐδοξίαν τῷ κοινῷ τῆς πόλεως ἢ πρὸς τὴν πολιτικὴν δύναμιν ἢ πρὸς ἄλλο τι τῶν τοιούτων. ἀντιλέγοντα δὲ δεῖ σκοπεῖν πρῶτον μὲν εἰ μὴ κοινὸς ὁ νόμος, ἔπειτα εἰ μὴ τοῖς ἄλλοις ὁμολογῶν, ἀλλ' ὑπεναντίος ἐστί, ἐπὶ τούτοις εἰ μὴ πρὸς μηδὲν τῶν εἰρημένων συμφέρων, ἀλλὰ τούναντίον βλαβερός. ^[5]

2 22 περὶ μὲν οὖν νόμων καὶ τῆς κοινῆς κατασκευῆς ἐντεῦθεν καὶ τιθέναι καὶ λέγειν εὐπορήσομεν. Περὶ δὲ <τῶν> συμμαχιῶν τῶν πρὸς τὰς ἄλλας πόλεις καὶ συμβολαίων διελθεῖν ἐπιχειρήσομεν. ^[5]

2 23 τὰ μὲν οὖν συμβόλαια καὶ τὰς τάξεις ἀναγκαῖον κατὰ συνθήκας κοινὰς γίνεσθαι, συμμάχους δὲ ποιεῖσθαι κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους, ὅταν τινὲς καθ' ἑαυτοὺς ὣσιν ἀσθενεῖς ἢ πόλεμός τις ἢ προσδόκιμος, ἢ ἰδιὰ τοῦτο ποιήσασθαι συμμαχίαν πρὸς τινας, ὅτι πολέμου ἀποστήσειν τινὰς νομίζουσιν. Αἰτίαι μὲν οὖν αὗται καὶ παραπλήσiai ταύταις ἄλλαι πλείους τοῦ ποιεῖσθαι συμμάχους εἰσί. ^[5]

2 24 δεῖ δέ, ὅταν συναγορεύειν βούλῃ τῇ γινομένῃ συμμαχίᾳ, τῶν καιρῶν τούτων τοὺς ὑπάρχοντας ἐμφανίζειν καὶ δεικνύναι τοὺς τὴν συμμαχίαν ποιουμένους μάλιστα μὲν δικαίους ὄντας καὶ πρότερόν τι τῇ πόλει ἀγαθὸν ποιήσαντας καὶ δύναμιν μεγάλην ἔχοντας καὶ πλησίον τοῖς τόποις κατοικοῦντας, εἰ δὲ μή, τούτων ἅπερ ἂν ὑπάρχη, ταῦτα συνάγειν. ^[5]

2 25 ὅταν δὲ διακωλύῃς τὴν συμμαχίαν, ἐμφανίζειν ἐνδέχεται πρῶτον μὲν ὡς οὐκ ἀνάγκη ποιεῖσθαι νῦν αὐτήν, ἔπειθ' ὡς οὐ δίκαιοι τυγχάνουσιν ὄντες, εἴθ' ὡς πρότερον ἡμᾶς κακῶς ποιήσαντες, *** εἰ δὲ μή, ὡς μακρὰν τοῖς τόποις ἀπέχοντες καὶ ἀδύνατοι [ὄντες] κατὰ τοὺς προσήκοντας παραγενέσθαι καιροῦς. ταῖς μὲν οὖν ἀντιλογίαις καὶ ταῖς συνηγορίαις ταῖς περὶ τῶν συμμαχιῶν ἐκ τούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων εὐπορήσομεν χρῆσθαι. Περὶ πολέμου δὲ καὶ εἰρήνης τὸν αὐτὸν τρόπον τὰς μεγίστας ιδέας ἐκλάβωμεν. ^[5]

2 26 προφάσεις μὲν οὖν εἰσι τοῦ πόλεμον ἐκφέρειν πρὸς τινὰς αἶδε· πρότερον ἀδικηθέντας νῦν καιροῦ παραπεπτωκότος ἀμύνεσθαι τοὺς ἀδικήσαντας, ἢ νῦν ἀδικουμένους ὑπὲρ αὐτῶν πολεμεῖν ἢ ὑπὲρ συγγενῶν ἢ ὑπὲρ εὐεργετῶν, ἢ συμμάχοις ἀδικουμένοις βοηθεῖν, ἢ τοῦ τῇ πόλει συμφέροντος ἕνεκεν ἢ εἰς εὐδοξίαν ἢ εἰς εὐπορίαν ἢ εἰς δύναμιν ἢ εἰς ἄλλο τι τῶν τοιούτων. Ὅταν μὲν οὖν ἐπὶ τὸ πολεμεῖν παρακαλῶμεν, τούτων τε τῶν προφάσεων ὅτι πλείστας συνακτέον καὶ μετὰ ταῦτα δεικτέον, [ὡς] ἐξ ὧν ἔστι περιγενέσθαι τῷ πολέμῳ, τούτων ὅτι πλείστα τοῖς παρακαλουμένοις ὑπάρχοντά ἐστι. ^[5]

2 28 περιγίνονται δὲ πάντες πολεμοῦντες ἢ διὰ τὴν τῶν θεῶν εὐνοίαν, ἢ ἐντυχίαν ἡμεῖς καλοῦμεν, ἢ διὰ σωμάτων πληθος καὶ ῥώμην ἢ διὰ χρημάτων εὐπορίαν ἢ διὰ στρατηγοῦ φρόνησιν ἢ διὰ συμμάχων ἀρετὴν ἢ διὰ τόπων εὐφυΐαν. τούτων οὖν καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων τὰ τοῖς πράγμασιν οἰκειότατα λαμβάνοντες ἐμφανιοῦμεν, ὅταν ἐπὶ τὸ πολεμεῖν παρακαλῶμεν, τὰ μὲν τῶν ἐναντίων ταπεινοῦντες, τὰ δ' ἡμέτερα ταῖς αὐξήσεσι μεγάλα καθιστῶντες. Ἐὰν δὲ πόλεμον μέλλοντα γίνεσθαι διακωλύειν ἐπιχειρῶμεν, πρῶτον μὲν τῶν προφάσεων δεικτέον ἢ παντελῶς οὐδεμίαν ὑπάρχουσιν ἢ μικρὰς καὶ ταπεινὰς οὐσας τὰς δυσχερείας, ἔπειθ' ὡς οὐ συμφέρει πολεμεῖν, διεξιόντας τὰ κατὰ τὸν πόλεμον ἀτυχήματα τοῖς ἀνθρώποις· πρὸς δὲ τούτοις τὰ πρὸς νίκας συντείνοντα τοῦ πολέμου τοῖς ἐναντίοις ὑπάρχοντα μᾶλλον δεικτέον· ταῦτα δὲ ἐστίν, ἅπερ ἀρτίως κατηρίθμηται. ^[5]

- 2 30 γίνεσθαι μὲν οὖν πόλεμον μέλλοντα ἐκ τούτων ἀποτρεπτέον· ἤδη δ' ἐνεστῶτα παύειν ἐπιχειροῦντας, ἐὰν μὲν κρατῶσιν οἱ συμβουλευόμενοι, αὐτὸ τοῦτο πρῶτον λεκτέον, ὅτι δεῖ τοὺς νοῦν ἔχοντας μὴ περιμένειν, ἕως ἂν παίσωσιν, ἀλλ' ἐν τῷ κρατεῖν ποιεῖσθαι τὴν εἰρήνην· ἔπειτα διότι πέφυκεν ὁ πόλεμος καὶ τῶν εὐτυχούντων ἐν αὐτῷ πολλοὺς ἀπολλύναι, ἢ δ' εἰρήνην τοὺς μὲν ἡττωμένους σώζειν, τοὺς δὲ νικῶντας ὧν ἕνεκεν ἐπολέμησαν ἀπολαύειν. διεξιτέον δὲ τὰς μεταβολὰς τὰς ἐν τῷ πολέμῳ, ὡς πολλὰ καὶ παράλογοι γίνονται. ^[5]
- 2 31 τοὺς μὲν οὖν ἐν τῷ πολέμῳ κρατοῦντας ἐκ τῶν τοιούτων ἐπὶ τὴν εἰρήνην παρακλητέον, τοὺς δὲ ἐπταικότας ἐξ αὐτῶν τε τῶν συμβάντων καὶ ἐκ τοῦ μὴ παροξύνεσθαι τοῖς προαδικήσασιν ταῖς συμφοραῖς πειθομένους καὶ ἐκ τῶν κινδύνων τῶν γεγενημένων τῷ μὴ ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην καὶ ἐκ τοῦ κρεῖττον εἶναι τοῖς κρεῖττοσι μέρος τι τῶν ὑπαρχόντων προέσθαι ἢ πολέμῳ κρατηθέντας αὐτοὺς αὐτοῖς κτήμασιν ἀπολέσθαι. ^[5]
- 2 32 συλλήβδην δὲ τοῦθ' ἡμᾶς εἰδέναι δεῖ, ὅτι τότε πάντες οἱ ἄνθρωποι τοὺς πολέμους εἰώθασιν διαλύεσθαι πρὸς ἀλλήλους, ὅταν ᾗτοι δίκαια ἀξιοῦν τοὺς ἐναντίους ὑπολαμβάνωσιν ἢ διενεχθῶσι τοῖς συμμάχοις ἢ τῷ πολέμῳ κάμνωσιν ἢ φοβηθῶσι τοὺς ἐναντίους ἢ στασιάσωσι πρὸς σφᾶς αὐτούς· ὥστε τούτων τε πάντων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων τὰ τοῖς πράγμασιν οἰκειότατα συνάγων οὐκ ἀπορήσεις, ὅθεν χρὴ περὶ πολέμου δημηγορεῖν καὶ εἰρήνης. Λείπεται δ' ἡμᾶς ἔτι περὶ πόρου χρημάτων διελθεῖν. ^[5]
- 2 33 πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον, εἴ τι τῶν τῆς πόλεως κτημάτων ἡμελημένον ἐστὶ καὶ μήτε πρόσοδον ποιεῖ μήτε τοῖς θεοῖς ἐξαιρέτον ἐστὶ. λέγω δ' οἷον τόπους τινὰς δημοσίους ἀμελουμένους, ἐξ ὧν τοῖς ιδιώταις ἢ πραθέντων ἢ μισθωθέντων πρόσοδος ἂν τις τῇ πόλει γίνοιτο· κοινότατος γὰρ ὁ τοιοῦτος πόρος ἐστίν. ^[5]
- 2 34 ἂν δὲ μηδὲν ᾗ τοιοῦτον, ἀπὸ τιμημάτων ἀναγκαῖον ποιήσασθαι τὰς εἰσφοράς, ἢ τοῖς μὲν πένησι τὰ σώματα παρέχειν εἶναι προστεταγμένον εἰς τοὺς κινδύνους, τοῖς δὲ πλουτοῦσι τὰ χρήματα, τοῖς δὲ τεχνίταις ὅπλα.
- 2 35 συλλήβδην δὲ <δεῖ> περὶ πόρων εἰσηγούμενον ἀποφαίνειν αὐτοὺς ἴσους τοῖς πολίταις καὶ πολυχρονίους καὶ μεγάλους ὄντας, τοὺς δὲ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία τούτοις ἔχοντας. τὰς μὲν οὖν προθέσεις, περὶ ὧν δημηγορήσομεν, καὶ τὰ μέρη τούτων, ἐξ ὧν τοὺς λόγους συστήσομεν καὶ προτρέποντες καὶ ἀποτρέποντες, ἐκ τῶν εἰρημένων ἴσμεν. προθέμενοι δὲ πάλιν ἐφεξῆς τό τε ἐγκωμιαστικὸν εἶδος καὶ <τὸ> ψεκτικὸν περιλάβωμεν. Συλλήβδην μὲν οὖν ἐστὶν ἐγκωμιαστικὸν εἶδος προαιρέσεων καὶ πράξεων καὶ λόγων ἐνδόξων αὐξήσις καὶ μὴ προσόντων συνοικειώσεις, ψεκτικὸν δὲ τὸ ἐναντίον τούτῳ, τῶν μὲν ἐνδόξων ταπείνωσις, τῶν δὲ ἀδόξων αὐξήσις. ^[5]
- 3 1 ἐπαινετὰ μὲν οὖν ἐστὶ {πράγματα} τὰ δίκαια καὶ τὰ νόμιμα καὶ τὰ συμφέροντα καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ ἡδέα καὶ τὰ ῥάδια πραχθῆναι. ταῦτα δὲ αὐτά τε οἶα ἐστὶ καὶ ὅθεν αὐτὰ πολλὰ ποιήσομεν, ἐν τοῖς πρὸ τούτων εἴρηται.
- 3 2 δεῖ δὲ τὸν εὐλογοῦντα δεικνύειν τοῖς λόγοις, ὡς τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ {ἢ τοῖς πράγμασιν} ὑπάρχει τι τούτων ὑπ' αὐτοῦ κατεργασθὲν ἢ δι' αὐτοῦ πορισθὲν ἢ ἐκ τούτου ἐπισυμβαῖνον ἢ ἕνεκα τούτου γινόμενον ἢ οὐκ ἄνευ τούτου ἐπιτελούμενον· ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ τῷ ψέγοντι τὰ ἐναντία τούτοις δεικτέον προσόντα τῷ ψεγομένῳ. ^[5]
- 3 3 τὸ μὲν *** <τὸ δ'> ἐκ τούτου οἷον ἐκ τοῦ φιλογυμναστεῖν τὸ σῶμα ὑγιαίνειν, καὶ ἐκ τοῦ μὴ φιλοπονεῖν ἐπ' ἄρρωστίαν ἐμπίπτειν, καὶ ἐκ τοῦ φιλοσοφεῖν δεινότερον εἶναι περὶ φρόνησιν, καὶ ἐκ τοῦ ἀμελεῖν ἐνδεᾶ τῶν ἀναγκαίων εἶναι.

τὸ δ' ἔνεκα τούτου· οἷον ἔνεκα τοῦ στεφανωθῆναι ὑπὸ τῶν πολιτῶν πολλοὺς πόνους καὶ κινδύνους ὑπομένουσι, καὶ ἔνεκα τοῦ χαρίσασθαι τοῖς ἐρωμένοις τῶν ἄλλων οὐδὲν φροντίζουσι.

3 5 τὸ δὲ μὴ ἄνευ τούτου· οἷον οὐκ ἄνευ τῶν ναυτῶν ναυμαχιῶν νῖκαι, καὶ οὐκ ἄνευ τοῦ πίνειν αἱ παροινίαι. τὰ τοιαῦτα δὲ τοῖς προειρημένοις ὁμοιοτρόπως μετιῶν ἐγκωμίων καὶ ψόγων πολλῶν εὐπορήσεις. Αὐξήσεις δὲ καὶ ταπεινώσεις {καὶ} συλλήβδην ἅπαντα τὰ τοιαῦτα τόνδε τὸν τρόπον μετιῶν, πρῶτον μὲν ἀποφαίνων, ὥσπερ ἀρτίως μετῆλθον, ὑπὸ τουτοῦ πολλὰ γεγεννημένα ἢ κακὰ ἢ ἀγαθὰ. ^[5]

3 7 εἷς μὲν οὖν τρόπος τῆς αὐξήσεως οὗτος, δεύτερος δὲ κεκριμένον μέγα φέρειν, ἂν μὲν ἐπαινῆς, ἀγαθόν, ἂν δὲ ψέγῃς, κακόν, εἴτα παριστάναι τὸ ὑπὸ σοῦ λεγόμενον καὶ παραβάλλειν πρὸς ἄλληλα, τοῦ μὲν ὑπὸ σαυτοῦ λεγομένου τὰ μέγιστα διεξιόντα, τοῦ δὲ ἐτέρου τὰ ἐλάχιστα, καὶ οὕτω μέγα φανεῖται. ^[5]

3 8 τρίτος δὲ πρὸς τὸ ὑπὸ σαυτοῦ λεγόμενον ἀντιπαραβάλλειν τὸλάχιστον τῶν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἰδέαν πιπτόντων· φανεῖται γὰρ οὕτω τὸ ὑπὸ σοῦ λεγόμενον μείζον, ὥσπερ οἱ μέτριοι τὰ μεγέθη φαίνονται μείζους, ὅταν πρὸς βραχυτέρους παραστῶσιν.

3 9 ἔσται δὲ καὶ ὧδε πάντως αὖξιν· εἰ κέκριται μέγα ἀγαθὸν {τοῦτο}, τούτῳ {τι} ἐναντίον ἐὰν λέγῃς, μέγα κακόν φανεῖται. ὡσαύτως δὲ εἰ νομίζεται μέγα κακόν, ἐὰν τούτῳ ἐναντίον λέγῃς, μέγα ἀγαθὸν φανεῖται.

3 10 ἔστι δὲ καὶ ὧδε μεγάλα ποιεῖν τὰ ἀγαθὰ ἢ τὰ κακὰ, ἐὰν ἀποφαίνῃς αὐτὸν [πράξαντα] ἐκ διανοίας, συμβιβάζων ὥς ἐκ πολλοῦ προενόησεν, ὥς πολλῶν ἐπεβάλλετο, ὥς πολὺν χρόνον ἔπραττεν, ὥς οὐδεὶς ἄλλος πρότερος τούτοις ἐνεχείρησεν, ὥς μετὰ τούτων ἔπραξε μεθ' ὧν οὐδεὶς ἄλλος, ὥς ἐπὶ τούτοις μεθ' οὓς οὐδεὶς ἕτερος, ὥς ἐκόν, ὥς ἐκ προνοίας, ὥς εἰ πάντες τούτῳ ἴσως ποιοῖμεν, εὐδαιμονοῖμεν ἂν ἢ φαύλως πράττοιμεν. ^[5]

3 11 χρὴ δὲ καὶ εἰκάζοντα συμβιβάζειν καὶ ἐποικοδομοῦντα τὸ ἕτερον ὥς ἐπὶ τὸ ἕτερον αὖξιν τρόπῳ τοιῷδε· ὅστις δὲ τῶν φίλων κήδεται, τοῦτον εἰκὸς καὶ τοὺς αὐτοῦ γονεῖς τιμᾶν· ὅστις δὲ τοὺς γονεῖς τιμᾷ, οὗτος καὶ τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτοῦ βουλήσεται εὖ ποιεῖν. συλλήβδην δέ, ἐὰν πολλῶν αἴτιον ἀποφαίνῃς, ἐὰν τε ἀγαθῶν ἐὰν τε κακῶν, μεγάλα φανεῖται. ^[5]

3 12 [δεῖ] δὲ καὶ σκοπεῖν, πότερον μείζον φανεῖται τὸ πρᾶγμα κατὰ μέρη διαιρούμενον ἢ καθόλου λεγόμενον· ὁποτέρως ἂν οὖν μείζον ᾖ, τοῦτον τὸν τρόπον αὐτὸ δεῖ λέγειν. Τὰς μὲν οὖν αὐξήσεις οὕτω μετιῶν πλείστας καὶ μεγίστας ποιήσεις· ταπεινώσεις δὲ τοῖς λόγοις καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ τὸν ἐναντίον τρόπον μετιῶν, ὥς εἰρήκαμεν ἐπὶ τῶν μεγάλων, καὶ μάλιστα μὲν ἂν μηδενὸς αἴτιον ἐπιδεικνύῃς, εἰ δὲ μή, ὥς ἐλαχίστων καὶ μικροτάτων.

3 14 ὥς μὲν οὖν ἐγκωμιάζοντες καὶ ψέγοντες αὐξήσομεν καὶ ταπεινώσομεν, ἅπερ ἂν ἐκφέρωμεν, ἐκ τούτων ἴσμεν. χρήσιμοι δὲ αἱ τῶν αὐξήσεων εἰσὶν ἀφορμαὶ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις εἵδεσιν, ἀλλ' ἢ πλείστη δύναμις ἐν τοῖς ἐγκωμίοις καὶ ἐν τοῖς ψόγοις ἐστὶν αὐταῖς. περὶ μὲν οὖν τούτων ἐντεῦθεν εὐπορήσομεν. Διέλθωμεν δὲ πάλιν τούτοις ὁμοιοτρόπως τό τε κατηγορικὸν καὶ τὸ ἀπολογικὸν εἶδος, ἐξ ὧν συνέστηκε καὶ ὥς αὐτοῖς δεῖ χρῆσθαι. ^[5]

4 1 ἔστι δὲ τὸ μὲν κατηγορικὸν συλλήβδην εἰπεῖν ἀδικημάτων καὶ ἁμαρτημάτων ἐξήγησις, τὸ δ' ἀπολογικὸν ἀδικημάτων καὶ ἁμαρτημάτων κατηγορηθέντων ἢ ὑποπτευθέντων διάλυσις. ^[5]

4 2 ἐκατέρου δὲ τῶν εἰδῶν τὰς δυνάμεις ταύτας ἔχοντος, [τὸν μὲν] κατηγοροῦντα ἀναγκαῖον λέγειν, ὅταν μὲν εἰς πονηρίαν κατηγορῇ, ὥς αἱ τῶν ἐναντίων πράξεις ἄδικοι καὶ παράνομοι καὶ τῷ πλήθει τῶν πολιτῶν ἀσύμφοροι τυγχάνουσιν οὔσαι, ὅταν δὲ εἰς ἀβελτερίαν, ὥς αὐτῷ τε τῷ πράττοντι ἀσύμφοροι καὶ αἰσχυραὶ καὶ ἀηδεῖς καὶ ἀδύνατοι ἐπιτελεσθῆναι. ταῦτα μὲν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια κατὰ τε τῶν πονηρῶν καὶ τῶν ἀβελτέρων ἐπιχειρήματά ἐστι. Δεῖ δὲ καὶ τοῦτο

παρατηρεῖν τοὺς κατηγοροῦντας, ἐπὶ ποίοις τῶν ἀδικημάτων οἱ νόμοι τὰς τιμωρίας τάττουσι καὶ περὶ ἃ τῶν ἀδικημάτων οἱ δικασταὶ τὰς ζημίας τιμῶσιν. ^[5]

4 3 ὅταν μὲν οὖν ὁ νόμος διωρικῶς ᾗ, τοῦτο δεῖ μόνον σκοπεῖν τὸν κατήγορον, ὅπως ἐπιδείξῃ τὸ πρᾶγμα γεγενημένον. ^[5]

4 4 ὅταν δὲ οἱ δικασταὶ τιμῶσιν, [***] ἀζητέον ἐστὶ τὰ τοῦ ἐναντίου ἀδικήματα καὶ μάλιστα μὲν δεικτέον, ὡς ἐκὼν καὶ ἐκ προνοίας οὐ τῆς τυχούσης, ἀλλὰ μετὰ παρασκευῆς πλείστης ἠδίκησεν.

4 5 ἐὰν δὲ μὴ δυνατόν ᾗ τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ νομίζῃς δείξειν τὸν ἐναντίον, ὡς ἡμαρτε τρόπον τινά, ἢ ὅτι ταῦτα πράττει διανοηθεὶς καλῶς ἡτύχησε, περιαιρετέον τὴν συγγνώμην λέγοντα τοῖς ἀκούουσιν, ὡς οὐ δεῖ πράξαντας ἡμαρτηκέναι φάσκειν, ἀλλὰ πρὶν πράττειν εὐλαβεῖσθαι· ἔπειθ' ὡς εἰ καὶ ἐξήμαρτεν ἢ ἡτύχησεν ἐκεῖνος, δεῖ διὰ τὰς ἀτυχίας καὶ τὰς ἀμαρτίας ζημιωθῆναι μᾶλλον αὐτὸν ἢ τὸν μηδέτερον τούτων ποιήσαντα· πρὸς δὲ τούτοις <ὡς> καὶ ὁ νομοθέτης οὐκ ἀφῆκε τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, ἀλλ' ὑποδίκους ἐποίησεν, ἵνα μὴ πάλιν ἐξαμαρτάνωσι. ^[10]

4 6 λέγε δὲ καὶ ὡς, εἰ τὸν τὰ τοιαῦτα ἀπολογούμενον ἀποδέχονται, πολλοὺς τοὺς ἀδικεῖν προαιρουμένους ἔξουσι· κατορθώσαντες μὲν γὰρ ἅπερ ἂν ἐθέλωσι πράξουσιν, ἀποτυχόντες δὲ φάσκοντες ἡτυχηκέναι τιμωρίαν οὐχ ὑφέξουσι. τοῖς μὲν οὖν κατηγοροῦσιν ἐκ τῶν τοιούτων ἢ συγγνώμη περιαιρετέα καί, ὡς πρότερον εἴρηται, διὰ τῶν αὐξήσεων πολλῶν αἴτια κακῶν τὰ τῶν ἐναντίων ἔργα ἀποδεικτέον. τὸ μὲν οὖν κατηγορικὸν εἶδος διὰ τῶν μερῶν ἀποτελεῖται τούτων· τὸ δὲ ἀπολογικὸν διὰ τριῶν μεθόδων συνίσταται· ἢ γὰρ ἀποδεικτέον τῷ ἀπολογουμένῳ, ὡς οὐδὲν τῶν κατηγορουμένων ἔπραξεν· ἢ ἐὰν ἀναγκάζεται ὁμολογεῖν, πειρατέον δεικνύναι ἔννομον καὶ δίκαιον καὶ καλὸν καὶ συμφέρον τῇ πόλει τὸ πεπραγμένον· ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο δύνηται ἀποδείξει, εἰς ἀμάρτημα ἢ εἰς ἀτύχημα ἄγοντα τὰς πράξεις καὶ μικρὰς τὰς βλάβας ἀπ' αὐτῶν γεγενημένας ἀποφαίνοντα συγγνώμης τυχεῖν πειρατέον. ^[5]

4 8 ἀδικίαν δὲ καὶ ἀμάρτημα καὶ ἀτυχίαν ὧδε ὀρίσαι· τὸ μὲν ἐκ προνοίας κακόν τι ποιεῖν ἀδικίαν τίθει, καὶ φάθι δεῖν τιμωρίαν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τὴν μεγίστην λαμβάνειν· τὸ δὲ δι' ἄγνοιαν βλαβερόν τι πράττειν ἀμαρτίαν εἶναι φατέον.

4 9 τὸ δὲ μὴ δι' ἑαυτόν, ἀλλὰ δι' ἑτέρους τινὰς ἢ διὰ τύχην μηδὲν ἐπιτελεῖν τῶν βουλευθέντων καλῶς ἀτυχίαν τίθει, καὶ φάθι τὸ μὲν ἀδικεῖν εἶναι τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων ἴδιον, τὸ δὲ ἐξαμαρτεῖν καὶ περὶ τὰς πράξεις ἀτυχεῖν οὐ μόνου εἶναι ἑαυτοῦ ἴδιον, ἀλλὰ καὶ κοινὸν καὶ τῶν δικαζόντων καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. ἀξίου δὲ συγγνώμην ἔχειν ἀναγκασθεὶς τι ὁμολογεῖν τῶν τοιούτων αἰτιῶν, κοινὸν τοῖς ἀκούουσι ποιῶν τὸ ἀμαρτάνειν καὶ τὸ ἀτυχεῖν. δεῖ δὲ τὸν ἀπολογούμενον πάλιν θεωρεῖν, ἐφ' οἷς τῶν ἀδικημάτων οἱ τε νόμοι τὰς τιμωρίας ἔταξαν καὶ <ἐφ' οἷς> οἱ δικασταὶ <τὰς> ζημίας τιμῶσι· καὶ ὅταν ὁ νόμος ὀρίξῃ τὰς τιμωρίας, δεικτέον, ὡς οὐκ ἐποίησε τὸ παράπαν, ἢ ὡς ἔννομα καὶ δίκαια ἐποίησεν· ὅτε δὲ οἱ δικασταὶ καθεστήκασι τιμηταὶ τῆς ζημίας, ὁμοίως πάλιν οὐ φατέον, ὅτι ταῦτα οὐκ ἐποίησεν, ἀλλὰ μικρὰ βεβλαμμένον τὸν ἐναντίον καὶ ἀκούσια ἀποφαίνειν πειρατέον. ^[5]

4 11 ἐκ τούτων μὲν οὖν καὶ ἐκ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων ἐν ταῖς κατηγορίαις καὶ ἐν ταῖς ἀπολογίαις εὐπορήσομεν· λείπεται δ' ἡμῖν ἔτι διεξελεῖν τὸ ἐξεταστικὸν εἶδος. Ἐν κεφαλαίῳ μὲν οὖν εἰπεῖν, ἢ ἐξέτασις ἐστὶ προαιρέσεων ἢ πράξεων ἢ λόγων πρὸς ἄλληλα ἢ πρὸς τὸν ἄλλον βίον ἐναντιουμένων ἐμφάνις. ^[5]

5 1 δεῖ δὲ τὸν ἐξετάζοντα ζητεῖν, εἴ που ἢ ὁ λόγος ὃν ἐξετάζει ἢ αἱ πράξεις τοῦ ἐξεταζομένου ἢ αἱ προαιρέσεις ἐναντιοῦνται ἀλλήλαις.

5 2 ἢ δὲ μέθοδος ἥδε· σκοπεῖν ἐν τῷ παροιχομένῳ χρόνῳ, εἴ τῳ πρῶτόν τις φίλος γενόμενος πάλιν ἐχθρὸς ἐγένετο καὶ πάλιν φίλος τῷ αὐτῷ τούτῳ, ἢ τι ἄλλο {ἐναντίον ἢ εἰς μοχθηρίαν φέρον}

ἔπραξεν ἢ ἔτι πράξειεν ἄν, εἰ καιροὶ παραπέσοιεν αὐτῷ, ἐναντίον τοῖς πρότερον ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένοις. ὡσαύτως δὲ ὅρα καὶ εἴ τι εἰπὼν νῦν λέγει ἐναντίον τοῖς πρότερον αὐτῷ εἰρημένοις, ἢ εἴ τι εἴποι ἐναντίον τοῖς λεγομένοις ἢ τοῖς πρότερον εἰρημένοις. ^[5]

5 4 ὡσαύτως δὲ καὶ εἴ τι προείλετο ἐναντίον τοῖς πρότερον ὑπ' αὐτοῦ προηρημένοις, ἢ προέλοιτ' ἄν καιρῶν παραπεσόντων. ὁμοιοτρόπως δὲ τούτοις λαμβάνειν καὶ πρὸς τὰ ἄλλα ἔνδοξα ἐπιτηδεύματα τὰς ἐν τῷ τοῦ ἐξεταζομένου βίῳ ἐναντιώσεις. τὸ μὲν οὖν ἐξεταστικὸν εἶδος οὕτω μετιῶν οὐδένα παραλείψεις τρόπον τῆς ἐξετάσεως. Ἀπάντων δὲ τῶν εἰδῶν ἤδη διηρημένων δεῖ καὶ χωρὶς τούτων ἐκάστω, ὅταν ἀρμότῃ, χρῆσθαι καὶ κοινῇ, συμμιγνύντα τὰς δυνάμεις αὐτῶν. ^[5]

5 5 ταῦτα γὰρ ἔχει μὲν διαφορὰς εὐμεγέθεις, ἐπικοινωνοῦσι μέντοι κατὰ τὰς χρήσεις ἀλλήλοις, καὶ ταῦτ' οὐ πεπόνθασι τοῖς τῶν ἀνθρώπων εἶδεσι· καὶ γὰρ οὗτοι τῇ μὲν ὅμοιοι, τῇ δὲ ἀνόμοιοι τὰς ὁψεις καὶ τὰς αἰσθήσεις εἰσίν. οὕτω δὲ τῶν εἰδῶν διωρισμένων καὶ ὧν προσδέονται κοινῇ πάλιν ἐξαριθμῆσωμεν καὶ διεξέλθωμεν, ὥς αὐτοῖς δεῖ χρῆσθαι. Πρῶτον μὲν οὖν καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ νόμιμον καὶ τὸ συμφέρον καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα, καθάπερ ἐν ἀρχῇ διειλόμην, κοινὰ πᾶσι τοῖς εἶδεσιν ἐστί, μάλιστα δ' αὐτοῖς τὸ προτρεπτικὸν <καὶ τὸ ἀποτρεπτικὸν> προσχρῆται. ^[5]

6 2 δευτερον δὲ τὰς αὐξήσεις καὶ τὰς ταπεινώσεις χρησίμους ἀναγκαῖον εἶναι παρὰ πάντα τὰ λοιπὰ, μάλιστα δ' αὐτῶν ἐν τοῖς ἐγκωμίοις καὶ τοῖς ψόγοις αἱ χρήσεις.

6 3 τρίτον δὲ πίστεις, αἷς ἀνάγκη μὲν πρὸς πάντα τὰ μέρη τῶν λόγων χρῆσθαι, χρησιμώταται δὲ εἰσιν ἐν ταῖς κατηγορίαις καὶ ταῖς ἀπολογίαις· ταῦτα γὰρ πλείστης ἀντιλογίας δέονται. πρὸς δὲ τούτοις προκαταλήψεις καὶ αἰτήματα καὶ παλιλλογίαι <καὶ ἀστειολογίαι> καὶ μῆκος λόγου καὶ μετριότης μήκους καὶ βραχυλογία καὶ ἐρμηνεία· ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια κοινὰς ἔχει πᾶσι τοῖς εἶδεσι τὰς χρήσεις. Περὶ μὲν οὖν τῶν δικαίων καὶ τῶν νομίμων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων πρότερον διωρισάμην καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν διεξῆλθον καὶ περὶ μὲν τῶν αὐξήσεων καὶ ταπεινώσεων εἶπον· νῦν δὲ περὶ τῶν ἄλλων δηλώσω πρῶτον ἀπὸ τῶν πίστεων ἀρξάμενος. ^[5]

7 2 εἰσὶ δὲ δύο τρόποι τῶν πίστεων· γίνονται γὰρ αἱ μὲν ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἀνθρώπων, αἱ δ' ἐπίθετοι τοῖς λεγομένοις καὶ τοῖς πραττομένοις. τὰ μὲν γὰρ εἰκότα καὶ παραδείγματα καὶ τεκμήρια καὶ ἐνθυμήματα καὶ <αἱ> γινώμαι καὶ τὰ σημεῖα καὶ οἱ ἔλεγχοι {καὶ} πίστεις ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων εἰσίν, ἐπίθετοι δὲ <δόξαι τοῦ λέγοντος> μάρτυρες βάσανοι ὅρκοι. ^[5]

7 3 δεῖ δὲ τούτων ἐκάστην αὐτὴν τε συνιέναι, ποία τίς ἐστί, καὶ πόθεν τῶν εἰς αὐτὴν λόγων εὐπορήσομεν, καὶ τί ἀλλήλων διαφέρουσιν. Εἰκὸς μὲν οὖν ἐστίν, οὗ λεγομένου παραδείγματα ἐν ταῖς διανοαῖς ἔχουσιν οἱ ἀκούοντες.

7 4 λέγω δ' οἷον εἴ τις φαίη τὴν πατρίδα βούλεσθαι μεγάλην εἶναι καὶ τοὺς οἰκείους εὖ πράττειν καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀτυχεῖν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, συλλήβδην εἰκότα δόξει εἶναι. ἕκαστος γὰρ τῶν ἀκουόντων σύνοιδεν αὐτὸς αὐτῷ περὶ τούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων ἔχοντι τοιαύτας ἐπιθυμίας. ὥστε τοῦτο δεῖ παρατηρεῖν ἡμᾶς ἐν τοῖς λόγοις αἰεὶ, εἰ τοὺς ἀκούοντας συνειδότας ληψόμεθα περὶ τοῦ πράγματος οὗ λέγομεν· τούτοις γὰρ αὐτοὺς εἰκὸς ἐστί μάλιστα πιστεύειν. τὸ μὲν οὖν εἰκὸς τοιαύτην ἔχει φύσιν, διαιροῦμεν δὲ αὐτὸ εἰς τρεῖς ἰδέας. ^[10]

7 5 μία μὲν οὖν ἐστί τὸ τὰ πάθη τὰ κατὰ φύσιν ἀκολουθοῦντα τοῖς ἀνθρώποις <ἐν> τοῖς λόγοις συμπαραλαμβάνειν {ἐν τῷ κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι}, οἷον ἐὰν τύχωσιν τινες καταφρονήσαντές τινος ἢ δέισαντες, {ἢ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ πρᾶγμα πολλάκις πεποιηκότες,} ἢ πάλιν ἡσθέντες ἢ λυπηθέντες, ἢ ἐπιθυμοῦντες ἢ πεπαυμένοι τῶν ἐπιθυμιῶν ἢ τι τοιοῦτον

ἕτερον πεπονθότες πάθος ταῖς ψυχαῖς ἢ τοῖς σώμασιν ἢ τινι τῶν ἄλλων αἰσθήσεων οἷς συμπάσχομεν· ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια κοινὰ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως ὄντα πάθη γινώριμα τοῖς ἀκούουσιν ἐστὶ. ^[10]

7 6 τὰ μὲν οὖν κατὰ φύσιν τοῖς ἀνθρώποις εἰθισμένα γίνεσθαι τοιαῦτά ἐστιν, ἃ φαμεν δεῖν συμπαραλαμβάνειν ἐν τοῖς λόγοις. ἕτερον δὲ μέρος ἐστὶ τῶν εἰκότων ἔθος, ὃ κατὰ συνήθειαν ἕκαστοι ποιούμεν. τρίτον δὲ κέρδος· πολλάκις γὰρ διὰ τοῦτο τὴν φύσιν βιασάμενοι καὶ τὰ ἥθη προειλόμεθα πράττειν. Οὕτω δὲ τούτων διωρισμένων ἐν μὲν ταῖς προτροπαῖς καὶ ταῖς ἀποτροπαῖς δεικτέον ὑπὲρ τῶν ζητουμένων, ὅτι τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ἐφ' ὃ ἡμεῖς παρακαλοῦμεν ἢ ὧ ἀντιλέγομεν, οὕτως ὡς ἡμεῖς φαμεν γίνεται, εἰ δὲ μή, ὅτι τὰ τούτῳ τῷ πράγματι ὅμοια τοῦτον τὸν τρόπον γίνεται ὃν ἡμεῖς φαμεν ἢ τὰ πλεῖστα ἢ τὰ πάντα. ^[5]

7 8 κατὰ μὲν οὖν τῶν πραγμάτων οὕτω τὸ εἶκος ληπτέον· κατὰ δὲ τῶν ἀνθρώπων ἐν μὲν ταῖς κατηγορίαις, ἐὰν ἔχῃς, ἐπιδείκνυε αὐτὸν τοῦτο τὸ πρᾶγμα πολλάκις πεποιηκότα πρότερον, εἰ δὲ μή, <τὰ> ὅμοια τούτῳ. πειρῶ δὲ ἀποφαίνειν καὶ ὡς λυσιτελὲς ἦν αὐτῷ ταῦτα ποιεῖν· οἱ γὰρ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων αὐτοὶ τὸ λυσιτελὲς μάλιστα προτιμώντες καὶ τοὺς ἄλλους νομίζουσιν ἔνεκα τούτου πάντα πράττειν. ^[5]

7 9 ἂν μὲν οὖν ἔχῃς ἀπὸ τῶν ἀντιδίκων αὐτῶν τὸ εἶκος λαμβάνειν, οὕτως αὐτὸ σύναγε, εἰ δὲ μή, ἀπὸ τῶν ὁμοίων τὰ εἰθισμένα φέρε. λέγω δ' οἷον <εἰ> νέος ἐστὶν οὗ κατηγορεῖς, ἃ οἱ περὶ τὴν ἡλικίαν ταύτην ὄντες πράττουσι, ταῦτα λέγε πεποιηκέναι αὐτόν· πιστευθήσεται γὰρ κατὰ τὴν ὁμοιότητα καὶ τὰ κατὰ τούτου λεγόμενα. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐὰν τοὺς ἐταίρους αὐτοῦ δεικνύῃς τοιοῦτους ὄντας, οἷον σὺ τοῦτον φῆς· καὶ γὰρ διὰ τὴν πρὸς ἐκείνους συνήθειαν δόξει τὰ αὐτὰ τοῖς φίλοις ἐπιτηδεύειν. Τοὺς μὲν οὖν κατηγοροῦντας οὕτω χρή μετιέναι τὸ εἶκος· τοῖς δὲ ἀπολογουμένοις μάλιστα δεικτέον, ὡς οὐδεπώποτε τῶν κατηγορουμένων τι πρότερον οὔτε αὐτοὶ οὔτε τῶν φίλων οὐδεὶς οὔτε τῶν ὁμοίων αὐτοῖς ἔπραξέ τις, οὐδ' ἐλυσιτέλησεν <ἂν> τοιαῦτα πράττειν. ^[10]

7 11 ἂν δὲ φανερὸς ᾖ τὰυτό τοῦτο πρότερον πεποιηκώς, αἰτιατέον τὴν ἡλικίαν ἢ τινὰ πρόφασιν ἄλλην οἰστέον, δι' ἣν εἰκότως ἐξήμαρτες τότε. λέγε δὲ καὶ ὡς οὔτε ταῦτα τότε σοὶ πράξαντι συνήνεγκεν οὔτε νῦν ἐλυσιτέλησεν ἂν. ἂν δὲ σοὶ μηδὲν ἢ πεπραγμένον τοιοῦτον, τῶν δὲ φίλων σοὺ τινες τυγχάνωσι τοιαῦτα πεποιηκότες, χρή λέγειν, ὡς οὐ δίκαιόν ἐστι δι' ἐκείνους σαυτὸν διαβάλλεσθαι, καὶ δεικνύναι τῶν σαυτῷ συνήθων ἐτέρους ἐπεικεῖς ὄντας· οὕτω γὰρ ἀμφίβολον ποιήσεις τὸ κατηγορούμενον. ^[5]

7 12 ἂν δὲ τῶν ὁμοίων δεικνύσῃ τινὰς τὰ αὐτὰ πεποιηκότας, ἄτοπον εἶναι φάσκε, {εἰ,} διότι ἕτεροὶ τινες ἐξαμαρτάνοντες φαίνονται, πίστιν εἶναι, ὅτι τῶν ἐγκαλουμένων τι καὶ σὺ πεποίηκας.

7 13 ἂν μὲν οὖν ἔξαρνος ᾖ μὴ πεποιηκέναι τὴν κατηγορουμένην πράξιν, οὕτως ἐκ τῶν εἰκότων χρή σε ἀπολογεῖσθαι· ἀπίθανον γὰρ ποιήσεις τὴν κατηγορίαν. ἂν δὲ ὁμολογεῖν ἀναγκάσῃ, τοῖς τῶν πολλῶν ἦθεσιν ἀφομοίου τὰς σαυτοῦ πράξεις ὅτι μάλιστα λέγων, ὡς οἱ πλεῖστοι ἢ οἱ πάντες τοῦτο καὶ τὰ τοιαῦτα πράττουσιν οὕτως, ὡς σοὶ τυγχάνει πεποιημένον. ^[5]

7 14 ἂν δὲ μὴ δυνατόν ᾖ τοῦτο δεῖξαι, καταφευκτέον ἐπὶ τὰς ἀτυχίας ἢ τὰς ἀμαρτίας καὶ συγγνώμης πειρατέον τυγχάνειν συμπαραλαμβάνοντα τὰ κοινὰ τῶν ἀνθρώπων γινόμενα πάθη, δι' ὧν ἐξιστάμεθα τοῦ λογισμοῦ· ταῦτα δ' ἐστὶν ἔρως ὀργὴ μέθη φιλοτιμία καὶ τὰ τούτοις ὁμοιότροπα. τὸ μὲν οὖν εἶκος διὰ ταύτης τῆς μεθόδου τεχνικώτατα μέτιμεν. Παραδείγματα δ' ἐστὶ πράξεις ὅμοιαι γεγενημένοι καὶ ἐναντία ταῖς νῦν ὑφ' ἡμῶν λεγομέναις. ^[5]

8 1 τότε δὲ χρηστέον αὐτοῖς ἐστὶν, ὅταν ἄπιστον ὢν τὸ ὑπὸ σοῦ λεγόμενον εἶναι φανερόν ποιῆσαι θέλῃς, ἐὰν διὰ τοῦ εἰκότος μὴ πιστεῦνται, ὅπως πράξιν ὁμοίαν ἐτέραν τῇ ὑπὸ σοῦ λεγομένη

καταμαθόντες οὕτω πεπραγμένην, ὥς σὺ φῆς πεπραῆσθαι, μᾶλλον πιστεύσωσι τοῖς ὑπὸ σοῦ λεγομένοις. ^[5]

8 2 εἰσὶ δὲ τῶν παραδειγμάτων δύο τρόποι· τὰ μὲν γὰρ τῶν πραγμάτων γίνεται κατὰ λόγον, τὰ δὲ παρὰ λόγον. ποιεῖ δὲ τὰ μὲν κατὰ λόγον γινόμενα πιστεῦεσθαι, τὰ δὲ μὴ κατὰ λόγον ἀπιστεῖσθαι.

8 3 λέγω δ' οἷον εἴ τις φάσκει τοὺς πλουσίους δικαιότερους εἶναι τῶν πενομένων καὶ φέροι τινὰς πράξεις πλουσίων ἀνδρῶν δικαίας. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα τῶν παραδειγμάτων κατὰ λόγον εἶναι δοκεῖ· τοὺς γὰρ πλείστους <ἔστιν> ἰδεῖν νομίζοντας τοὺς πλουτοῦντας δικαιότερους εἶναι τῶν πενομένων. ^[5]

8 4 εἰ δὲ τις πάλιν ἀποφαίνοι τινὰς τῶν πλουσίων ἐπὶ χρήμασιν ἀδικήσαντας, τῷ παρὰ τὸ εἰκὸς γενομένῳ παραδείγματι χρώμενος ἀπίστους ἂν ποιοῖ τοὺς πλουτοῦντας.

8 5 ὡσαύτως δὲ καὶ εἴ τις φέροι παράδειγμα τῶν κατὰ λόγον εἶναι δοκούντων, διότι Λακεδαιμόνιοι ποτε ἢ Ἀθηναῖοι πολλῷ πλήθει χρώμενοι συμμάχων κατεπολέμησαν τοὺς ἐναντίους, καὶ προτρέποι τοὺς ἀκούοντας πολλοὺς συμμάχους ποιεῖσθαι· {τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα παραδείγματα κατὰ λόγον ἐστίν·} ἅπαντες γὰρ νομίζουσιν ἐν τοῖς πολέμοις τὸ πλῆθος οὐ μικρὰν ῥοπὴν ἔχειν πρὸς τὴν νίκην. ^[5]

8 6 εἰ δὲ τις ἀποφαίνειν ἐθέλοι μὴ τοῦτ' αἴτιον τοῦ νικᾶν, τοῖς παρὰ τὸ εἰκὸς γενομένοις πράγμασι χρῆσαιτ' ἂν παραδείγμασι λέγων, ὥς οἱ μὲν Ἀθήνησι φυγάδες τὸ πρῶτον μετὰ πεντήκοντα ἀνδρῶν Φυλὴν τε καταλαβόντες καὶ πρὸς τοὺς ἐν ἄστει πολλῷ πλείους ὄντας καὶ συμμάχοις Λακεδαιμονίοις χρωμένους πολεμήσαντες κατῆλθον εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν· Θηβαῖοι δὲ Λακεδαιμονίων καὶ σχεδὸν ἀπάντων Πελοποννησίων εἰς τὴν Βοιωτίαν ἐμβαλόντων μόνοι περὶ τὰ Λεῦκτρα παραταξάμενοι τὴν Λακεδαιμονίων δύναμιν ἐνίκησαν· Δίων δὲ ὁ Συρακούσιος μετὰ τρισχιλίων ὀπλιτῶν εἰς Συρακούσας πλεύσας Διονύσιον πολλαπλασίονα ἔχοντα δύναμιν κατεπολέμησεν· ὡσαύτως δὲ Κορίνθιοι Συρακουσίοις ἐννέα τριήρεσι βοηθήσαντες Καρχηδονίους ἑκατὸν μὲν καὶ πεντήκοντα ναυσὶν ἐπὶ τοῖς λιμέσι τῶν Συρακουσίων ἐφορμοῦντας, τὴν δὲ πόλιν ἅπασαν πλὴν τῆς ἀκροπόλεως ἔχοντας οὐδὲν ἤττον κατεπολέμησαν. ^[5]

8 8 συλλήβδην δὲ ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια παρὰ λόγον πραχθέντα τὰς κατὰ τὸ εἰκὸς γινόμενας συμβουλάς ἀπίστους ποιεῖν εἴωθε. Τῶν μὲν οὖν παραδειγμάτων τοιαύτη τις ἡ φύσις ἐστὶ· χρηστὸν δ' αὐτῶν ἑκατέρῳ τρόπῳ, ὅταν μὲν ἡμεῖς λέγωμεν τὰ κατὰ λόγον γινόμενα, δεικνύντας ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῦτον τὸν τρόπον ἐπιτελουμένας τὰς πράξεις, ὅταν δὲ τὰ παρὰ λόγον γινόμενα, φέροντας ὅσα παρὰ λόγον δοκοῦντα γενέσθαι τῶν πραγμάτων εὐλόγως ἀποβέβηκεν. ^[5]

8 10 ὅταν δ' οἱ ἐναντίοι λέγωσι τοῦτο, χρὴ δεικνύνειν, ὥς εὐτυχήματα ταῦτα συνέβη, καὶ λέγειν, ὅτι αἱ τοιαῦται πράξεις ἐν τῷ σπανίῳ γεγόνασιν, οἷας δὲ σὺ λέγεις, πολλάκις. τοῖς μὲν οὖν παραδείγμασιν οὕτω χρηστὸν.

8 11 ὅταν γε μὴν τὰ παρὰ λόγον γινόμενα φέρωμεν, χρὴ συνάγειν αὐτῶν ὅτι πλείστα καὶ λέγειν, ὥς οὐδὲν μᾶλλον ἐκεῖνα τούτων εἴωθε γίνεσθαι.

8 12 δεῖ δὲ χρῆσθαι τοῖς παραδείγμασιν οὐ μόνον ἐκ τούτων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων. λέγω δ' οἷον ἐὰν ἀποφαίνῃς τινὰς πλεονεκτικῶς τοῖς συμμάχοις χρωμένους καὶ διὰ <τοῦτο> λυθεῖσαν αὐτῶν τὴν φιλίαν καὶ λέγῃς· ἡμεῖς δέ, ἂν ἴσως καὶ κοινῶς πρὸς αὐτοὺς προσφερώμεθα, πολὺν χρόνον τὴν συμμαχίαν φυλάξομεν· καὶ πάλιν, ἂν τινὰς ἐτέρους ἀπαρασκευάστως πολεμήσαντας καὶ διὰ τοῦτο καταπολεμηθέντας ἀποφαίνῃς, εἴτα λέγῃς· ἂν παρασκευασάμενοι πολεμῶμεν, βελτίους ἂν περὶ τῆς νίκης τὰς ἐλπίδας ἔχοιμεν. ^[5]

- 8 14 πολλά δὲ λήψη παραδείγματα διὰ τῶν προγεγενημένων πράξεων καὶ διὰ τῶν νῦν γινομένων· τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν ἔργων τῇ μὲν ὁμοίᾳ, τῇ δὲ ἀνόμοιᾳ ἀλλήλοις ἐστίν. ὥστε διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην καὶ παραδειγμάτων εὐπορήσομεν καὶ τοῖς ὑπὸ τῶν ἄλλων λεγομένοις οὐ χαλεπῶς ἀντεροῦμεν. τῶν μὲν οὖν παραδειγμάτων τοὺς τε τρόπους ἴσμεν, καὶ ὡς αὐτοῖς χρῆσόμεθα, καὶ ὅθεν πολλά ληψόμεθα. Τεκμήρια δὲ ἐστίν, ὅς' ἂν ἐναντίως ἢ πεπραγμένα τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος καὶ ὅσα ὁ λόγος αὐτὸς ἐαυτῷ ἐναντιοῦται· τῶν γὰρ ἀκουόντων οἱ πλεῖστοι τοῖς συμβαίνουσι περὶ τὸν λόγον ἢ τὴν πράξιν ἐναντιώμασι τεκμαίρονται μηδὲν ὑγιὲς εἶναι μήτε τῶν λεγομένων μήτε τῶν πραττομένων. ^[5]
- 9 2 πολλά δὲ λήψη τεκμήρια σκοπῶν, εἴτε ὁ λόγος τοῦ ἐναντίου αὐτὸς αὐτῷ {τῷ πράγματι} ἐναντιοῦται, εἴτε ἢ πράξεις αὐτοῦ ἐναντία τῷ λόγῳ ἐστί. τὰ μὲν οὖν τεκμήρια τοιαῦτά ἐστι, καὶ οὕτως αὐτὰ πλεῖστα ποιήσεις. Ἐνθυμήματα δὲ ἐστίν οὐ μόνον τὰ τῷ λόγῳ καὶ τῇ πράξει ἐναντιούμενα, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν.
- 10 1 λήψη δὲ πολλά μετιών, ὡς ἐν τῷ ἐξεταστικῷ εἶδει εἴρηται, καὶ σκοπῶν, εἴ πῃ ὁ λόγος {ἐαυτῷ} ἐναντιοῦται ἢ τὰ πεπραγμένα τοῖς δικαίοις ἢ τῷ νόμῳ ἢ τῷ συμφέροντι ἢ τῷ καλῷ ἢ τῷ δυνατῷ ἢ τῷ ῥαδίῳ ἢ τῷ εἰκότι ἢ τῷ ἥθει τοῦ λέγοντος ἢ τῷ ἔθει τῶν πραγμάτων. ^[5]
- 10 2 τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα τῶν ἐνθυμημάτων κατὰ τῶν ἐναντίων ἐκληπτέον· τὰ δ' ἐναντία τούτοις ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν δεῖ λέγειν, ἀποφαίνοντας τὰς πράξεις τὰς ἡμετέρας καὶ τοὺς λόγους ἐναντιούμενους τοῖς ἀδίκτοις καὶ τοῖς ἀνόμοις καὶ τοῖς ἀσυμφόροις καὶ τοῖς τῶν ἀνθρώπων τῶν πονηρῶν ἥθεσι, καὶ συλλήβδην τοῖς μοχθηροῖς νομιζομένοις εἶναι. ^[5]
- 10 3 δεῖ δὲ τούτων ἕκαστα συνάγειν ὡς εἰς βραχύτατα καὶ φράζειν ὅτι μάλιστα ἐν ὀλίγοις τοῖς ὀνόμασι. τὰ μὲν οὖν ἐνθυμήματα τοῦτον τὸν τρόπον πολλά ποιήσομεν, καὶ οὕτως αὐτοῖς ἄριστα χρῆσόμεθα. Γνώμη δὲ ἐστὶ μὲν ὡς ἐν κεφαλαίῳ καθ' ὅλων τῶν πραγμάτων δόγματος ἰδίου δήλωσις.
- 11 1 δύο δὲ τρόποι τῶν γνωμῶν εἰσιν, ὁ μὲν ἔνδοξος, ὁ δὲ παράδοξος.
- 11 2 ὅταν μὲν οὖν ἔνδοξον λέγῃς, οὐδὲν δεῖ τὰς αἰτίας φέρειν· οὔτε γὰρ ἀγνοεῖται οὔτ' ἀπιστεῖται τὸ λεγόμενον· ὅταν δὲ παράδοξον λέγῃς, χρὴ φράζειν τὰς αἰτίας συντόμως, ἵνα τὴν ἀδολεσχίαν καὶ τὴν ἀπιστίαν διαφύγῃς. δεῖ δὲ τὰς γνώμας οἰκείας φέρειν τῶν πραγμάτων, ἵνα μὴ σκαιὸν καὶ ἀπηρητημένον φαίνεται τὸ λεγόμενον. ^[5]
- 11 3 πολλὰς δὲ ποιήσομεν αὐτὰς ἢ ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως ἢ ἐξ ὑπερβολῆς ἢ ἐκ παρομοιώσεως. αἱ μὲν οὖν ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως τοιαῖδε τινὲς εἰσιν· οὐκ εἶναι μοι δοκεῖ δεινὸν γενέσθαι στρατηγὸν πραγμάτων ἄπειρον ὄντα. ἑτέρα δὲ ἐστὶν ἡδε· νοῦν ἐχόντων ἀνδρῶν ἐστὶ τοῖς τῶν προγεγενημένων παραδείγμασι χρωμένους πειρᾶσθαι διαφυγεῖν τὰς ἐκ τῆς ἀβουλίας ἀμαρτίας. ^[5]
- 11 4 ἐκ μὲν οὖν τῆς ἰδίας φύσεως τοιαύτας ποιήσομεν γνώμας, ἐξ ὑπερβολῆς δὲ τοιάσδε· δεινότερά μοι δοκοῦσιν οἱ κλέπτοντες τῶν ληιζομένων ποιεῖν· οἱ μὲν γὰρ λαθραίως, οἱ δὲ φανερώς τὰ χρήματα περιαιροῦνται. τὰς μὲν οὖν ἐξ ὑπερβολῆς γνώμας τοῦτον τὸν τρόπον πολλὰς ποιήσομεν.
- 11 5 αἱ δ' ἐκ παρομοιώσεως τοιαῖδε εἰσὶν· ὁμοιότατόν μοι δοκοῦσιν οἱ τὰ χρήματα ἀποστεροῦντες τοῖς τὰς πόλεις προδιδούσι ποιεῖν· πιστευθέντες γὰρ ἀμφοτέροι τοὺς πιστεύσαντας ἀδικοῦσιν.
- 11 6 ἑτέρα δὲ· παραπλήσιόν μοι δοκοῦσι ποιεῖν οἱ ἀντίδικοι τοῖς τυράννοις· ἐκεῖνοί τε γὰρ ὧν μὲν αὐτοὶ ἀδικοῦσιν, οὐκ ἀξιοῦσι διδόναι δίκας, ὧν δὲ τοῖς ἄλλοις ἐγκαλοῦσιν, ἀνυπερβλήτως τιμωροῦνται, οὗτοί τε εἰ μὲν τι αὐτοὶ τῶν ἐμῶν ἔχουσιν, οὐκ ἀποδιδόασιν, εἰ δὲ τι ἐγὼ τούτων ἔλαβον, καὶ αὐτὸ καὶ τοὺς τόκους οἶονται δεῖν κομίσασθαι. γνώμας μὲν οὖν τοῦτον τὸν τρόπον

μετιόντες πολλὰς ποιήσομεν. Σημεῖον δὲ ἐστὶν ἄλλο ἄλλου, οὐ τὸ τυχὸν τοῦ τυχόντος οὐδ' ἅπαν παντός, ἀλλὰ τό γε εἰθισμένον γίνεσθαι πρὸ τοῦ πράγματος ἢ ἅμα τῷ πράγματι ἢ μετὰ τὸ πρᾶγμα. ^[5]

12 2 ἔστι δὲ σημεῖον τό τε γενόμενον οὐ μόνον τοῦ γενομένου, ἀλλὰ καὶ τοῦ μὴ γενομένου, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ μὴ γεγονὸς οὐ μόνον τοῦ μὴ ὄντος, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὄντος. ποιεῖ δὲ τῶν σημείων τὸ μὲν οἶεσθαι, τὸ δ' εἰδέναι, κάλλιστον δὲ τὸ εἰδέναι ποιοῦν· δεύτερον δὲ τὸ δόξαν πιθανωτάτην ἐργαζόμενον. ^[5]

12 3 πολλὰ δὲ ποιήσομεν σημεῖα συλλήβδην εἰπεῖν ἐξ ἐκάστου τῶν πεπραγμένων καὶ λεγομένων καὶ ὀρωμένων, καθ' ἕνα λαμβάνοντες, ἕκ τε τοῦ μεγέθους καὶ τῆς μικρότητος τῶν ἀποβαινόντων κακῶν ἢ ἀγαθῶν, ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν μαρτύρων καὶ ἐκ τῶν μαρτυρουμένων, καὶ ἐκ τῶν συμπαρόντων ἡμῖν ἢ τοῖς ἐναντίοις καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων καὶ ἐκ τῶν προκλήσεων καὶ ἐκ τῶν χρόνων καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν. τῶν μὲν οὖν σημείων ἐντεῦθεν εὐπορήσομεν. Ἐλεγχος δὲ ἐστὶ μὲν, ὃ μὴ δυνατόν ἄλλως ἔχειν, ἀλλ' οὕτως, <ὡς> **** ὡς ἡμεῖς λέγομεν καὶ ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ἀδυνάτων ἢ ἀδυνάτων ὡς οἱ ἐναντίοι λέγουσι. ^[5]

13 2 κατὰ φύσιν μὲν οὖν ἀναγκαῖόν ἐστιν οἷον τοὺς ζῶντας σιτίων δεῖσθαι καὶ τὰ τούτοις ὅμοια· ὡς δ' ἡμεῖς λέγομεν ἐστὶν ἀναγκαῖον τοὺς μεμαστιγμένους ὁμολογεῖν, ἅπερ οἱ μαστιγοῦντες κελεύουσι.

13 3 κατὰ φύσιν δὲ πάλιν ἀδύνατόν ἐστι παιδάριον μικρὸν κλέψαι τοσοῦτον ἀργύριον, ὅσον μὴ δυνατόν φέρειν, καὶ οἶχεσθαι τοῦτο φέρον· ὡς δ' ἂν ὁ ἐναντίος λέγοι, ἔσται ἀδύνατον, ἂν φάσκη μὲν ἐν χρόνοις τισὶν Ἀθήνησι ποιήσασθαι τὸ συμβόλαιον, ἡμεῖς δ' ἔχωμεν ἐπιδείξει τοῖς ἀκούουσιν, ὡς κατὰ τοὺς τότε καιροὺς ἀπεδημοῦμεν ἐν ἐτέρᾳ πόλει τινί. ^[5]

13 4 τοὺς μὲν οὖν ἐλέγχους ἐκ τούτων καὶ ἐκ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων <πολλοὺς> ποιήσομεν. συλλήβδην δὲ τὰς ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου καὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἀνθρώπων πίστεις ἀπάσας διεληλύθαμεν. σκεψώμεθα δὲ καὶ τί ἀλλήλων διαφέρουσιν. Τὸ μὲν τοίνυν εἰκὸς τοῦ παραδείγματος ταύτῃ διαφέρει, διότι τοῦ μὲν εἰκότος ἔχουσιν αὐτοὶ οἱ ἀκούοντες ἔννοιαν, τὰ δὲ παραδείγματα *** καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων καὶ ἐκ τῶν ὁμοίων φέρειν ἔστι, τὰ δὲ τεκμήρια μόνον ἐκ τῶν περὶ τὸν λόγον καὶ τὴν πρᾶξιν ἐναντίων συντίθεται. ^[5]

14 3 καὶ μὴν ἐνθύμημα τεκμηρίου ταύτῃ τὴν διαφορὰν ἔσχηκεν, ὅτι τὸ μὲν τεκμήριον περὶ τὸν λόγον καὶ τὴν πρᾶξιν ἐναντιώσις ἐστὶ, τὸ δ' ἐνθύμημα καὶ τὰς περὶ τὰς ἄλλας ἰδέας ἐναντιώσεις ἐξείληφεν· ἢ καὶ διότι τὸ μὲν τεκμήριον οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ λαμβάνειν, ἂν μὴ περὶ τὰ πράγματα καὶ τοὺς λόγους ἐναντιώσις τις ὑπάρχη, τὸ δ' ἐνθύμημα πολλαχόθεν οἷόν τε πορίζεσθαι τοῖς λέγουσι. ^[5]

14 4 γινώμαι δ' ἐνθυμημάτων διαφέρουσιν, ἢ τὰ μὲν ἐνθυμήματα μόνον ἐκ τῶν ἐναντιώσεων σύγκειται, τὰς δὲ γνώμας καὶ μετὰ τῶν ἐναντιώσεων καὶ ἀπλῶς αὐτὰς καθ' αὐτὰς δυνατόν ἐστὶν ἐμφανίζειν.

14 5 τὰ δὲ σημεῖα τῶν γνωμῶν καὶ τῶν προειρημένων ἀπάντων ταύτῃ διαφέρουσιν, ἢ τὰ μὲν ἄλλα πάντα οἷσιν ἐμποιεῖ τοῖς ἀκούουσι, τῶν δὲ σημείων ἔνια καὶ σαφῶς εἰδέναι ποιήσει τοὺς κρίνοντας· καὶ διότι τῶν μὲν ἐτέρων οὐκ ἔστιν αὐτοὺς πορίσασθαι τὰ πλεῖστα, τῶν δὲ σημείων πολλὰ ῥαδίως ἔστι ποιήσασθαι. ^[5]

14 6 καὶ μὴν ἔλεγχος σημείου ταύτῃ διαφέρει, διότι τῶν μὲν σημείων ἔνια μόνον οἶεσθαι ποιεῖ τοὺς ἀκούοντας, ἔλεγχος δὲ πᾶς τὴν ἀλήθειαν διδάσκει τοὺς κρίνοντας.

14 7 ὥστε τὰς μὲν <ἐξ αὐτῶν> τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων <καὶ τῶν ἀνθρώπων> πίστεις, οἷαί τέ εἰσι καὶ ὅθεν αὐτῶν εὐπορήσομεν καὶ τίνι ἀλλήλων διαφέρουσιν, ἐκ τῶν προειρημένων

ἴσμεν· τῶν δ' ἐπιθέτων ἐκάστην πάλιν διέλθωμεν. Ἡ μὲν οὖν δόξα τοῦ λέγοντός ἐστι τὸ τὴν αὐτοῦ διάνοιαν ἐμφανίζειν κατὰ τῶν πραγμάτων. ^[5]

14 8 δεῖ δ' ἔμπειρον ἀποφαίνειν σεαυτὸν περὶ ὧν ἂν λέγῃς, καὶ ἐπιδεικνύναι, ὡς συμφέρει σοι τάληθῇ λέγειν περὶ τούτων, τὸν δ' ἀντιλέγοντα μάλιστα δεικνύναι μηδεμίαν ἐμπειρίαν ἔχοντα τὸν ἐναντίον περὶ ὧν ἀποφαίνεται {τὴν τε δόξαν ὁμοίως}. ἂν δὲ τοῦτο μὴ δυνατόν ᾖ, δεικτέον, ὡς καὶ οἱ ἔμπειροι πολλάκις ἐξαμαρτάνουσιν, ἂν δὲ τοῦτο μὴ ἐνδέχεται, λέγειν, ὡς ἀσύμφορόν ἐστι τοῖς ἐναντίοις τάληθῇ περὶ τούτων εἰπεῖν. ^[5]

14 9 ταῖς μὲν οὖν δόξαις τοῦ λέγοντος οὕτω χρῆσόμεθα καὶ αὐτοὶ ἀποφαινόμενοι καὶ ἑτέροις ἀντιλέγοντες. Μαρτυρία δὲ ἐστὶν ὁμολογία συνειδότος ἐκόντος. ^[5]

15 1 ἀναγκαῖον δ' εἶναι τὸ μαρτυρούμενον ἢ πιθανὸν ἢ ἀπίθανον ἢ ἀμφίβολον πρὸς πίστιν, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν μάρτυρα <ἢ> πιστὸν ἢ ἄπιστον ἢ ἀμφίδοξον.

15 2 ὅταν μὲν οὖν τὸ μαρτυρούμενον ἢ πιθανὸν καὶ ὁ μάρτυς ἀληθινός, οὐδὲν δέονται αἱ μαρτυρίαι ἐπιλόγων, ἐὰν μὴ βούλῃ γνώμῃν ἢ ἐνθύμημα συντόμως εἰπεῖν τοῦ ἀστείου ἕνεκεν· ὅταν δὲ ὑποπτεύηται ὁ μάρτυς, ἀποδεικνύειν δεῖ, ὡς οὔτε χάριτος ἕνεκεν οὔτε τιμωρίας οὔτε κέρδους ὁ τοιοῦτος ἂν τὰ ψευδῇ μαρτυρήσειε. ^[5]

15 3 δεῖ δὲ καὶ διδάσκειν, ὅτι οὐ συμφέρει τὸ ψεῦδος μαρτυρεῖν· αἱ μὲν γὰρ ὠφέλειαι μικραί, τὸ δ' ἐξελεγχθῆναι χαλεπόν, γνωσθέντα δ' οὐ μόνον εἰς ἀργύριον οἱ νόμοι ζημιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς δόξαν καὶ εἰς ἀπιστίαν. τοὺς μὲν οὖν μάρτυρας οὕτω πιστοὺς ποιήσομεν· ἀντιλέγοντας δὲ μαρτυρία δεῖ τὸν τρόπον τοῦ μάρτυρος διαβάλλειν, ἂν ἢ πονηρός, ἢ τὸ μαρτυρούμενον ἐξετάζειν, ἂν ἀπίθανον <ὄν> τυγχάνῃ, ἢ καὶ συναμφοτέροις τούτοις ἀντιλέγειν, συνάγοντας τὰ φαυλότατα τῶν ἐναντίων εἰς ταῦτό. ^[5]

15 5 σκεπτέον δὲ καὶ εἰ φίλος ἐστὶν ὁ μάρτυς ᾧ μαρτυρεῖ, ἢ εἰ μέτεστιν αὐτῷ ποθεν τοῦ πράγματος, ἢ ἐχθρός ἐστὶν οὗ καταμαρτυρεῖ, ἢ πένης· τούτων γὰρ οἱ μὲν διὰ χάριν, οἱ δὲ διὰ τιμωρίαν, οἱ δὲ διὰ κέρδος ὑποπτεύονται τὰ ψευδῇ μαρτυρεῖν.

15 6 καὶ τὸν τῶν ψευδομαρτυριῶν νόμον ἐπὶ τούτοις τεθεικέναι φήσομεν τὸν νομοθέτην· ἄτοπον οὖν εἶναι τοῦ νομοθέτου τοῖς μάρτυσι μὴ πιστεύσαντος τοὺς κρίνοντας πιστεύειν αὐτοῖς, κατὰ τοὺς νόμους κρινεῖν ὁμωμοκότας. τοὺς μὲν οὖν μάρτυρας οὕτως ἀπιθάνους ποιήσομεν. ^[5]

15 7 ἔστι δὲ καὶ κλέπτειν τὴν μαρτυρίαν τρόπῳ τοιῷδε· μαρτύρησόν μοι, ὦ Καλλίκλεις· μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ οὐκ ἔγωγε· κωλύοντος γὰρ ἐμοῦ ταῦτα ἔπραξεν οὗτος. καὶ διὰ τούτου ἐν ἀποφάσει ψευδομαρτυρήσας ψευδομαρτυρίου δίκην οὐχ ὑφέξει.

15 8 τοιγαροῦν ὅταν μὲν ἡμῖν συμφέρῃ κλέπτειν τὴν μαρτυρίαν, οὕτως αὐτῇ χρῆσόμεθα· ἐὰν δὲ οἱ ἐναντίοι τοιοῦτόν τι ποιήσωσιν, ἐμφανιοῦμεν τὴν κακοποιίαν αὐτῶν καὶ συγγραψαμένους μαρτυρεῖν κελεύσομεν. μάρτυσι μὲν οὖν καὶ μαρτυρίαις ἐκ τούτων ἴσμεν ὡς δεῖ χρήσασθαι. Βάσανος δὲ ἐστὶ μὲν ὁμολογία παρὰ συνειδότος, ἄκοντος δέ. ^[5]

16 1 ὅταν μὲν οὖν συμφέρῃ ἡμῖν ποιεῖν αὐτὴν ἰσχυράν, λεκτέον, ὡς οἱ τε ἰδιῶται περὶ τῶν σπουδαιοτάτων καὶ αἱ πόλεις περὶ τῶν μεγίστων ἐκ βασάνων τὰς πίστεις λαμβάνουσι, καὶ διότι πιστότερόν ἐστι βάσανος μαρτύρων· τοῖς μὲν γὰρ μάρτυσι συμφέρει πολλάκις ψεύσασθαι, τοῖς δὲ βασανιζομένοις λυσιτελεῖ τάληθῇ λέγειν· οὕτω γὰρ παύσσονται τάχιστα τῆς κακοπαθείας. ^[5]

16 2 ὅταν δὲ βούλῃ τὰς βασάνους ἀπίστους ποιεῖν, πρῶτον μὲν λεκτέον, ὡς οἱ βασανιζόμενοι τοῖς ἐκδιδοῦσι πολέμιοι γίνονται καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ τῶν δεσποτῶν καταψεύδονται· ἔπειθ' ὅτι πολλάκις τοῖς βασανίζουσιν ὁμολογοῦσιν οὐ τὰς ἀληθείας, ἴν' ὡς τάχιστα τῶν κακῶν παύσωνται. ^[5]

16 3

δεικτέον δ' ὅτι καὶ τῶν ἐλευθέρων πολλοὶ ἤδη βασανιζόμενοι καθ' ἑαυτῶν ἐψεύσαντο βουλόμενοι τὴν παραυτίκα κακοπάθειαν ἐκφυγεῖν, ὥστε πολὺ μᾶλλον εὖλογον τοὺς δούλους ψευσαμένους κατὰ τῶν δεσποτῶν βούλεσθαι τὴν αὐτῶν τιμωρίαν ἐκφυγεῖν ἢ πολλὰς κακοπαθείας τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς ὑπομείναντας, ἵν' ἕτεροι μηδὲν πάθωσιν, {αὐτοὺς βούλεσθαι} μὴ ψεῦδος εἰπεῖν. τὰς μὲν οὖν βασάνους ἐκ τῶν τοιούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων πιθανὰς καὶ ἀπιθάνους καταστήσομεν. Ὅρκος δέ ἐστιν μετὰ θείας παραλήψεως φάσις ἀναπόδεικτος. ^[10]

17 1 δεῖ δ', ὅταν μὲν αὐτὸν αὔξειν ἐθέλωμεν, λέγειν οὕτως· οὐδεὶς ἂν ἐπιорκεῖν βούλοιτο φοβούμενος τὴν τε παρὰ τῶν θεῶν τιμωρίαν καὶ τὴν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις αἰσχύνην, καὶ διεξιέναι, ὅτι τοὺς μὲν ἀνθρώπους λαθεῖν ἔστι, τοὺς δὲ θεοὺς οὐκ ἔστιν. ^[5]

17 2 ὅταν δὲ οἱ ἐναντίοι καταφύγωσιν εἰς ὅρκον καὶ βουλώμεθα ταπεινοῦν αὐτόν, δεικτέον, ὡς τῶν αὐτῶν ἐστὶν ἀνθρώπων τὰ πονηρὰ πράττειν καὶ μὴ φροντίζειν ἐπιорκοῦντας· ὅστις γὰρ κακουργῶν οἴεται λανθάνειν τοὺς θεοὺς, οὗτος οὐδὲ ἐπιρκῶν τιμωρίας οἴεται τεύξεσθαι. καὶ περὶ μὲν τῶν ὅρκων ὁμοιοτρόπως τοῖς προειρημένοις μετιόντες λέγειν εὐπορήσομεν {ὑπὲρ αὐτῶν}. Συλλήβδην δὲ τὰς πάσας πίστεις ἤδη, καθάπερ ὑπεθέμεθα, διεξεληλύθαμεν καὶ δεδηλώκαμεν οὐ μόνον ἦν ἐκάστη αὐτῶν δύναμιν ἔσχηκεν, ἀλλὰ καὶ τί ἀλλήλων διαφέρουσι καὶ πῶς αὐταῖς χρηστέον. ^[5]

17 3 νῦν δ' ὑπὲρ τῶν ὑπολοίπων, ἃ τῶν ἐπτά εἰδῶν ἐστὶ καὶ περὶ πάντας τοὺς λόγους χρήσιμα γίνεται, διδάσκειν ἐπιχειρήσομεν. Προκατάληψις μὲν οὖν ἐστὶ, δι' ἧς τὰ τε τῶν ἀκουόντων ἐπιτιμήματα καὶ τοὺς τῶν ἀντιλέγειν μελλόντων λόγους προκαταλαμβάνοντες ὑπεξαίρησομεν τὰς ἐπιφερομένας δυσχερείας. ^[5]

18 2 καὶ τὰς μὲν τῶν ἀκουόντων ἐπιτιμήσεις ὧδε χρή προκαταλαμβάνειν· ἴσως δέ τινες ὑμῶν θαυμάζουσιν, ὅτι νέος ὢν οὕτω περὶ μεγάλων πραγμάτων ἐπεχείρησα δημηγορεῖν· καὶ πάλιν· μηδεὶς ἀπαντήσῃ μοι δύσκολος, ὅτι μέλλω συμβουλευεῖν ὑμῖν περὶ ὧν ὀκνοῦσὶ τινες ἄλλοι παρρησιάζεσθαι πρὸς ὑμᾶς. ^[5]

18 3 περὶ μὲν οὖν τῶν μελλόντων δυσχεραίνεισθαι τοῖς ἀκούουσιν οὕτω δεῖ προκαταλαμβάνοντα φέρειν αἰτίας, παρ' ἃς ὀρθῶς ποιεῖν δόξεις συμβουλεύων, δεικνύντα τὴν ἐρημίαν τῶν λεγόντων <ἦ> τὸ μέγεθος τῶν κινδύνων ἢ τὸ τῷ κοινῷ συμφέρον ἢ ἄλλην τοιαύτην αἰτίαν, δι' ἧς λύσεις τὴν ἐπιφερομένην δυσχέριαν. ^[5]

18 4 ἂν δὲ μηδὲν ἤττον θορυβῶσιν οἱ ἀκούοντες, χρή λέγειν συντόμως ἢ ὡς ἐν γνώμῃ ἢ ὡς <ἐν> ἐνθυμήματος σχήματι, διότι πάντων ἀτοπώτατόν ἐστιν ἡκεῖν μὲν ὡς περὶ τῶν πραγμάτων βουλευσομένους τὰ κράτιστα, νῦν δὲ μὴ βουλομένους ἀκούειν τῶν λεγόντων οἴεσθαι καλῶς ἂν βουλευσασθαι καὶ πάλιν, ὅτι καλόν ἐστὶν ἢ αὐτοὺς ἀνισταμένους συμβουλευεῖν ἢ τῶν συμβουλευόντων ἀκούσαντας, ἅπερ ἂν αὐτοῖς δοκῇ, χειροτονεῖν. Ἐν μὲν οὖν ταῖς δημηγορίαις οὕτω καὶ ταῖς προκαταλήψεσι χρηστέον καὶ τοῖς θορύβοις ἀπαντητέον· ἐν δὲ ταῖς δικαιολογίαις προκαταληψόμεθα μὲν ὁμοιοτρόπως τοῖς προειρημένοις, ἀπαντήσομεν δὲ τοῖς θορύβοις, ἐὰν μὲν ἐν ἀρχαῖς γίνωνται τῶν λόγων, ὧδε· πῶς οὐκ ἄλογον {οὖν} ἐστὶ τὸν μὲν νομοθέτην προστάξαι δύο λόγους ἐκάστῳ τῶν ἀντιδίκων ἀποδοῦναι, τοὺς δὲ δικάζοντας ὑμᾶς ὁμωμοκέναι κατὰ τὸν νόμον κρινεῖν, εἴτα μηδὲ τὸν ἓνα λόγον ἀκοῦσαι βούλεσθαι; κἀκεῖνον μὲν ὑμῶν τοσαύτην πρόνοιαν ἔχειν, ὅπως ἀκούσαντες πάντων τῶν λεγομένων εὐόρκως θῆσθε τὴν ψῆφον, ὑμᾶς δὲ περὶ τούτων οὕτως ὀλιγώρως ἔχειν ὥστε μηδὲ τὰς ἀρχὰς αὐτὰς ὑπομείναντας τῶν λόγων ἤδη νομίζειν ἀκριβῶς ἅπαντα γινώσκειν; καὶ ἄλλως· πῶς οὐκ ἄλογόν ἐστὶ τὸν μὲν νομοθέτην τάξαι τῶν ψήφων ἴσων γινομένων τὸν φεύγοντα νικᾶν, ὑμᾶς δὲ οὕτως ἐναντίως γινώσκειν περὶ τούτων ὡς μηδὲ ἀπολογουμένων τῶν διαβεβλημένων

ἀκούειν; κάκεῖνον μὲν διὰ τὸ μᾶλλον κινδυνεύειν τοὺς φεύγοντας ἀπονεῖμαι ταύτην τὴν πλεονεξίαν αὐτοῖς ἐν ταῖς ψήφοις, ὑμᾶς δὲ τοῖς μὲν ἀκινδύνως κατηγοροῦσι μὴ φιλονεικεῖν, τοὺς δὲ μετὰ φόβων καὶ κινδύνων περὶ τῶν κατηγορουμένων ἀπολογουμένους θορυβοῦντας ἐκπλήττειν; Ἐὰν μὲν οὖν ἐν ἀρχαῖς οἱ θόρυβοι γίνωνται, τοῦτον τὸν τρόπον αὐτοῖς ἀπαντητέον· ἐὰν δὲ προεληλυθότος τοῦ λόγου θορυβῶσιν, ἐὰν μὲν ὀλίγοι τινὲς τοῦτο ποιῶσιν, ἐπιτιμητέον τοῖς θορυβοῦσι καὶ πρὸς αὐτοὺς λεκτέον, ὅτι δίκαιον νῦν μὲν αὐτοὺς ἀκούειν ἐστίν, ἵνα μὴ κωλύωσι τοὺς ἄλλους ὀρθῶς δικάζειν, ἐπὶ δὲ ἀκούσωσι, τότε ποιεῖν ὅ τι ἂν ἐθέλωσιν· ἐὰν δὲ τὸ πλῆθος θορυβῇ, μὴ τοῖς κρίνουσιν, ἀλλὰ σαυτῷ ἐπιπλήξον· τὸ μὲν γὰρ ἐκείνοις ἐπιτιμᾶν ὀργὴν ἐργάζεται, τὸ δὲ σαυτῷ ἐπιπλήξαι καὶ λέγειν ἐν τῷ λέγειν ἡμαρτηκέναι συγγνώμης ποιήσει τυχεῖν. ^[5]

18 9 δεῖ δὲ καὶ δεῖσθαι τῶν κρινόντων εὐμενῶς αὐτοὺς ἀκοῦσαι τοῦ λόγου, καὶ <μὴ> περὶ ὧν μέλλουσι κρίβδην τὴν ψῆφον φέρειν, ἤδη τὴν διάνοιαν φανεράν τιθεσθαι. συλλήβδην δὲ τοῖς θορύβοις ἀπαντήσομεν κεφαλαιωδῶς ἢ γνῶμαις ἢ ἐνθυμήμασι, δεικνύντες τοὺς θορυβοῦντας ἢ τοῖς δικαίοις ἢ τοῖς νόμοις ἢ τῷ συμφέροντι τῆς πόλεως ἢ τῷ καλῷ ἐναντιουμένους· ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων ἔστιν ὅτι μάλιστα παῦσαι τοὺς ἀκούοντας θορυβοῦντας. ^[5]

18 11 Ταῖς μὲν οὖν πρὸς τοὺς ἀκροατὰς προκαταλήψεσιν ὡς δεῖ χρῆσθαι καὶ ὅπως τοῖς θορύβοις ἀπαντητέον, ἐκ τῶν προειρημένων ἴσμεν· τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἀνταγωνιστῶν ἐπίδοξα λέγεσθαι πάλιν ὡς δεῖ προκαταλαμβάνειν, ἀποδείξω· ἴσως οὖν ὁδυρεῖται αὐτοῦ πενίαν, ἥς οὐκ ἐγώ, ἀλλ' ὁ τούτου τρόπος ὑπαίτιός ἐστι· καὶ πάλιν· πυνθάνομαι αὐτὸν τὸ καὶ τὸ μέλλειν λέγειν. ^[5]

18 12 ἐν μὲν οὖν τοῖς προτέροις λόγοις οὕτω δεῖ τὰ ἐπίδοξα λέγεσθαι ὑπὸ τῶν ἐναντίων προκαταλαμβάνοντα διαλύειν καὶ ἀσθενῇ ποιεῖν· καὶ γὰρ κἂν πάνυ ἰσχυρὰ ἦ τὰ προκατειλημμένα, οὐχ ὁμοίως φαίνεται μεγάλα τοῖς ἤδη προακηκοόσιν.

18 13 ἐὰν δὲ τοὺς ὑστέρους λόγους ἔχωμεν καὶ οἱ ἐναντίοι προκατειληφότες ὧσιν ἃ μέλλομεν λέγειν, ἀντιπροκαταληπτέον ἐστὶν αὐτὰ λύοντας τόνδε τὸν τρόπον· οὗτος δ' οὐ μόνον μου κατέψευσται πολλὰ πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ σαφῶς εἰδώς, ὅτι ἐξελέγξω αὐτόν, προκατέλαβέ μου τὸν λόγον καὶ προδιέβαλεν, ἵν' ὑμεῖς μὴ ὁμοίως αὐτῷ προσέχητε ἢ ἐγώ μὴ εἴπω πρὸς ὑμᾶς αὐτόν διὰ τὸ διασεσύρθαι πρότερον ὑπὸ τούτου· ἐγὼ δ' οἶμαι δεῖν τοὺς ἐμοὺς λόγους παρ' ἐμοῦ πυνθάνεσθαι ὑμᾶς, ἀλλὰ μὴ παρὰ τούτου, εἰ καὶ ταῦθ' οὗτος προδιέσυρε λέγων, ἃ φημι οὐ μικρὰ σημεῖα εἶναι τοῦ μηδὲν ὑγιὲς τοῦτον λέγειν. ^[5]

18 15 κέχρηται δὲ καὶ Εὐριπίδης ἐν Φιλοκτῆτῃ τεχνικῶς τούτῳ τῷ εἶδει διὰ τοῦδε· λέξω δ' ἐγώ, κἂν μου διαφθείρας δοκῇ λόγους ὑποστὰς αὐτὸς ἡδίκηκέναι· ἀλλ' ἐξ ἐμοῦ γὰρ τὰμὰ <νῦν> μάθοις κλύων, ὁ δ' αὐτὸς αὐτὸν ἐμφανίζετω λέγων. ταῖς μὲν οὖν προκαταλήψεσιν ὡς δεῖ χρῆσθαι καὶ πρὸς τοὺς κριτὰς καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους, ἴσμεν διὰ τούτων. Αἰτήματα δέ ἐστιν ἐν τοῖς λόγοις, ἃ παρὰ τῶν ἀκουόντων οἱ λέγοντες αἰτοῦνται. ^[5]

19 1 τούτων δ' ἐστὶ τὰ μὲν ἄδικα, τὰ δὲ δίκαια. δίκαιον μὲν οὖν ἐστὶ τό τε προσέχειν τοῖς λεγομένοις αἰτεῖσθαι καὶ <τὸ> μετ' εὐνοίας ἀκούειν, δίκαιον δὲ καὶ τὸ κατὰ τοὺς νόμους αὐτῷ βοηθῆσαι καὶ τὸ μηδὲν παρὰ τοὺς νόμους ψηφίσασθαι καὶ τὸ τοῖς ἀτυχήμασι συγγνώμην ἔχειν. ἐὰν δὲ ἢ παρὰ τοὺς νόμους, ἄδικον, ἐὰν δὲ μὴ, δίκαιον. ^[5]

19 2 τὰ μὲν οὖν αἰτήματα ταῦτά ἐστι, διειλόμεθα δ' αὐτῶν τὰς διαφοράς, ἵν' εἰδότες τό τε δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον χρώμεθα κατὰ τὸν καιρὸν καὶ μὴ λανθάνωσιν ἡμᾶς οἱ ἐναντίοι ἄδικόν τι αἰτοῦντες τοὺς δικάζοντας. καὶ περὶ μὲν τούτων ἐκ τῶν εἰρημένων οὐκ ἄγνοήσομεν. Παλιλλογία δέ ἐστι μὲν σύντομος ἀνάμνησις, δεῖ δ' αὐτῇ χρῆσθαι καὶ περὶ τῶν μερῶν καὶ περὶ τῶν ὅλων λόγων τὰς τελευτάς. ^[5]

20 1

- παλιλλογήσομεν δὲ ἐν κεφαλαίοις ἢ διαλογιζόμενοι ἢ ἀπολογιζόμενοι <ἢ προαιρούμενοι> ἢ προσερωτῶντες <ἢ εἰρωνευόμενοι> . δείξω δ' αὐτῶν οἷον ἕκαστόν ἐστι. ^[5]
- 20 2 τὸ μὲν οὖν διαλογίζεσθαι τοιόνδε τί ἐστιν· ἀπορῶ δ' ἔγωγε, τί ἂν ἐποίησαν οὗτοι, εἰ μὴ φανεροὶ μὲν ἦσαν ἡμᾶς πρότερον ἐγκαταλελειπότες, ἐξηλέγχοντο δὲ ἐπὶ τὴν πόλιν ἡμῶν στρατεύσαντες, οὐδὲν δὲ πώποτε ὦν ὠμολογήκασι ποιήσαντες.
- 20 3 τὸ μὲν οὖν διαλογίζεσθαι τοιοῦτόν ἐστι, τὸ δὲ ἀπολογίζεσθαι τοιόνδε· ἀπέδειξα δ' αὐτοὺς διαλύσαντας προτέρους τὴν συμμαχίαν καὶ πρῶτον ἐπιθεμένους ἡμῖν, ὅτε πρὸς Λακεδαιμονίους ἐπολεμοῦμεν, καὶ μάλιστα σπουδάσαντας ἐξανδραποδίσασθαι τὴν πόλιν ἡμῶν. ^[5]
- 20 4 τὸ μὲν οὖν ἀπολογίζεσθαι τοιοῦτόν ἐστι, τὸ δ' ἐκ προαιρέσεως ἀναμιμνήσκειν τοιόνδε· ἐνθυμεῖσθαι δὲ δεῖ, ὅτι συμβέβηκεν ἡμῖν, ἐξ ὅτου τὴν φιλίαν πρὸς τούτους ἐποιησάμεθα, μηδέποτε κακὸν ὑπὸ τῶν πολέμιων παθεῖν· βοηθήσαντες γὰρ ἡμῖν πολλάκις ἐκώλυσαν Λακεδαιμονίους τὴν χώραν ἡμῶν διαφθεῖραι, χρήματα δὲ πολλὰ καὶ νῦν φέροντες διατελοῦσιν. ^[5]
- 20 5 ἐκ προαιρέσεως μὲν <οὖν> οὕτως ἀναμνήσομεν, ἐξ ἐπερωτήσεως δὲ τόνδε τὸν τρόπον· ἡδέως δ' ἂν αὐτῶν πυθοίμην, διὰ τί τὰς συντάξεις ἡμῖν οὐκ ἀποδιδόασιν; οὐ γὰρ ὥς ἀποροῦσιν εἰπεῖν ἂν τολμήσαιεν, οἳ τοσαῦτα χρήματα καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐκ τῆς χώρας ἐπιδεικνύονται λαμβάνοντες, οὐδ' αὖ φήσουσιν εἰς τὴν τῆς πόλεως διοίκησιν πολλὰ δαπανᾶν· παντελῶς γὰρ ἐλάχιστα τῶν νησιωτῶν ἀναλίσκοντες φαίνονται. ἐκ μὲν οὖν ἐπερωτήσεως οὕτω παλιλλογήσομεν. Εἰρωνεία δὲ ἐστὶ λέγειν τι μὴ λέγειν προσποιούμενον ἢ {ἐν} τοῖς ἐναντίοις ὀνόμασι τὰ πράγματα προσαγορεύειν. ^[5]
- 21 1 εἴη δ' ἂν αὐτῆς τὸ σχῆμα τοιοῦτον ἐν τῷ περὶ τῶν εἰρημένων συντόμως ἀναμιμνήσκειν· οὐδὲν δ' οἶμαι δεῖν λέγειν, ὅτι οὗτοι μὲν οἱ φάσκοντες πολλὰ ἀγαθὰ πεποιηκέναι πλεῖστα φαίνονται τὴν πόλιν κεκακουργηκότες, ἡμεῖς δέ, οὓς οὗτοί φασιν ἀχαρίστους εἶναι, τούτοις τε πολλάκις βοηθήσαντες καὶ τοὺς ἄλλους οὐδὲν ἀδικοῦντες. τὸ μὲν οὖν ἐν προσποιήσει παραλείψεως λέγοντα συντόμως ἀναμιμνήσκειν τοιοῦτόν ἐστι, τὸ δὲ τοῖς ἐναντίοις ὀνόμασι προσαγορεύειν τὰ πράγματα πάλιν τοιόνδε· οὗτοι μὲν οἱ χρηστοὶ πολλὰ φαίνονται τοὺς συμμαχοὺς κακὰ πεποιηκότες, ἡμεῖς δ' οἱ φαῦλοι πολλῶν ἀγαθῶν αὐτοῖς αἵτιοι καταστάντες. ^[5]
- 21 2 διὰ τούτων μὲν οὖν συντόμως ἀναμιμνήσκοντες ταῖς παλιλλογίαις χρῆσόμεθα καὶ περὶ τῶν μερῶν καὶ περὶ τῶν ὅλων λόγων τὰς τελευτάς. Ὅθεν δὲ ἔστιν ἀστεῖα λέγειν καὶ τὰ μήκη τῶν λόγων ποιεῖν, ὅπως ἂν τις ἐθέλῃ, τοῦτο διέξιμεν πάλιν.
- 22 1 ἀστεῖα μὲν οὖν λέγειν ἐκ τούτου τοῦ τόπου ἔστιν, οἷον τὰ ἐνθυμήματα λέγοντας {ὅλα ἢ} ἡμίση ὥστε τὸ ἥμισυ αὐτοὺς ὑπολαμβάνειν τοὺς ἀκούοντας.
- 22 2 δεῖ δὲ καὶ γνώμας συμπαραλαμβάνειν. χρὴ δὲ τούτων κατὰ πάντα τὰ μέρη συγκαταλέγειν διαλλάττοντα τοὺς λόγους καὶ μηδέποτε ὅμοια εἰς τὸ αὐτὸ πολλὰ τιθέντα, καὶ οὕτως ἀστεῖος ὁ λόγος φανεῖται. Μηκύνειν δὲ τοὺς λόγους βουλόμενον δεῖ μερίζειν τὸ πρᾶγμα καὶ ἐν ἐκάστῳ μέρει τὰ ἐνόντα οἷά τέ ἐστι τὴν φύσιν διδάσκειν, καὶ τὴν χρῆσιν καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ καὶ τὰς προφάσεις αὐτῶν ἐκδιηγέσθαι. ^[5]
- 22 3 ἂν δὲ καὶ ἔτι μακρότερον ἐθέλῃσωμεν τὸν λόγον ποιεῖν, δεῖ πολλοῖς ὀνόμασι περὶ ἐκάστου χρῆσθαι. ^[5]
- 22 4 χρὴ δὲ καὶ παρὰ μέρος ἕκαστον τοῦ λόγου παλιλλογεῖν καὶ τὴν παλιλλογίαν σύντομον ποιεῖσθαι, ἐν δὲ τῇ τελευτῇ τοῦ λόγου ταῦτα, περὶ ὧν καθ' ἓν ἕκαστον εἴρηκας, ἀθρόα συντιθέναι καὶ περὶ ὅλων τῶν πραγμάτων λέγειν. τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον μήκος ἔξουσιν οἱ

- λόγοι. Βραχυλογεῖν δὲ βουλόμενον <δεῖ> ὅλον τὸ πρᾶγμα ἐνὶ ὀνόματι περιλαμβάνειν, καὶ τοῦτω ὃ ἂν ὑπάρχη βραχύτατον τῷ πράγματι. ^[5]
- 22 5 χρῆ δὲ καὶ συνδέσμους ὀλίγους ποιεῖν, τὰ πλεῖστα δὲ ζευγνύναι, ὀνομάζειν μὲν οὕτω, τῇ δὲ λέξει εἰς δύο χρησθαι καὶ παλιλλογίαν τὴν σύντομον ἐκ τῶν μερῶν ἀφαιρεῖν, ἐν δὲ ταῖς τελευταῖς μόνον παλιλλογεῖν. καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον βραχεῖς τοὺς λόγους ποιήσομεν. Ἐὰν δὲ βούλῃ μέσως λέγειν, <δεῖ> τὰ μέγιστα τῶν μερῶν ἐκλέγοντα περὶ τούτων ποιεῖσθαι τοὺς λόγους. ^[5]
- 22 6 χρῆ δὲ καὶ τοῖς ὀνόμασι τοῖς μέσοις χρησθαι καὶ μήτε τοῖς μακροτάτοις μήτε τοῖς βραχυτάτοις μήτε πολλοῖς περὶ γε ενός, ἀλλὰ μετρίοις.
- 22 7 χρῆ δὲ καὶ τοὺς ἐπιλόγους ἐκ τῶν ἀνὰ μέσον μερῶν μήτε παντελῶς ἐξαιρεῖν μήτε πᾶσι τοῖς μέρεσιν ἐπιφέρειν, ἀλλ' ἅπερ ἂν μάλιστα βούλῃ κατανοῆσαι τοὺς ἀκούοντας, ἐπὶ τούτων μάλιστα παλιλλογεῖν ἐπὶ τῇ τελευτῇ. Τὰ μὲν οὖν μήκη τῶν λόγων ἐκ τούτων ποιήσομεν, ἡνίκα ἂν θέλωμεν ἂν δὲ ἀστεῖον γράφειν θέλῃς λόγον, παραφύλαττε ὡς μάλιστα, ὅπως τὰ ἥθη τῶν λόγων ὁμοιοῦν τοῖς ἀνθρώποις δυνήσῃ. ^[5]
- 22 8 τοῦτο δὲ ποιήσεις, ἂν ἐπιθεωρῇς τὰ μεγάλα τῶν ἡθῶν καὶ τὰ ἀκριβῆ καὶ τὰ μέτρια. περὶ μὲν οὖν τούτων ἐντεῦθεν οὐκ ἀγνοήσεις, περὶ δὲ ὀνομάτων συνθέσεως δηλώσομεν· καὶ γὰρ τοῦτο τῶν ἀναγκαίων ἐστί. Πρῶτον μὲν οὖν τρόποι ὀνομάτων εἰσὶ τρεῖς, ἀπλοῦς ἢ σύνθετος ἢ μεταφέρων. ^[5]
- 23 1 ὡσαύτως δὲ καὶ θέσεις τρεῖς, μία μὲν εἰς φωνῆεν τελευτᾶν <έν> ταῖς συμβολαῖς καὶ ἀπὸ φωνήεντος ἄρχεσθαι, δευτέρα δὲ ἀπὸ ἀφώνου ἀρξάμενον εἰς ἄφωνον τελευτᾶν, τρίτη δὲ τὰ ἄφωνα πρὸς τὰ φωνήεντα συνδεῖν. ^[5]
- 23 2 τάξεις δὲ τέτταρες, μία μὲν τὰ ὅμοια τῶν ὀνομάτων ἢ παράλληλα τιθέναι ἢ διασπείρειν, ἄλλη δὲ τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι χρησθαι ἢ μεταβάλλειν εἰς ἕτερα, τρίτη δὲ ἐνὶ ἢ πολλοῖς ὀνόμασι τὸ πρᾶγμα προσαγορεύειν, τετάρτη δὲ ἐξῆς τὰ πραχθέντα ὀνομάζειν ἢ ὑπερβιβάζειν. ὅπως δὲ καλλίστην ποιήσεις τὴν ἐρμηνείαν, νῦν δηλώσομεν. Πρῶτον μὲν οὖν εἰς δύο ἐρμηνεύειν, εἴτα σαφῶς δεῖ λέγειν. ^[5]
- 24 1 σχήματα δὲ ἐστί τοῦ εἰς δύο λέγειν τάδε· ἓν μὲν ὅτι αὐτὸς δύναται καὶ τοῦτο καὶ ἕτερον, δεύτερον δὲ ὅτι οὗτος μὲν οὐ δύναται, ἕτερος δὲ δύναται, τρίτον δὲ ὅτι οὗτος καὶ τοῦτο καὶ ἕτερον δύναται, τέταρτον δὲ ὅτι οὗτ' αὐτὸς οὐθ' ἕτερος δύναται, πέμπτον δὲ ὅτι ἐκεῖνος μὲν δύναται, αὐτὸς δὲ οὐ δύναται, <ἕκτον δὲ ὅτι αὐτὸς μὲν ἕτερον δύναται, ἐκεῖνος δὲ οὐ δύναται ἕτερον> . ^[5]
- 24 2 ἕκαστον δὲ τούτων ἐπὶ τῶνδε θεωρήσεις. ὅτι μὲν γὰρ αὐτὸς δύναται <καὶ τοῦτο καὶ ἕτερον> , τοιόνδε ἐστίν· ἐγὼ δὲ οὐ μόνον τούτων αἴτιος ὑμῖν ἐγενόμην, ἀλλὰ καὶ Τιμόθεον μέλλοντα στρατεύειν ἐφ' ὑμᾶς διεκώλυσα.
- 24 3 ὅτι δὲ οὗτος μὲν οὐ δύναται, ἕτερος δὲ δύναται, τοιόνδε· αὐτὸς μὲν οὖν ἀδυνάτως ἔχει πρεσβεύειν ὑπὲρ ἡμῶν, οὗτος δὲ φίλος ἐστί τῇ πόλει τῶν Σπαρτιατῶν καὶ μάλιστ' ἂν δυνηθεῖν πρᾶξαι, ἃ βούλεσθε.
- 24 4 τὸ δὲ ὅτι οὗτος καὶ τοῦτο καὶ ἕτερον δύναται, τοιόνδε· οὐ μόνον δὲ ἐν τοῖς πολέμοις εὖρωστον αὐτὸν παρέσχεν, ἀλλὰ καὶ βουλεύσασθαι τῶν πολιτῶν οὐχ ἥκιστα δύναται.
- 24 5 τὸ δὲ ὅτι οὗτ' αὐτὸς οὐθ' ἕτερος δύναται, τοιόνδε· οὗτ' <ἂν> αὐτὸς δυνηθεῖν ὀλίγην δύναμιν ἔχων καταπολεμῆσαι τοὺς ἐναντίους οὗτ' ἄλλος οὐδεὶς τῶν πολιτῶν.
- 24 6 τὸ δὲ ὅτι ἐκεῖνος μὲν δύναται, αὐτὸς δὲ οὐ δύναται, τοιόνδε· οὗτος μὲν γὰρ ἔρρωται τῷ σώματι, ἐγὼ δ' ἄρρωστών τυγχάνω.

- 24 7 τὸ δὲ ὅτι αὐτὸς μὲν ἕτερον δύναται, ἐκεῖνος δὲ οὐ δύναται ἕτερον, τοιόνδε· ἐγὼ μὲν γὰρ κυβερνήσαι δυνατός εἰμι, οὗτος δὲ οὐδὲ κωπηλατῆσαι δύναται. σχήματα μὲν οὖν τοῦ εἰς δύο ἐρμηνεύειν ὥδε ποιήσεις, ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἀπάντων τὸν αὐτὸν τρόπον μετιών. σαφῶς δὲ ὅθεν δηλώσεις, τοῦτο πάλιν σκεπτέον. Πρῶτον μὲν οὖν ὀνόμαζε τοῖς οἰκείοις ὀνόμασιν, ὅ τι ἂν λέγῃς, διαφεύγων τὸ ἀμφίβολον. ^[5]
- 25 1 εὐλαβοῦ δὲ περὶ τὰ φωνήεντα τῶν γραμμάτων, ὅπως μὴ ἐξῆς τεθήσονται. πρόσεχε δὲ καὶ τοῖς καλουμένοις ἄρθροις, ὅπως ἐν τῷ δέοντι προστιθῇται. σκόπει δὲ καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ὀνομάτων, ὅπως μὴτε συγκεχυμένη μὴθ' ὑπερβατὴ ἔσται· τὰ γὰρ οὕτω λεγόμενα δύσγνωστα συμβαίνει. μετὰ δὲ συνδέσμους, οὓς ἂν προείπῃς, ἀποδίδου τοὺς ἀκολουθοῦντας. ^[5]
- 25 2 τὸ μὲν οὖν συνδέσμους ἀποδιδόναι τοὺς ἀκολουθοῦντας τοιόνδε ἐστίν· ἐγὼ μὲν παρεγενόμεν οὗ ἔφην, σὺ δὲ φάσκων ἥξειν οὐκ ἤλθες· πάλιν ὅταν ὁ αὐτὸς σύνδεσμος ἀκόλουθος ᾖ, οἶον· σὺ γὰρ κἀκείνων αἴτιος ἐγένου, καὶ τούτων αἴτιος σύ.
- 25 3 περὶ μὲν οὖν τῶν συνδέσμων εἴρηται, καὶ ἀπὸ τούτων τεκμαίρεσθαι δεῖ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. δεῖ δὲ καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ὀνομάτων μὴτε συγκεχυμένην μὴτε ὑπερβατὴν ποιεῖν. τὸ μὲν γὰρ συγκεχυμένον τοιόνδε ἐστίν, ὡς ὅταν εἴπῃς· δεινόν ἐστι τοῦτον τύπτειν τοῦτον· ἄδηλον γὰρ {ῆν}, ὁπότερος ἂν ᾖ ὁ τύπτων. ἐὰν δὲ εἴπῃς οὕτως, δῆλον ποιήσεις· δεινόν ἐστι τοῦτον ὑπὸ τούτου τύπτεσθαι. ^[5]
- 25 4 τὸ μὲν οὖν συγχεῖν τὴν σύνθεσιν τῶν ὀνομάτων τοιοῦτόν ἐστι· ***** τὸ δὲ προσέχειν τοῖς ἄρθροις, ὅπως ἐν τῷ δέοντι προστιθῇται, ἐπὶ τῶνδε ὅρα· οὗτος ὁ ἄνθρωπος τοῦτον τὸν ἄνθρωπον ἀδικεῖ. νῦν μὲν ἐγγενόμενα τὰ ἄρθρα σαφῇ ποιεῖ τὴν λέξιν, ἐξαιρεθέντα δὲ ἀσαφῇ ποιήσει. ἔσθ' ὅτε δὲ συμβαίνει καὶ τὸ ἀνάπαλιν. ^[5]
- 25 5 τὰ μὲν οὖν ἐν τοῖς ἄρθροις τοιαῦτά ἐστι. τὰ δὲ φωνήεντα μὴ τίθει παράλληλα, ἂν μὴ ποτε ἄλλως ἀδύνατον ᾖ δηλῶσαι, ἢ ἀνάπαισις ἢ τις ἢ ἄλλη διαίρεσις.
- 25 6 τὸ δὲ τὰ ἀμφίβολα διαφεύγειν τοιόνδε ἐστίν· ἔνια τῶν ὀνομάτων ταῦτα ἐπὶ πλείοσι πράγμασι κεῖται, οἶον ὁδὸς τῶν θυρῶν καὶ ὁδὸς ἣν βαδίζουσι. δεῖ δ' ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τὸ ἴδιον αἰ συμπαλαμβάνειν. καὶ σαφῶς μὲν ἐν τοῖς ὀνόμασιν, ἂν ταῦτα ποιῶμεν, διαλεξόμεθα, εἰς δύο δ' ἐρμηνεύσομεν διὰ τῆς προτέρας μεθόδου. Περὶ δὲ ἀντιθέτων καὶ παρισώσεων καὶ ὁμοιοτήτων λέγωμεν ἤδη· δεησόμεθα γὰρ καὶ τούτων. ^[5]
- 26 1 ἀντίθετον μὲν οὖν ἐστὶ τὸ ἐναντίαν τὴν ὀνομασίαν ἅμα καὶ τὴν δύναμιν τοῖς ἀντικειμένοις ἔχον, ἢ τὸ ἕτερον τούτων.
- 26 2 τοῖς μὲν οὖν ὀνόμασιν εἴη ἂν ἐναντίον ἅμα καὶ τῇ δυνάμει τόδε· οὐ γὰρ δίκαιον τοῦτον μὲν τὰ ἐμὰ ἔχοντα πλουτεῖν, ἐμὲ δὲ τὰ ὄντα προῖέμενον οὕτω πτωχεύειν.
- 26 3 τοῖς δ' ὀνόμασι μόνοις· διδότης γὰρ ὁ πλούσιος καὶ εὐδαίμων τῷ πένητι καὶ ἐνδεεῖ. τῇ δὲ δυνάμει· ἐγὼ μὲν τοῦτον νοσοῦντα ἐθεράπευσα, οὗτος δ' ἐμοὶ μεγίστων κακῶν αἴτιος γέγονεν. ἐνταῦθα μὲν γὰρ τὰ ὀνόματα οὐκ ἐναντία, αἱ δὲ πράξεις ἐναντία. κάλλιστον μὲν οὖν εἴη ἂν τὸ κατ' ἀμφοτέρω ἀντίθετον, καὶ κατὰ τὴν δύναμιν καὶ κατὰ τὴν ὀνομασίαν. ἔστι δὲ καὶ τὰ λοιπὰ δύο ἀντίθετα. Παρίσωσις δὲ ἐστὶ μὲν, ὅταν δύο ἴσα λέγῃται κῶλα· εἴη δ' ἂν ἴσα καὶ πολλὰ μικρὰ ὀλίγοις μεγάλοις, καὶ ἴσα τὸ μέγεθος <καὶ> ἴσα τὸν ἀριθμόν. ^[5]
- 27 1 ἔχει δὲ τοιόνδε τὸ σχῆμα ἢ παρίσωσις ἢ διὰ χρημάτων ἀπορίαν ἢ διὰ πολέμου μέγεθος. ταῦτα γὰρ οὔτε ὅμοια οὔτε ἐναντία, ἀλλ' ἴσα μόνον ἀλλήλοις. Παρομοίωσις δὲ ἐστὶν ἢ μείζων τῆς παρισώσεως· οὐ γὰρ μόνον ἴσα τὰ κῶλα ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ ὅμοια ἐξ ὁμοίων ὀνομάτων, οἶον· δεῖ σε λόγου μίμημα, φέρε πόθου τέχνασμα. ^[5]

μάλιστα δὲ <δεῖ> ποιεῖν ὅμοια τὰ τελευταῖα τῶν ὀνομάτων· ταῦτα γὰρ μάλιστα ποιεῖ τὴν ὁμοίωσιν. ὅμοια δ' ἐστὶν ὀνόματα τὰ ἐξ ὁμοίων συλλαβῶν, ἐν αἷς πλεῖστα γράμματα τὰ αὐτὰ ἐστίν, οἷον· πλήθει μὲν ἐνδεῶς, δυνάμει δὲ ἐντελῶς. {Ὅσα δὲ ἔξω τέχνης κεῖται, τὸ αὐτόματον αὐτὸ δείξει. [5]}

28 2 } Περὶ μὲν οὖν τούτων ἀπόχρη· καὶ γὰρ τὸ δίκαιον <καὶ τὸ νόμιμον> καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον καὶ τὰ λοιπὰ αὐτὰ τε ἴσμεν, οἷά ἐστι καὶ ὅθεν αὐτὰ πολλὰ ποιήσομεν. ὡσαύτως δὲ καὶ τὰς αὐξήσεις καὶ τὰς ταπεινώσεις γινώσκουμεν, αἱ τινὲς τέ εἰσι καὶ ὅθεν αὐτῶν εἰς τοὺς λόγους εὐπορήσομεν. [5]

28 3 ὁμοιοτρόπως δὲ τούτοις τὰς τε <πίστεις καὶ τὰς> προκαταλήψεις καὶ τὰ παρὰ τῶν ἀκουόντων αἰτήματα καὶ τὰς παλιλλογίας καὶ τὰς ἀστειολογίας καὶ τὰ μήκη τῶν λόγων καὶ τῆς ἐρμηνείας τὴν σύνθεσιν ἅπασαν ἴσμεν.

28 4 ὥστε τὰς κοινὰς δυνάμεις ἀπάντων τῶν εἰδῶν καὶ τὰς διαφορὰς καὶ τὰς χρήσεις αὐτῶν ἐκ τῶν προειρημένων εἰδότες, ἂν ἐθίσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ γυμνάσωμεν ἀναλαμβάνειν αὐτὰς κατὰ τὰ προγυμνάσματα, {καὶ} πολλὴν εὐπορίαν καὶ λέγοντες καὶ γράφοντες ἔξ αὐτῶν ἔξομεν. [5]

28 5 κατὰ μέρη μὲν οὖν οὕτως ἀκριβέστατα ἂν διέλαις τὰς τῶν λόγων μεθόδους. ὥς δ' ἐπὶ τοῖς εἴδεσι χρὴ τάττειν τοὺς λόγους σωματοειδῶς, τίσι τε πρώτοις τῶν μερῶν χρῆσθαι καὶ πῶς τούτοις αὐτοῖς, ταῦτα πάλιν δηλώσω. προοίμιον μὲν οὖν προτάττω· κοινὸν γάρ ἐστι τῶν ἐπτὰ εἰδῶν καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖς πράγμασιν ἀρμόσει λεγόμενον. Ἔστι δὲ προοίμιον καθόλου μὲν εἰπεῖν ἀκροατῶν παρασκευὴ καὶ τοῦ πράγματος ἐν κεφαλαίῳ μὴ εἰδόσι δηλώσις, ἵνα γινώσκωσι, περὶ ὧν ὁ λόγος, παρακολουθῶσί τε τῇ ὑποθέσει, καὶ ἐπὶ <τὸ> προσέχειν παρακαλέσαι καὶ καθ' ὅσον τῷ λόγῳ δυνατόν εὖνους ἡμῖν αὐτοὺς ποιῆσαι. [5]

29 1 τούτων μὲν οὖν εἶναι δεῖ τὸ προοίμιον παρασκευαστικόν. ὥς δὲ αὐτῷ χρησόμεθα, πρῶτον μὲν ἐπὶ τῶν δημηγορικῶν καὶ προτρεπτικῶν, τοῦτο δείξω. Τὸ μὲν οὖν προεκτιθέναι τὸ πρᾶγμα τοῖς ἀκούουσι καὶ φανερὸν ποιεῖν τοιόνδε ἐστίν· ἀνέστην συμβουλεύσω, ὥς χρὴ πολεμεῖν ἡμᾶς ὑπὲρ Συρακουσίων· ἀνέστην ἀποφανούμενος, ὥς οὐ χρὴ βοηθεῖν ἡμᾶς Συρακουσίοις.

29 3 Τὸ μὲν οὖν φράζειν ἐν κεφαλαίῳ τὸ πρᾶγμα τοιοῦτόν ἐστι· προσέχειν δὲ παρακαλεῖν ἐκ τούτων ἂν εἰδείημεν, εἰ κατανοήσαιμεν αὐτοί, ποίοις μάλιστα καὶ λόγοις καὶ πράγμασι βουλευόμενοι προσέχομεν.

29 4 ἄρ' οὖν οὐ τούτοις, ὅταν ἢ ὑπὲρ μεγάλων ἢ φοβερῶν ἢ τῶν ἡμῖν οἰκείων βουλευόμεθα; ἢ φάσκωσιν ἐπιδείξιν οἱ λέγοντες ὥς δίκαια καὶ καλὰ καὶ συμφέροντα καὶ ῥάδια καὶ ἡδέα {ἐπιδείξουσιν ἡμῖν} πράττειν, ἐφ' ἃ παρακαλοῦσιν; ἢ δεηθῶσιν ἡμῶν ἀκοῦσαι αὐτῶν προσέχοντας τὸν νοῦν; ὥσπερ οὖν αὐτοὶ τοῖς ἄλλοις, οὕτω καὶ ἡμεῖς τὰ οἰκειότατα τῶν προειρημένων τοῖς ὑφ' ἡμῶν πράγμασι λεγομένοις λαμβάνοντες καὶ τοῖς ἀκούουσιν ἐνδεικνύμενοι προσέχειν αὐτοὺς ποιήσομεν. [5]

29 6 Ἐπὶ μὲν οὖν τὸ προσέχειν διὰ τούτων παρακαλοῦμεν· τὴν εὖνοιαν δὲ παρασκευασόμεθα διασκεψάμενοι πρῶτον, πῶς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς τυγχάνουσιν ἔχοντες, εὖνοϊκῶς ἢ δυσμενῶς ἢ μήτε εὖ μήτε κακῶς.

29 7 ἐὰν μὲν οὖν εὖνοι τυγχάνωσιν ὄντες, περίεργον λέγειν περὶ εὖνοίας ἂν δὲ πάντως βουλόμεθα, χρὴ συντόμως μετ' εἰρωνείας εἰπεῖν τοῦτον τὸν τρόπον· ὅτι μὲν οὖν εὖνους εἰμὶ τῇ πόλει καὶ πολλάκις μοι πεισθέντες συμφερόντως ἐπράξατε, καὶ διότι πρὸς τὰ κοινὰ δίκαιον ἐμαυτὸν παρέχω καὶ μᾶλλον τι τῶν ἰδίων προιέμενον ἢ ἀπὸ τῶν δημοσίων ὠφελούμενον, περίεργον εἶναι νομίζω πρὸς ὑμᾶς τοῦτό γε σαφῶς εἰδόμενος λέγειν· ὥς δὲ εἰ καὶ νῦν μοι πεισθεῖτε, καλῶς βουλευέσεσθε, τοῦτο πειράσομαι διδάσκειν. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον τοῖς εὖ διακειμένοις ἐν ταῖς δημηγορίαις τῆς εὐμενείας ὑπομνηστέον· τοῖς δὲ μήτε διαβεβλημένοις μήτε εὖ

διακειμένοις ῥητέον, ὥς δίκαιόν ἐστι καὶ συμφέρον τοῖς πεῖραν μὴ δεδωκόσι τῶν πολιτῶν εὖνους ἀκροατὰς γενέσθαι. ^[10]

29 9 ἔπειτα τοὺς ἀκούοντας ἐπαίνῳ θεραπευτέον, δικαίως καὶ νουνεχῶς τοὺς λόγους, ὥς εἰώθασι, δοκιμάζειν. ἔτι δὲ τὰς ἐλαττώσεις οἰστέον λέγοντας, ὥς οὐ δεινότητι πιστεύων ἀνέστην, ἀλλὰ νομίζων τῷ κοινῷ τὸ συμφέρον εἰσηγήσεσθαι. Καὶ τοῖς μὲν μήτε εὖ μήτε κακῶς διακειμένοις ἐκ τῶν τοιούτων τὴν εὖνοιαν ποριστέον· τοὺς δὲ διαβεβλημένους ἀναγκαῖον τὰς διαβολὰς ἢ αὐτοὺς ἔχειν ἢ τὰ πράγματα, ὑπὲρ ὧν λέγουσιν, ἢ τὸν λόγον. ^[5]

29 10 αὗται δὲ αἱ διαβολαὶ γίνονται ἢ ἐκ τοῦ παρόντος ἢ ἐκ τοῦ παροιχομένου χρόνου. ^[5]

29 11 ἐκ μὲν οὖν τοῦ παροιχομένου χρόνου ἕαν τις ὑποπεύηται εἰς πονηρίαν τινά, πρῶτον μὲν τῇ πρὸς τοὺς ἀκροατὰς προκαταλήψει χρῆσθαι καὶ λέγειν, ὥς οὐδ' αὐτὸς ἀγνοῶ διαβεβλημένος, ἀλλ' ἐπιδείξω ψευδεῖς οὕσας τὰς διαβολὰς.

29 12 ἔπειτα κεφαλαιωδῶς ἐν τοῖς προοιμίοις ἀπολογητέον, ἂν ἔχῃς τι λέγειν ὑπὲρ σαυτοῦ, καὶ τὰς κρίσεις ψεκτέον. ἀναγκαῖον γάρ, ἂν τε πρὸς τὸ δημόσιον ἢ τις διαβεβλημένος, ἂν τε πρὸς τοὺς ἰδιώτας, ἢ γεγενῆσθαι κρίσιν ἢ μέλλειν γενήσεσθαι ἢ μὴ βούλεσθαι τοὺς τὴν αἰτίαν ἐπενεγκόντας λαβεῖν κρίσιν. ^[5]

29 13 καὶ ῥητέον, ὥς ἀδίκως ἡ κρίσις ἐγένετο, καὶ ὥς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν κατεστασιάσθημεν· ἢ ἕαν τοῦτο μὴ ἐνδέχεται, λέγειν, ὥς ἱκανὸν ἡμῖν ἀτυχῆσαι τότε, καὶ ὥς δίκαιόν ἐστιν τῶν πραγμάτων ἤδη κεκριμένων μὴ περὶ τῶν αὐτῶν ἔτι διαβολὰς ἔχειν.

29 14 ἂν δ' ἐπίδοξος ἡ κρίσις ἢ γενέσθαι, λεκτέον, ὥς ἔτοιμος εἶ περὶ τῶν διαβολῶν ἐν τοῖς καθημένοις ἤδη κρίνεσθαι, κἂν ἐλεγχθῇς τι τὴν πόλιν ἀδικῶν, ἀποθνήσκειν ὑποτιμᾶ.

29 15 ἕαν δὲ οἱ ἐγκαλέσαντες μὴ ἐπεξίωσιν, αὐτὸ τοῦτο χρή σημεῖον ποιεῖσθαι, διότι τὴν διαβολὴν ψευδῶς ἡμῶν κατήνεγκαν· οὐ γὰρ εἰκὸς εἶναι δόξει τοὺς ἀληθῶς ἐγκαλοῦντας μὴ βούλεσθαι κρίσιν λαβεῖν.

29 16 ἀεὶ δὲ κατηγορεῖν χρή διαβολῆς καὶ λέγειν, ὥς δεινὸν καὶ κοινὸν καὶ πολλῶν κακῶν αἴτιον. ἐμφανιστέον δ' ὅτι καὶ πολλοὶ ἤδη διεφθάρησαν ἀδίκως διαβληθέντες. χρή δὲ καὶ διδάσκειν, ὥς εὐθές ἐστιν ὑπὲρ τῶν κοινῶν βουλευομένους μὴ παρὰ πάντων τοὺς λόγους ἀκούοντας τὸ συμφέρον σκοπεῖν, ἀλλὰ ταῖς ἐνίων διαβολαῖς δυσχεραίνειν. δεῖ δὲ καὶ ἐπαγγέλλεσθαι δίκαια καὶ συμφέροντα καὶ καλὰ ἐπιδείξειν, ἃ ὑπέσχου συμβουλεύειν. Τοὺς μὲν οὖν ἐκ τοῦ παροιχομένου χρόνου διαβεβλημένους τοῦτον τὸν τρόπον ἐν ταῖς δημηγορίαις τὰς διαβολὰς λυτέον· ἐκ δὲ τοῦ παρόντος χρόνου διαβάλλει τοὺς λέγοντας πρῶτον μὲν ἡλικία. ^[5]

29 17 ἕαν τε γὰρ νέος παντελῶς, ἕαν τε πρεσβύτης δημηγορῇ, δυσχεραίνεται· τῷ μὲν γὰρ οὕπῳ ἥρχθαι, τῷ δὲ ἤδη πεπαῦσθαι προσήκειν οἶονται. ^[5]

29 18 ἔπειτα ἕαν συνεχῶς εἰώθῃ λέγειν· πολυπράγμων γὰρ εἶναι δοκεῖ οὗτος. καὶ ἕαν μηδέποτε πρότερον εἰρήκῃ· καὶ γὰρ οὗτος <κέρδους> ἕνεκά τινος ἰδίου δοκεῖ παρὰ τὸ ἔθος δημηγορεῖν.

29 19 ἐκ μὲν οὖν τοῦ παρόντος χρόνου διαβολαὶ περὶ τὸν δημηγοροῦντα τοιαῦται γενήσονται. προφασίζεσθαι δὲ ὑπὲρ αὐτῶν δεῖ τὸν μὲν νεώτερον ἐκ τῆς ἐρημίας τῶν συμβουλευόντων καὶ ἐκ τοῦ προσήκοντος αὐτῷ, λέγω δ' οἷον ὑπὲρ λαμπαδαρχίας ἢ ὑπὲρ γυμνασίου ἢ ὑπὲρ ὀπλων ἢ ἵππων ἢ περὶ πολέμου· τούτων γὰρ οὐκ ἐλάχιστον μέρος τῷ νέῳ μέτεστι. ^[5]

29 20 ῥητέον δὲ καὶ ὥς εἰ μήπω καθ' ἡλικίαν τὸ φρονεῖν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν καὶ ἐπιμέλειαν. ἐμφανιστέον δὲ καὶ ὥς ἀμαρτάνει μὲν ἴδιον τὸ ἀτύχημα, κατορθώσαντι δὲ κοινὴ ἡ ὠφέλεια. τῷ μὲν οὖν νέῳ ἐκ τῶν τοιούτων προφασιστέον, <τῷ δὲ> γέροντι ἕκ τε τῆς ἐρημίας τῶν συμβουλευόντων καὶ ἐκ τῆς ἐμπειρίας αὐτοῦ, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐκ τοῦ μεγέθους καὶ ἐκ τῆς καινότητος τῶν κινδύνων καὶ ἐκ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων· τῷ δὲ λίαν εἰθισμένῳ ἐκ τῆς

ἐμπειρίας καὶ ἐκ τοῦ αἰσχροῦ εἶναι πρότερον αἰεὶ λέγοντα νῦν <μὴ> ἀποφαίνεσθαι γνώμας· τῷ δὲ μὴ εἰθισμένῳ ἔκ τε τοῦ μεγέθους τῶν κινδύνων καὶ ἐκ τοῦ ἀναγκαῖον εἶναι πάντα τινά, ὧς τῆς πόλεως μέτεστιν, ὑπὲρ τῶν νῦν προκειμένων ἀποφαίνεσθαι γνώμην. ^[5]

29 23 Τὰς μὲν οὖν περὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον διαβολὰς ἐν ταῖς δημηγορίαις ἐκ τῶν τοιούτων λύειν ἐπιχειρήσομεν· αἱ δὲ περὶ τὸ πρᾶγμα γίνονται μὲν, ὅταν τις ἡσυχίαν πρὸς τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας ἢ πρὸς τοὺς κρείττους συμβουλευῇ ἢ εἰρήνην ποιεῖσθαι αἰσχροῦ, ἢ παραινῇ περὶ τὰς θυσίας μικρὰ συντελεῖν, ἢ τι τοιοῦτον εἰσηγήται. ^[5]

29 24 δεῖ δὲ περὶ τῶν τοιούτων πρότερον μὲν πρὸς τοὺς ἀκροατὰς προκαταλήψει χρῆσθαι, ἔπειτα τὴν αἰτίαν εἰς τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν τύχην καὶ τοὺς καιροὺς καὶ τὸ συμφέρον ἀναφέρειν καὶ λέγειν, ὥς οὐχ οἱ συμβουλευόντες τῶν τοιούτων, ἀλλὰ τὰ πράγματά ἐστιν αἴτια. Καὶ τὰς μὲν περὶ τὸ πρᾶγμα διαβολὰς ἐκ τῶν τοιούτων ἀπὸ τῶν συμβουλευόντων ἀπάξομεν· ὁ δὲ λόγος ἐν ταῖς δημηγορίαις διαβάλλεται, ὅταν ἢ μακρὸς ἢ ἀρχαῖος ἢ ἄπιστος λέγηται. ^[5]

29 26 ἔάν μὲν οὖν μακρὸς ᾖ, τὸ πλῆθος αἰτιατέον τῶν πραγμάτων, ἔάν δὲ ἀρχαῖος, διδακτέον, ὅτι νῦν καιρὸς αὐτοῦ, ἔάν δὲ ἀπίθανος, ὑπισχνεῖσθαι δεῖ, ὥς ἀληθῆ ἐπιδείξεις ἐπὶ τοῦ λόγου. Τὰς μὲν οὖν δημηγορίας ἐκ τούτων καταστησόμεθα.

29 27 τάξομεν δὲ πῶς· ἔάν μὲν μηδεμίαν διαβολὴν ἔχωμεν μήτε αὐτοὶ μήτε ὁ λόγος μήτε τὸ πρᾶγμα, τὴν πρόθεσιν ἐν ἀρχῇ εὐθέως ἐκθήσομεν, ἐπὶ δὲ τὸ προσέχειν καὶ τοῦ λόγου εὐμενῶς ἀκούειν ὕστερον παρακαλέσομεν.

29 28 ἔάν δὲ διαβολὴ τις ᾖ τῶν προειρημένων περὶ ἡμᾶς, προκαταλαμβάνοντες τοὺς ἀκροατὰς καὶ περὶ τῶν διαβολῶν τὰς ἀπολογίας καὶ τὰς προφάσεις συντόμως ἐνεγκόντες, οὕτω προθήσομεν καὶ τοὺς ἀκροατὰς ἐπὶ τὸ προσέχειν παρακαλέσομεν. τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον τὰς καταστάσεις τῶν δημηγοριῶν ποιητέον. Μετὰ δὲ τοῦτο ἀναγκαῖον ἡμᾶς εἶσθαι ἢ τὰς προγεγενημένας πράξεις ἀπαγγέλλειν ἢ ἀναμιμνήσκειν, ἢ τὰς νῦν οὔσας {μερίζοντας} δηλοῦν, ἢ τὰς μελλούσας γενήσεσθαι προλέγειν. ^[5]

30 2 ὅταν μὲν οὖν πρεσβείαν ἀπαγγέλλωμεν, πάντα δεῖ τὰ ῥηθέντα καθαρῶς διεξελεῖν, ἵνα πρῶτον μὲν μέγεθος ὁ λόγος ἔχῃ· ἀπαγγελία γὰρ μόνον ἔσται ἢ τοιαύτη καὶ οὐδὲν ἄλλο λόγου σχῆμα παρεμπεσεῖται.

30 3 ἔπειθ' ὅπως, ἂν μὲν ἀποτετυχηκότες ὦμεν, μὴ διὰ τὴν ἡμετέραν ῥαθυμίαν οἱ ἀκούοντες οἴωνται διαμαρτάνειν τῆς πράξεως, ἀλλὰ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν· ἂν δὲ ἐπιτύχωμεν, μὴ διὰ τύχην ὑπολάβωσι τοῦτο γεγενῆσθαι, ἀλλὰ διὰ τὴν ἡμετέραν προθυμίαν. ταῦτα δὲ πιστεύουσιν, ἐπειδὴ τοῖς πράγμασιν οὐ παρεγένοντο πραττομένοις, ἔάν ἐπὶ τοῦ λόγου τὴν προθυμίαν ἡμῶν θεωρῶσι μηδὲν παραλείποντων, ἀλλ' ἀκριβῶς ἕκαστα ἀπαγγελλόντων. Ὅταν μὲν οὖν πρεσβείαν ἀπαγγέλλωμεν, διὰ τὰς αἰτίας ταύτας ἕκαστα ὃν τρόπον ἐγένετο ἀπαγγελέον· ὅταν δὲ αὐτοὶ δημηγοροῦντες τῶν παρεληλυθότων τι διεξίωμεν ἢ {καὶ} τὰ παρόντα δηλώμεν ἢ τὰ μέλλοντα προλέγωμεν, δεῖ τούτων ἕκαστον ποιεῖν σαφῶς καὶ βραχέως καὶ μὴ ἀπίστως· σαφῶς μὲν, ὅπως καταμάθωσι τὰ λεγόμενα πράγματα, συντόμως δέ, ἵνα μνημονεύσωσι τὰ ῥηθέντα, πιστῶς δέ, ὅπως μὴ πρὸ τοῦ ταῖς πίστεσι καὶ ταῖς δικαιολογίαις βεβαιῶσαι τὸν λόγον ἡμᾶς τὰς ἐξηγήσεις ἡμῶν οἱ ἀκούοντες ἀποδοκιμάσωσι. ^[5]

30 6 σαφῶς μὲν οὖν δηλώσομεν ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἢ ἀπὸ τῶν ὀνομάτων. <ἀπὸ μὲν οὖν τῶν πραγμάτων>, ἔάν μὴ ὑπερβατῶς αὐτὰ δηλώμεν, ἀλλὰ τὰ πρῶτα πραχθέντα ἢ πραττόμενα ἢ πραχθησόμενα πρῶτα λέγωμεν, τὰ δὲ λοιπὰ ἐφεξῆς τάττωμεν, καὶ ἔάν μὴ προαπολιπόντες τὴν πρᾶξιν, περὶ ἧς ἂν ἐγχειρήσωμεν λέγειν, πάλιν ἑτέραν ἐξαγγείλωμεν. ^[5]

30 7

ἀπὸ μὲν οὖν τῶν πραγμάτων σαφῶς οὕτως ἐροῦμεν· ἀπὸ δὲ τῶν ὀνομάτων, ἐὰν ὅτι μάλιστα τοῖς οἰκείοις τῶν πραγμάτων ὀνόμασι τὰς πράξεις προσαγορεύωμεν καὶ ἐὰν τοῖς κοινοῖς, καὶ μὴ ὑπερβατῶς αὐτὰ τιθῶμεν, ἀλλ' αἰεὶ τὰ ἐχόμενα ἐξῆς τάττωμεν. ^[5]

30 8 σαφῶς μὲν οὖν δηλώσομεν ταῦτα διαφυλάττοντες, συντόμως δέ, ἐὰν ἀπὸ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ὀνομάτων περιαιρῶμεν τὰ μὴ ἀναγκαῖα ῥηθῆναι, ταῦτα μόνον καταλείποντες, ὧν ἀφαιρεθέντων ἀσαφὴς ἔσται ὁ λόγος.

30 9 καὶ συντόμως μὲν τοῦτον τὸν τρόπον δηλώσομεν, οὐκ ἀπίστως δέ, ἂν περὶ τὰς ἀπιθάνους πράξεις αἰτίας φέρωμεν, παρ' ἃς εἰκότως τὰ λεγόμενα δόξειπραχθῆναι. ὅσα δ' ἂν λίαν ἄπιστα συμβαίνειν, δεῖ παραλείπειν.

30 10 ἐὰν δὲ ἀναγκαῖον ᾗ λέγειν, εἰδὸτα δεῖ φαίνεσθαι καὶ ἐπιπλέξαντα αὐτὰ τῷ τῆς παραλείψεως σχήματι ὑπερβάλλεσθαι καὶ προϊόντος τοῦ λόγου ἐπιδείξειν ἀληθῆ ὑπὸ σπινεῖσθαι προφασισάμενον, ὅτι τὰ προειρημένα πρῶτον βούλει ἀποδείξει ἀληθῆ ὄντα ἢ δίκαια ἢ τι τῶν τοιούτων. ^[5]

30 11 καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον τὰς ἀπιστίας ἰασόμεθα. συλλήβδην δὲ τὰς ἀπαγγελίας καὶ τὰς δηλώσεις καὶ τὰς προρρήσεις ἐξ ἀπάντων τῶν εἰρημένων σαφεῖς καὶ βραχείας καὶ οὐκ ἀπίστους ποιήσομεν. Τάξομεν δὲ αὐτὰς διὰ τριῶν τρόπων.

31 1 ὅταν μὲν γὰρ ὧσιν ὀλίγα τὰ πράγματα, περὶ ὧν λέγομεν, καὶ γνώριμα τοῖς ἀκούουσι, τῷ προοιμίῳ συνάψομεν, ἵνα μὴ βραχὺ τοῦτο τὸ μέρος καθ' ἑαυτὸ τεθὲν γένηται.

31 2 ὅταν δὲ λίαν ὧσιν αἱ πράξεις πολλαὶ καὶ μὴ γνώριμοι, παρ' ἑκάστον συναπτὰς ποιήσομεν καὶ δικαίας καὶ συμφερούσας καὶ καλὰς ἀποφανοῦμεν, ἵνα μὴ μόνον πραγματολογοῦντες ἀπλοῦν τὸν λόγον καὶ μὴ ποικίλον ποιῶμεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀκουόντων τὰς διανοίας ἀναλαμβάνωμεν. ^[5]

31 3 ἂν δ' ὧσιν αἱ πράξεις μέτριοι καὶ ἀγνοούμεναι, τὴν ἀπαγγελίαν ἢ τὴν δήλωσιν ἢ τὴν πρόρρησιν ἐπὶ τῷ προοιμίῳ δεῖ σωματοειδῆ τάττειν. τοῦτο δὲ ποιήσομεν, ἐὰν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν πραγμάτων ἐπὶ τὸ τέλος διέλθωμεν, μὴδὲν ἄλλο συμπαραλαμβάνοντες. ἀλλὰ τὰς πράξεις αὐτὰς ψιλὰς φράζοντες, καὶ τὰς μὲν διηγῆσεις ἐπὶ τοῖς προοιμίοις ὥς δεῖ τάττειν, οὕτως εἰσόμεθα. Μετὰ δὲ ταύτας ἐστὶ βεβαίωσις, δι' ἧς τὰς προειρημένας πράξεις ἐκ τῶν πίστεων καὶ τῶν δικαίων καὶ τῶν συμφερόντων, οἷας ὑπεθέμεθα δείξειν, βεβαιώσομεν. ^[5]

32 1 ὅταν μὲν οὖν ***** συναπτὰς δεῖ ποιεῖν. οἰκειόταται <δὲ> ταῖς δημηγορίαις εἰσὶ πίστεις τὰ τε τῶν πραγμάτων ἔθη καὶ τὰ παραδείγματα καὶ τὰ ἐνθυμήματα καὶ ἡ δόξα τοῦ λέγοντος. χρηστὸν δὲ καὶ ἂν τις τῶν ἄλλων πίστεων παρεμπέσῃ. Τάττειν δὲ αὐτὰς ὧδε δεῖ· πρῶτον μὲν τὴν τοῦ λέγοντος δόξαν, εἰ δὲ μή, τὰ τῶν πραγμάτων ἔθη, δεικνύοντας ὅτι ταῦθ' ἃ λέγομεν ἢ τὰ τοῦτοις ὅμοια οὕτως εἴθισται γίνεσθαι. ^[5]

32 3 ἐπὶ δὲ τοῦτοις παραδείγματα οἰστέον, καὶ εἰ ὁμοιότης τίς ἐστι, πρὸς τὰ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα προσακτέον. λαμβάνειν δὲ δεῖ τὰ παραδείγματα <τὰ> οἰκεῖα τῷ πράγματι καὶ τὰ ἐγγύτατα τοῖς ἀκούουσι χρόνῳ ἢ τόπῳ, ἐὰν δὲ μὴ ὑπάρχῃ τοιαῦτα, τῶν ἄλλων τὰ μέγιστα καὶ γνωριμώτατα· μετὰ δὲ ταῦτα γνωμολογητέον. δεῖ δὲ καὶ περὶ τὰ μέρη τῶν εἰκότων καὶ τῶν παραδειγμάτων ἐπὶ τελευτῆς ἐνθυμηματώδεις καὶ γνωμολογικὰς τὰς τελευτὰς ποιεῖσθαι. Καὶ τὰς μὲν πίστεις οὕτως ἐπὶ ταῖς πράξεσι προσακτέον· ἐὰν δὲ πιστεύηται τὰ πράγματα εὐθέως ῥηθέντα, τὰς μὲν πίστεις παραλείπτειν, τῷ δὲ δικαίῳ καὶ τῷ νομίμῳ καὶ τῷ συμφέροντι καὶ τῷ καλῷ καὶ τῷ ἡδεῖ καὶ τῷ ῥαδίῳ καὶ τῷ δυνατῷ καὶ τῷ ἀναγκαίῳ τὰς προειρημένας πράξεις βεβαιώτέον. ^[5]

32 5 καὶ εἰ μὲν ὑπάρχει, πρῶτον τὸ δίκαιον τακτέον, διεξιόντας δι' αὐτοῦ τε τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ὁμοίου τῷ δικαίῳ καὶ τοῦ ἐναντίου καὶ τοῦ κεκριμένου δικαίου. δεῖ δὲ καὶ τὰ παραδείγματα

〈τὰ〉 τοῖς ὑπὸ σοῦ λεγομένοις δίκαιοις ὅμοια φέρειν. πολλὰ δὲ ἔξεις λέγειν ἕκ τε τῶν ιδία παρ' ἐκάστοις δικαίων ὑπολαμβανομένων καὶ ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει, ἐν ᾗ λέγεις, καὶ ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν. ^[5]

- 32 6 ὅταν δὲ ἅπαντα τοῦτον τὸν τρόπον μετιόντες διέλθωμεν, ἐπὶ τελευτῆς αὐτοῦ γνώμας καὶ ἐνθυμήματα μέτρια καὶ ἀλλήλοις ἀνόμοια ἐνεγκόντες, ἂν μὲν μακρὸν ἦ τὸ μέρος καὶ βουλώμεθα μνημονεύεσθαι, συντόμως παλιλλογήσομεν· ἐὰν δὲ μέτριον ἦ καὶ μνημονεύηται, τοῦτο τὸ μέρος ὀρισάμενοι πάλιν ἕτερον προθησόμεθα. ἔστι δὲ ὃ λέγω τοιόνδε· ὡς μὲν δίκαιόν ἐστιν ἡμᾶς βοηθεῖν Συρακούσίοις, ἐκ τῶν εἰρημένων ἱκανῶς ἐπιδεδεῖχθαι νομίζω· ὡς δὲ καὶ συμφέρει ταῦτα πράττειν, ἐπιχειρήσω διδάσκειν. ^[5]
- 32 7 πάλιν δὲ περὶ τοῦ συμφέροντος ὁμοιοτρόπως τοῖς προειρημένοις ἐπὶ τοῦ δικαίου μετιὼν καὶ ἐπὶ τῇ τελευτῇ 〈τούτου〉 τοῦ μέρους ἢ παλιλλογίαν ἢ ὀρισμὸν ἐπιθείς πάλιν ἕτερον, ὅ τι ἂν ὑπάρχη σοι, προτίθει. τοῦτον δὲ 〈δεῖ〉 τὸν τρόπον ἄλλο ἄλλῳ συνάπτειν μέρος καὶ συνυφαίνειν τὸν λόγον. ^[5]
- 32 8 ὅταν δὲ πάντα διέλθῃς, ἐξ ὧν ἐνδέχεται σοι βεβαιῶσαι τὴν προτροπὴν, ἐπὶ τούτοις ἅπασι κεφαλαιωδῶς μετὰ ἐνθυμημάτων καὶ γνωμῶν {ἢ σχημάτων} δείκνυε, ὡς ἄδικον καὶ ἀσύμφορον καὶ αἰσχρὸν καὶ ἀηδὲς μὴ ποιεῖν ταῦτα, καὶ ἀντιτίθει κεφαλαιωδῶς, ὡς δίκαιον καὶ συμφέρον καὶ καλὸν καὶ ἡδὺν πράττειν, ἐφ' ᾧ παρακαλεῖς. ^[5]
- 32 9 ὅταν δὲ ἱκανῶς ἦδη ἦς ἐγνωμολογηκώς, τὴν προτροπὴν πέρατι ὀρίσαι. καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον βεβαιώσομεν τὰ προτεθέντα, μετὰ δὲ τοῦτο τὸ μέρος λέξομεν τὴν προκατάληψιν. Αὕτη δὲ ἐστὶ, δι' ἣς τὰς ἐνδεχομένας ἀντιλογίας ῥηθῆναι τοῖς ὑπὸ σοῦ εἰρημένοις προκαταλαμβάνων διασύρεις.
- 33 1 δεῖ δὲ τὰ μὲν ἐκείνων μικρὰ ποιεῖν, τὰ δὲ σαυτοῦ αὔξειν, ὡς ἐν ταῖς αὐξήσεσι προακήκοας.
- 33 2 χρὴ δὲ παρατιθέναι καὶ ἐν πρὸς ἓν, ὅταν τὸ σὸν μεῖζον ἦ, καὶ πλείω πρὸς πλείω καὶ ἐν πρὸς πολλὰ καὶ πολλὰ πρὸς ἓν, διαλλάττοντα κατὰ πάντας τοὺς τρόπους καὶ τὰ μὲν σαυτοῦ αὔζοντα, τὰ δὲ τῶν ἐναντίων ἀσθενῇ καὶ μικρὰ ποιοῦντα.
- 33 3 καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον ταῖς προκαταλήψεσι χρῆσόμεθα. ταῦτα δὲ διελθόντες ἐπὶ τελευτῇ παλιλλογήσομεν τὰ προειρημένα σχήματα διαλογισμοῦ λαβόντες ἢ ἀπολογισμοῦ ἢ προαιρέσεως ἢ {ἐξ} ἐπερωτήσεως ἢ εἰρωνείας. Ἐὰν δὲ ἐπὶ τὸ βοηθεῖν τισὶ προτρέπωμεν ἢ ἰδιώταις ἢ πόλεσιν, ἀρμόσει συντόμως εἰπεῖν καὶ εἴ τις προϋπάρχει τούτοις πρὸς τοὺς ἐκκλησιάζοντας φιλία ἢ χάρις ἢ ἔλεος· μάλιστα γὰρ τοῖς οὕτω διακειμένοις ἐθέλουσιν ἐπαμύνειν. ^[5]
- 34 2 φιλοῦσι μὲν οὖν πάντες 〈τούτους〉, ὅφ' ὧν οἴονται κατὰ τὸ προσῆκον εὖ πεπονθέναι ἢ πάσχειν ἢ πείσεσθαι ἢ ὑπ' αὐτῶν ἢ τῶν φίλων, ἢ αὐτοὶ ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσι.
- 34 3 χάριν δ' ἔχουσι τούτοις, ὅφ' ὧν οἴονται παρὰ τὸ προσῆκον ἀγαθὸν τι πεπονθέναι ἢ πάσχειν ἢ πείσεσθαι, ἢ ὑπ' αὐτῶν ἢ τῶν φίλων, ἢ αὐτοὶ ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσι.
- 34 4 τούτων μὲν οὖν ἅν τι ἐνῇ, χρὴ συντόμως διδάσκειν καὶ ἐπὶ τὸν ἔλεον ἄγειν. εὐπορήσομεν δὲ ἐλεεινὰ ποιεῖν, ἅπερ ἂν ἐθέλωμεν, ἐὰν συνειδῶμεν, ὅτι πάντες ἐλεοῦσι τούτους, οὓς οἰκείως ἔχειν αὐτοῖς ὑπειλήφασιν καὶ οἴονται ἀναξίους εἶναι δυστυχεῖν.
- 34 5 δεῖ δὲ ταῦτα ἀποφαίνειν ἔχοντας, οὓς ἐθέλεις ἐλεεινοὺς ποιεῖν, καὶ ἐπιδεικνύειν αὐτοὺς ἢ κακῶς πεπονθότας ἢ πάσχοντας ἢ πεισομένους, ἐὰν μὴ οἱ ἀκούοντες αὐτοῖς βοηθῶσιν.
- 34 6 ἐὰν δὲ ταῦτα μὴ ἐνῇ, δεικτέον ὑπὲρ ὧν λέγεις ἀγαθῶν ἐστερημένους 〈ἢ στερομένους ἢ στερησομένους〉, ὧν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἢ τοῖς πλείστοις μέτεστιν, ἢ ἀγαθοῦ μηδέποτε τετυχηκότας ἢ μὴ τυγχάνοντας ἢ μὴ τευξομένους, ἐὰν μὴ νῦν οἱ ἀκούοντες οἰκτεῖρωσιν. ἐκ

τούτων μὲν οὖν ἐπὶ τὸν ἔλεον ἄξομεν. Τὰς δὲ ἀποτροπὰς ἐκ τῶν ἐναντίων <τούτοις> ποιήσομεν, τὸν αὐτὸν τρόπον φροισιαζόμενοι καὶ τὰ πράγματα διεξιόντες, ταῖς τε πίστεσι χρώμενοι καὶ τοῖς ἀκούουσι δεικνύντες, ὡς ἔστιν, ἃ πράττειν ἐπιχειροῦσιν, ἄνομα καὶ ἄδικα καὶ ἀσύμφορα καὶ αἰσχρὰ καὶ ἀηδῆ καὶ ἀδύνατα καὶ ἐργῶδη καὶ οὐκ ἀναγκαῖα. ^[5]

34 7 ἡ δὲ τάξις ὁμοiotροπος ἔσται, οἷα καὶ τῷ προτρέποντι. Τοῖς μὲν οὖν καθ' αὐτοὺς ἀποτρέπουσιν οὕτω τὰς τάξεις ποιητέον· τοὺς δὲ πρὸς τὰς ὑφ' ἑτέρων εἰρημένους προτροπὰς ἀντιλέγοντας πρῶτον μὲν ἐν τῷ προοίμῳ δεῖ, οἷς μέλλουσιν ἀντιλέγειν, προθέσθαι, τὰ δ' ἄλλα καθ' αὐτὰ προοιμιάζεσθαι, μετὰ δὲ τὰ προοίμια μάλιστα μὲν ἕκαστα τῶν προειρημένων καθ' ἑν ἕκαστον προτιθέμενον ἐπιδεικνύνειν, ὡς οὐκ ἔστι δίκαια οὐδὲ νόμιμα οὐδὲ συμφέροντα οὐδὲ τούτοις ἀκόλουθα, ἐφ' ἃ παρακαλεῖ ὁ ἐναντίος. ^[5]

34 9 τοῦτο δὲ ποιήσεις ἀποφαίνων ἢ ἄδικα ὄντα, ἃ λέγει, ἢ ἀσύμφορα ἢ τούτοις ὅμοια ἢ ἐναντία τοῖς δίκαιοις καὶ τοῖς συμφέρουσι καὶ τοῖς κεκριμένοις εἶναι τοιούτοις. ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ τῶν ἄλλων τὰ ὑπάρχοντα μέτιθι. κράτιστος μὲν οὖν ὁ τρόπος τῆς ἀποτροπῆς οὗτός ἐστιν· ἐὰν δὲ μὴ ἐνδέχεται τοῦτο ποιεῖν, ἐκ τοῦ παραλελειμμένου τόπου ἀπότερεπε λέγων, οἷον ἐὰν ὁ ἐναντίος δίκαιον ἀποφήνῃ, σὺ ἐπιχείρει δεικνύναι, ὡς ἔστιν αἰσχρὸν ἢ ἀσύμφορον ἢ ἐργῶδες ἢ ἀδύνατον ἢ ὅ τι ἂν ἔχῃς τοιούτον. ^[5]

34 10 ἐὰν δὲ ἐκεῖνος ἔχῃ τὸ συμφέρον, σὺ ἐπιδείκνυε, ὡς ἄδικον κἂν τι ἄλλο ἔχῃς πρὸς τούτῳ.

34 11 δεῖ δὲ καὶ τὰ μὲν σαυτοῦ αὔξειν, τὰ δὲ τοῦ ἐναντίου ταπεινοῦν ποιοῦντα, ὡς ἐν τῷ προτρεπτικῷ εἴρηται. χρὴ δὲ καὶ γνώμας φέρειν καὶ ἐνθυμήματα καθάπερ ἐκεῖσε, καὶ τὰς προκαταλήψεις λύειν καὶ ἐπὶ τελευτῇ παλιλλογεῖν. Πρὸς δὲ τούτοις ἐν μὲν ταῖς προτροπαῖς ἀποφαίνειν ἢ φιλίαν ὑπάρχειν, οἷς βοηθεῖν προτρέπομεν, πρὸς τοὺς προτρεπομένους ἢ χάριν τοὺς προτρεπομένους ὀφείλοντας ἔχειν τοῖς δεομένοις, οἷς δ' οὐκ ἐῷμεν βοηθεῖν, ἢ ὀργῆς ἢ φθόνου ἢ ἔχθρας ἀξίους ὑπάρχοντας. ^[5]

34 13 ἔχθραν μὲν οὖν ἐμποιήσομεν, ὑπ' ἐκείνων οὐ προσηκόντως τοὺς ἀποτρεπομένους ἀποφαίνοντες κακῶς πεπονθότας <ἢ ὑπ' αὐτῶν> ἢ τῶν φίλων, ἢ αὐτοὺς ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσιν· ὀργὴν δέ, ἐὰν ἐπιδεικνύωμεν παρὰ τὸ προσῆκον ὠλιγωρημένους ἢ ἡδικημένους <ὑπ'> ἐκείνων ἢ τῶν φίλων, ἢ αὐτοὺς ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσιν {αὐτοῖς}.

34 15 φθόνον δὲ παρασκευάσομεν συλλήβδην πρὸς τούτους, οὓς ἀποφαίνομεν ἀναξίως εὖ πεπραχότας ἢ πράττοντας ἢ πράξοντας, ἢ ἀγαθοῦ μηδέποτε ἐστερημένους ἢ <μὴ> στερομένους ἢ μὴ στερησομένους, ἢ κακοῦ μηδέποτε τετυχηκότας ἢ μὴ τυγχάνοντας ἢ μὴ τευξομένους. ^[5]

34 16 φθόνον μὲν οὖν καὶ ἔχθραν καὶ ὀργὴν τοῦτον τὸν τρόπον ἐμποιήσομεν, φιλίαν δὲ καὶ χάριν καὶ ἔλεον ἐκ τῶν ἐν ταῖς προτροπαῖς συνθήσομεν δὲ καὶ τάξομεν ἐξ ἀπάντων τῶν προειρημένων αὐτὰς τόνδε τὸν τρόπον. τὸ μὲν οὖν προτρεπτικὸν εἶδος αὐτὸ τε ἴσμεν, οἷόν ἐστι καὶ ἐξ ὧν συνέστηκε καὶ ὡς αὐτῷ χρηστέον. Τὸ δὲ ἐγκωμιστικὸν καὶ τὸ κακολογικὸν πάλιν προθέμενοι σκοπῶμεν. ^[5]

35 1 φροισιαστέον οὖν καὶ περὶ τούτων πρῶτον προθέμενοι τὰς προθέσεις καὶ τὰς διαβολὰς ἀπολύομεν ὁμοίως, ὥσπερ ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς.

35 2 ἐπὶ τὸ προσέχειν δὲ παρακαλοῦμεν ἕκ τε τῶν ἄλλων τῶν ἐν ταῖς δημηγορίαις εἰρημένων καὶ ἐκ τοῦ θαυμαστά καὶ περιφανῆ φάσκειν καὶ αὐτὸν ἴσον καὶ τοὺς ἐγκωμιαζομένους καὶ τοὺς ψεγομένους ἀποφανεῖν πεπραγότας ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ τῶν τοιούτων εἰδῶν οὐκ ἀγῶνος, ἀλλ' ἐπιδείξεως ἔνεκα λέγομεν. Τάξομεν δὲ πρῶτον τὰ προοίμια τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥνπερ ἐπὶ τῶν προτροπῶν καὶ ἀποτροπῶν. ^[5]

35 3

μετὰ δὲ τὸ προοίμιον δεῖ διελόμενον τὰ ἔξω τῆς ἀρετῆς ἀγαθὰ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρετῇ ὄντα ποιεῖν οὕτως· τὰ μὲν ἔξω τῆς ἀρετῆς εἰς εὐγένειαν καὶ ῥώμην καὶ κάλλος καὶ πλοῦτον, τὴν δ' ἀρετὴν εἰς σοφίαν καὶ δικαιοσύνην καὶ ἀνδρείαν καὶ ἐπιτηδεύματα ἑνδοξα. ^[5]

35 4 τούτων δὲ τὰ μὲν τῆς ἀρετῆς δικαίως ἐγκωμιάζεται, τὰ δ' ἔξω κλέπτεται· τοὺς γὰρ εὐγενεῖς καὶ τοὺς ἰσχυροὺς καὶ τοὺς καλοὺς καὶ τοὺς πλουσίους οὐκ ἐπαινεῖν, ἀλλὰ μακαρίζειν προσήκει. Ταῦτα δὲ διαλογισάμενοι μετὰ τὰ προοίμια πρῶτον τὴν γενεαλογίαν ἀτάξομεν· πρῶτον γὰρ τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις τοῦθ' ὑπάρχει ἑνδοξον ἢ ἄδοξον. ^[5]

35 5 {τοιγαροῦν τὸν μὲν ἄνθρωπον ἢ τι ἄλλο τοιοῦτον ζῶον εὐλόγως γενεαλογήσομεν. ὅταν δὲ πάθος ἢ πρᾶγμα ἢ λόγον ἢ κτῆμα, ἀπ' αὐτῶν εὐθὺς τῶν προσόντων ἐνδόξων ἐπαινέσομεν}. ^[5]

35 6 γενεαλογεῖν δὲ ὧδε δεῖ· ἂν μὲν ὥσιν οἱ πρόγονοι σπουδαῖοι, πάντας ἐξ ἀρχῆς ἀναλαβόντα μέχρι πρὸς τὸν ἐγκωμιαζόμενον ἐφ' ἐκάστῳ τῶν προγόνων κεφαλαιωδῶς ἑνδοξόν τι παρατιθέναι· ἂν δὲ οἱ πρῶτοι μὲν ὥσι σπουδαῖοι, τοὺς δὲ λοιποὺς συμβεβήκη μηδὲν ἀξιόλογον πρᾶξαι, τοὺς μὲν πρῶτους τὸν αὐτὸν τρόπον διελθεῖν, τοὺς δὲ φαύλους παραλιπεῖν προφασισάμενοι, ὅτι διὰ πλῆθος τῶν προγόνων οὐ θέλεις λέγων αὐτοὺς μακρολογεῖν, ἔτι δὲ οὐκ ἄδηλον εἶναι πᾶσιν, ὅτι τοὺς ἐξ ἀγαθῶν γενομένους εἰκὸς ἐστὶ τοῖς προγόνοις ὁμοιοῦσθαι. ^[5]

35 8 ἂν δὲ οἱ παλαιοὶ πρόγονοι φαῦλοι τυγχάνωσιν ὄντες, οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν ἑνδοξοί, τούτοις δεῖ γενεαλογεῖν καὶ λέγειν, ὅτι περὶ μὲν ἐκείνων περιέργον ἂν εἴη μακρολογεῖν, τοὺς δὲ πλησίον γεγονότας τῶν ἐπαινουμένων τούτους ὄντας ἀγαθοὺς ἐπιδείξειν· καὶ δῆλον, ὡς οἱ γε τούτων πρόγονοι σπουδαῖοί τινες ἦσαν· οὐ γὰρ εἰκὸς φανῆναι τοὺς τοιούτους καλοὺς ἢ ἀγαθοὺς {εἶναι} ἐκ μοχθηρῶν προγόνων γεγονότας. ^[5]

35 9 ἂν δὲ μηδὲν ἀπὸ τῶν προγόνων ἑνδοξον ὑπάρχη, λέγε, ὡς αὐτός ἐστι γενναῖος, συμβιβάζων, ὡς εὖ γεγόνاسι πάντες οἱ πρὸς τὴν ἀρετὴν εὖ πεφυκότες. ἐπιτίμα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσοι τοὺς προγόνους ἐπαινοῦσι, λέγων, ὅτι πολλοὶ προγόνων ἐνδόξων τυχόντες ἀνάξιοι γεγόνاسι. λέγε δὲ καὶ ὅτι τοῦτον, οὐ τοὺς προγόνους πρόκειται νῦν ἐγκωμιάζειν. ^[5]

35 10 ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ κακολογοῦντα ἐπὶ τῶν μοχθηρῶν προγόνων ποιητέον τὴν γενεαλογίαν. καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον ἐν τοῖς ἐπαίνοις καὶ ταῖς κακολογίαις τὰς γενεαλογίας τακτέον. Εἴ τι δὲ ἑνδοξον αὐτῷ διὰ τὴν τύχην ὑπῆρξε ***** τοῦτο μόνον διαφυλάττοντα, πῶς τὰ πρέποντα ταῖς ἡλικίαις ἐρεῖς καὶ μὴ μακρά.

35 11 τοὺς γὰρ παῖδας οὐχ οὕτω δι' αὐτοὺς ὡς διὰ τοὺς ἐφεστῶτας οἶονται κοσμίους εἶναι καὶ σώφρονας· διὸ βραχυλογητέον περὶ αὐτῶν.

35 12 ὅταν δὲ τοῦτον τὸν τρόπον διέλθῃς, ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ μέρους ἐνθύμημα καὶ γνώμην εἰπὼν ὀρισαί τοῦτο τὸ μέρος, καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ νεανίσκου ἡλικίᾳ τὴν πρόθεσιν ποιήσας καὶ προτιθέμενος ἢ τὰ ἔργα τοῦ ἐπαινουμένου ἢ τὸν τρόπον ἢ τὰ ἐπιτηδεύματα αὔξει, καθάπερ εἵπομεν πρότερον ἐν ἀρχαῖς ἐπὶ τοῦ ἐγκωμιαστικοῦ εἵδους, διεξιὼν ὅτι ὑπὸ τούτου τοῦ ἐπαινουμένου ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ ὄντος τὸ καὶ τὸ γέγονεν ἑνδοξον ἢ ὅτι διὰ τούτου {ἢ ὅτι διὰ τοῦ ἐπιτηδεύματος} ἢ ἐκ τούτου ἢ ἕνεκα τούτου <ἢ οὐκ ἄνευ τούτου> . ^[10]

35 13 δεῖ δὲ καὶ ἐτέρων νέων ἐνδόξους πράξεις παριστάναι καὶ ὑπερβάλλειν ταύτας ἐκείνων, τοῦ μὲν ἐτέρου τᾶλάχιστα τῶν ὑπαρχόντων λέγοντα, τοῦ δ' ὑπὸ σοῦ ἐπαινουμένου τὰ μέγιστα. χρή δὲ καὶ παρ' ἄλλα σμικρὰ ἑνδοξα πράγματα παριστάναι <τὰ> ὑπὸ σοῦ λεγόμενα, <καὶ> οὕτω μεγάλα φανεῖται. ^[5]

35 14 δεῖ δὲ καὶ εἰκάζοντα τὰς πράξεις αὔξειν ὧδε· καίτοι ὅστις νέος οὕτω φιλόσοφος ἐγένετο, οὗτος πρεσβύτερος γενόμενος μεγάλην ἂν ἐπίδοσιν ἔσχε· καίτοι ὅστις ἐρρωμένως τοὺς ἐν τοῖς γυμνασίοις ὑπομένει πόνους, σφόδρα τὴν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ φιλοπονίαν ἀγαπήσει. τοῦτον μὲν

οὖν τὸν τρόπον εἰκάζοντες αὐξήσομεν. Ὅταν δὲ καὶ περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ νεανίσκου διέλθωμεν, καὶ ἐπὶ τῇ τελευτῇ τούτου τοῦ μέρους γνώμας καὶ ἐνθυμήματα τάξομεν· καὶ παλλιλογήσαντες συντόμως τὰ προειρημένα ἢ πέρατι τὸ μέρος {τελευταῖον} ὀρισάμενοι, πάλιν <διέξιμεν> , ἃ διεπράξατο ὁ ὑφ' ἡμῶν ἐγκωμιαζόμενος ἀνὴρ· <καὶ> προθέμενοι τὴν δικαιοσύνην πρῶτον καὶ ὁμοιοτρόπως τοῖς προειρημένοις αὐξήσαντες ἤξομεν ἐπὶ τὴν σοφίαν, ἐὰν ὑπάρχη· καὶ ταύτην τὸν αὐτὸν τρόπον διελθόντες, προθέμενοι τὴν ἀνδρείαν, ἐὰν ᾖ, καὶ τὴν αὖξιν ταύτης πάλιν διαδραμόντες, ὅταν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ μέρους γενώμεθα καὶ πάντα τὰ εἶδη διεξεληλυθότες ὦμεν, παλλιλογήσαντες ἐν κεφαλαίῳ τὰ προειρημένα <ἐπὶ> τελευτῇ ἥτοι γνώμην ἢ ἐνθύμημα παντὶ τῷ λόγῳ ἐπιθήσομεν. ^[5]

35 16 ἀρμόσει δὲ ἐν τοῖς ἐπαίνοις καὶ πολλοῖς ὀνόμασι περὶ ἕκαστον χρησάμενον μεγαλοπρεπῇ τὴν λέξιν ποιῆσαι. Τὸν δ' αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τῶν μοχθηρῶν πραγματολογοῦντες τὰς κατηγορίας συστήσομεν. ^[10]

35 17 δεῖ δὲ μὴ σκώπτειν, ὃν ἂν κακολογῶμεν, ἀλλὰ διεξιέναι τὸν βίον αὐτοῦ· μᾶλλον γὰρ οἱ λόγοι τῶν σκωμμάτων καὶ τοὺς ἀκούοντας πείθουσι καὶ τοὺς κακολογουμένους λυποῦσι. τὰ μὲν γὰρ σκώμματα στοχάζεται τῆς ιδέας ἢ τῆς οὐσίας· οἱ δὲ λόγοι τῶν ἡθῶν καὶ τῶν τρόπων εἰσὶν οἷον εἰκόνες. ^[5]

35 18 φυλάττου δὲ καὶ τὰς αἰσχυρὰς πράξεις μὴ αἰσχυροῖς ὀνόμασι λέγειν, ἵνα μὴ διαβάλῃς τὸ ἦθος, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα αἰνιγματωδῶς ἐρμηνεύειν καὶ ἐτέρων πραγμάτων ὀνόμασι χρώμενος δηλοῦν τὸ πρᾶγμα.

35 19 χρὴ δὲ <καὶ> ἐν ταῖς κακολογίαις εἰρωνεύεσθαι καὶ καταγελᾶν τοῦ ἐναντίου, ἐφ' οἷς σεμνύνεται, καὶ ἰδίᾳ μὲν καὶ ὀλίγων παρόντων ἀτιμάζειν αὐτόν, ἐν δὲ τοῖς ὄχλοις κοινὰς μάλιστα κατηγορίας λοιδορεῖν· αὖξιν δὲ καὶ ταπεινοῦν τὸν αὐτὸν τρόπον τὰς κακολογίας, ὥνπερ καὶ τὰ ἐγκώμια. περὶ μὲν οὖν τούτων τῶν εἰδῶν ἐντεῦθεν εἰδήσομεν τὴν χρῆσιν. Λοιπὸν δέ ἐστιν ἡμῖν εἶδος τό τε κατηγορικὸν <καὶ τὸ ἀπολογικὸν> καὶ τὸ ἐξεταστικόν. ^[5]

36 1 ταῦτα πάλιν ὡς ἐν τῷ δικανικῷ γένει συνθήσομεν καὶ τάξομεν, {καὶ} διέλθωμεν.

36 2 πρῶτον μὲν οὖν ἐν τοῖς προοιμίοις προθήσομεν τὸ πρᾶγμα, περὶ οὗ κατηγορήσομεν ἢ ἀπολογησόμεθα, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν. προσέχειν δὲ παρακαλέσομεν ἐκ τῶν αὐτῶν ὧν ἐν τῷ προτρεπτικῷ καὶ ἐν τῷ ἀποτρεπτικῷ.

36 3 ἔτι δὲ καὶ περὶ τῆς εὐμενείας τῷ μὲν εὖ διακειμένῳ ἐκ τοῦ παροιχομένου χρόνου ἢ τοῦ παρόντος καὶ μήτε διαβεβλημένῳ τῷ πρὸς αὐτόν ἢ πρὸς τὸ πρᾶγμα ἢ πρὸς τὸν λόγον τοὺς ἀκούοντας δυσχεραίνειν τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς περὶ ἐκείνων εἴρηται, τὴν εὐμένειαν ποριστέον· τῷ δὲ μήτε εὖ μήτε κακῶς διακειμένῳ ἢ ἐκ τοῦ παροιχομένου χρόνου ἢ ἐκ τοῦ παρόντος ἢ δι' ἑαυτὸν ἢ τὸ πρᾶγμα ἢ τὸν λόγον διαβεβλημένῳ ἔνια μὲν μεμιγμένως, ἔνια δ' ἰδίως.

36 4 Οὗτος μὲν οὖν ὁ τρόπος ἔσται, δι' οὗ τὴν εὐμένειαν παρασκευαστέον.

36 5 τοὺς μὲν γὰρ μήτε εὖ μήτε κακῶς διακειμένους αὐτοὺς μὲν συντόμως ἐπαινετέον καὶ τοὺς ἐναντίους κακολογητέον. δεῖ δὲ αὐτοὺς ἐκ τούτων ἐπαινεῖν, ὧν μάλιστα μέτεστι τοῖς ἀκούουσι, λέγω δὲ φιλόπολιν φιλέταιρον <εὐχάριστον> ἐλεήμονα τὰ τοιαῦτα, τὸν δ' ἐναντίον κακολογεῖν ἐκ τούτων, ἐφ' οἷς οἱ ἀκούοντες ὀργιοῦνται, ταῦτα δέ ἐστι μισόπολιν μισόφιλον ἀχάριστον ἀνελεήμονα τὰ τοιαῦτα. ^[5]

36 6 χρὴ δὲ καὶ τοὺς δικαστὰς ἐπαίνῳ θεραπεῦσαι, ὡς δικασταὶ δίκαιοι καὶ δεινοὶ εἰσι. συμπαραληπτέον δὲ καὶ τὰς ἐλαττώσεις, εἴ που τῶν ἀντιδίκων καταδεεστέρως ἔχει πρὸς τὸ λέγειν ἢ πράττειν ἢ ἄλλο τι τῶν περὶ τὸν ἀγῶνα. πρὸς δὲ τούτοις ἐμβλητέον τό τε δίκαιον καὶ τὸ νόμιμον καὶ τὸ συμφέρον καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα. Τῷ μὲν οὖν μήτε εὖ μήτε κακῶς διακειμένῳ ἐκ τούτων ἐν τοῖς δικασταῖς τὴν εὐνοίαν ποριστέον· τὸν δὲ διαβεβλημένον, ἐὰν μὲν

ἐκ τοῦ παροιχομένου χρόνου <περὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον> αἱ διαβολαὶ ὧσιν <ἢ> περὶ τὸν λόγον, ἴσμεν ὡς δεῖ τὰ τοιαῦτα λύειν ἐκ τῶν προτέρων, ἐὰν δὲ ἐκ τοῦ παρόντος χρόνου περὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, ἀναγκαῖον διαβεβλήσθαι, ἐὰν ἀπρεπὴς ᾦ τῷ παρόντι ἀγῶνι ἢ ὑπεναντίος τοῖς ἐγκλήμασιν ἢ ὁμολογούμενος τῇ κατηγορίᾳ. ^[5]

36 8 ἀπρεπὴς μὲν οὖν γένοιτ' ἂν, ἐὰν ἀγωνίζεται νεώτερος ἢ πρεσβύτερος ὑπὲρ ἄλλου, ὑπεναντίος δέ, ἐὰν τις ἰσχυρὸς ὢν ἀσθενεῖ δικάζεται αἰκίας, ἢ ἐὰν τις ὑβριστὴς ὢν ὕβριν ἐγκαλῇ σὺν φρονί, ἢ ἐὰν τις πάνυ πλουσίῳ δικάζεται πάνυ πένης χρημάτων {ἐγκαλῶν}.

36 9 οἱ μὲν οὖν τοιοῦτοι ὑπεναντίοι εἰσὶ τοῖς ἐγκλήμασιν ὁμολογούμενος δ' ἔσται, ἐὰν τις ἰσχυρὸς ὢν ὑπὸ ἀσθενοῦς αἰκίας διώκεται, ἢ ἐὰν τις κλέπτῃς δοκῶν εἶναι κλοπῆς δίκην φεύγῃ. ὅλως δὲ οἱ τὰς περὶ αὐτῶν δόξας ὁμοιοτρόπους αὐτοῖς ἔχοντες ὁμολογούμενοι τοῖς ἐγκλήμασι δόξουσιν εἶναι. ^[5]

36 10 περὶ μὲν οὖν αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ παρόντος χρόνου τοιαῦτα γενήσονται διαβολαί, αἱ δὲ περὶ τὸ πρᾶγμα συμβαίνουσαι, ἐὰν τις πραγματεύηται πρὸς οἰκείους φίλους ἢ ξένους ἢ ἰδίους, ἢ περὶ μικρῶν ἢ αἰσχυρῶν· ταῦτα γὰρ ἀδοξίαν τοῖς δικαζομένοις ποιεῖ. Πῶς οὖν τὰς διαβολὰς τὰς προειρημένας ἀπολύσομεν, τοῦτο δηλώσω. ^[5]

36 11 δύο μὲν δὴ στοιχεῖα λέγω κοινὰ κατὰ πάντων, τὸ μὲν, οἷς ἂν νομίζῃς τοὺς κριτὰς ἐπιπλήξειν, προκαταλάμβανε αὐτοὺς καὶ ἐπίπληττε, τὸ δὲ ἕτερον, εἰ τὰς πράξεις μάλιστα μὲν εἰς τοὺς ἀντιδίκους ἀποτρέψεις, εἰ δὲ μή, εἰς ἄλλους τινάς, προφάσει χρώμενος, ὅτι οὐχ ἐκῶν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀνταγωνιστῶν ἀναγκαζόμενος εἰς τὸν ἀγῶνα κατέστης. ^[5]

36 12 καθ' ἐκάστην δὲ τὴν διαβολὴν τάδε χρή προφασίζεσθαι· τὸν μὲν νεώτερον πρεσβυτέρων φίλων ἀπορίαν τῶν ἀγωνιουμένων ὑπὲρ αὐτοῦ ἢ μέγεθος ἀδικημάτων ἢ πλῆθος ἢ προθεσίαν χρόνου ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον.

36 13 ἐὰν δὲ ὑπὲρ ἄλλου λέγῃς, ῥητέον, ὡς διὰ φιλίαν συνηγορεῖς ἢ δι' ἔχθραν τοῦ ἀντιδίκου ἢ διὰ τὸ τοῖς πράγμασι παραγενέσθαι ἢ διὰ τὸ τῷ κοινῷ συμφέρον ἢ διὰ τὸ ἔρημον εἶναι καὶ ἀδικεῖσθαι, ᾧ συνηγορεῖς. ἐὰν δὲ ὑπεναντίος τῷ ἐγκλήματι ἢ ὁμολογούμενος τῇ κατηγορίᾳ γένηται, τῇ τε προκαταλήψει χρῆσθαι καὶ λέγειν, ὡς οὐ δίκαιον καὶ νόμιμον οὐδὲ συμφέρον ἐκ τῆς ὑπολήψεως ἢ τῆς ὑποψίας προκατακρίνειν πρὶν τοῦ πράγματος ἀκοῦσαι.

36 15 τὰς μὲν οὖν περὶ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν διαβολὰς οὕτω λύσομεν· τὰς δὲ περὶ τὸ πρᾶγμα οὕτως ἀπωσόμεθα, τὴν αἰτίαν εἰς τοὺς ἐναντίους τρέποντες ἢ λοιδορίαν ἐγκαλοῦντες αὐτοῖς ἢ ἀδικίαν ἢ πλεονεξίαν ἢ φιλονεικίαν ἢ ὀργήν, προφασιζόμενοι ὅτι τοῦ δικαίου δι' ἄλλου τρόπου τυχεῖν ἀδύνατον. τὰς μὲν οὖν ἰδίας διαβολὰς ἐπὶ τῶν δικαστῶν οὕτω λύσομεν, τὰς δὲ κοινὰς πᾶσι τοῖς εἵδεσιν, ὡς ἐπὶ τῶν προτέρων εἰδῶν εἴρηται. ^[5]

36 16 τάξομεν δὲ τὰ δικανικὰ προοίμια τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ καὶ τὰ δημηγορικά. {κατὰ} τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰς ἀπαγγελίας συνάψομεν τῷ προοιμίῳ {καὶ} ἢ παρὰ τὰ μέρη πιστὰς καὶ δικαίας ἀποφανοῦμεν ἢ αὐτὰς ἐφ' ἑαυτῶν σωματοειδεῖς ποιήσομεν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔσται βεβαίωσις, ἂν μὲν ἀντιλέγῃται τὰ πράγματα ὑπὸ τῶν ἀντιδίκων, ἐκ τῶν πίστεων, ἂν δὲ ὁμολογῇται, ἐκ τῶν δικαίων καὶ ἐκ τῶν συμφερόντων καὶ ἐκ τῶν τούτοις ἀκολουθῶν. ^[5]

36 18 τάττειν δὲ δεῖ τῶν μὲν πίστεων πρώτας τὰς μαρτυρίας καὶ τὰ ἐκ τῶν βασάνων ἡμῖν ὁμολογηθέντα, ἂν ὑπάρχῃ· ἔπειτα βεβαιοῦν, ἂν μὲν πιθανὰ ᾦ, γνώμαις καὶ ἐνθυμήμασιν, ἐὰν δὲ μὴ παντελῶς πιθανὰ ᾦ, τῷ εἰκότι, ἔπειτα τοῖς παραδείγμασι καὶ τοῖς τεκμηρίοις καὶ τοῖς σημείοις καὶ τοῖς ἐλέγχοις, τελευταῖον δὲ τοῖς ἐνθυμήμασι καὶ ταῖς γνωμολογίαις. ἐὰν δὲ ὁμολογῇται τὰ πράγματα, τὰς μὲν πίστεις ἐατέον, τῇ δὲ δικαιολογίᾳ ὥσπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρηστέον. καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον βεβαιώσομεν. Μετὰ δὲ τὴν βεβαίωσιν τὰ πρὸς τοὺς ἀντιδίκους τάττοντες προκαταληψόμεθα αὐτῶν τὰ ἐπίδοξα λέγεσθαι. ^[10]

- 36 19 ἐὰν μὲν οὖν ἐξαρνῶνται τὸ πρᾶγμα, τὰς μὲν ὑφ' ἡμῶν πίστεις εἰρημένους ἀύξητέον, τὰς δ' ὑπ' ἐκείνων μελλούσας λέγεσθαι διασυντεόν καὶ ταπεινωτέον.
- 36 20 ἐὰν δὲ ὁμολογοῦντες ὧσιν ἔννομα καὶ δίκαια ἀποφαίνεин κατὰ τοὺς γεγραμμένους νόμους, οὓς ἡμεῖς παρεχόμεθα καὶ τοὺς ὁμοίους τούτοις δικαίους καὶ καλοὺς καὶ συμφέροντας τῷ κοινῷ τῆς πόλεως <καὶ> κεκριμένους ὑπὸ πολλῶν τοιούτους εἶναι πειρατέον ἐπιδεικνύειν· τοὺς δὲ τῶν ἀντιδίκων τὰ ἐναντία. ^[5]
- 36 21 ἐὰν δὲ μὴ ἐνδέχεται ταῦτα λέγειν, ὑπομύνησκε τοὺς δικαστάς, ὅτι οὐχ ὑπὲρ τοῦ νόμου, ἀλλὰ τοῦ πράγματος δικάζουσιν, ὁμόσαντες κατὰ τοὺς νόμους τοὺς κειμένους τὴν ψῆφον οἴσειν, καὶ δίδασκε, ὅτι οὐ νῦν νομοθετεῖν προσήκει, ἀλλ' ἐν ταῖς περὶ τούτων κυρίαις ἡμέραις.
- 36 22 ἂν δ' ἡμῖν συμβαίνει τὸ παρὰ μοχθηροῖς δοκοῦσιν εἶναι νόμοις τὸ πρᾶγμα πεπραχθαι, ῥητέον, ὡς οὐ νόμος, ἀλλ' ἀνομία τὸ τοιοῦτόν ἐστιν· ὁ μὲν γὰρ νόμος ἐπὶ τῷ ὠφελεῖν τίθεται, οὗτος δὲ βλάπτει τὴν πόλιν.
- 36 23 ῥητέον δὲ καὶ ὡς οὐ παρανομήσουσιν, ἂν τούτῳ τῷ νόμῳ ἐναντίαν ψῆφον θῶνται, ἀλλὰ νομοθετήσουσιν, ὥστε μὴ χρῆσθαι δόγμασι πονηροῖς καὶ παρανόμοις. δεῖ δὲ καὶ τοῦτο συμβιβάζειν, ὡς οὐδεὶς νόμος κωλύει τὸ κοινὸν εὖ ποιεῖν, τοὺς δὲ φαύλους νόμους ἀκύρους ποιεῖν εὐεργετεῖν τὴν πόλιν ἐστί. Περὶ μὲν οὖν τῶν σαφῶς εἰρημένων νόμων ὁποίους ἂν αὐτῶν ἔχωμεν, ἐκ τῶν τοιούτων προκαταλαμβάνοντες ἀντιλέγειν εὐπορήσομεν· περὶ δὲ τῶν ἀμφιβόλων ἐὰν οὕτως ὑπολαμβάνωσιν, ὡς σοὶ συμφέρει, δεῖ ταῦτα ὑποδεικνύειν, ἂν δ' ὡς ὁ ἐναντίος λέγει, χρή διδάσκειν, ὡς ὁ νομοθέτης οὐ τοῦτο διανοεῖτο, <ἀλλ'> ὁ σὺ λέγεις, καὶ ὅτι συμφέρει αὐτοῖς οὕτω λέγειν τὸν νόμον. ^[5]
- 36 25 ἐὰν δὲ μὴ δυνατός ᾖς ἐπὶ τὸ ἐναντίον μεθιστάναι, δείκνυε, ὡς οὐδὲν ἄλλο λέγειν {ὁ ἐναντίος} δύναται <ὁ> νόμος ἢ ὁ σύ. καὶ περὶ μὲν νόμων, ὡς δεῖ χρῆσθαι, τοῦτον τὸν τρόπον μετιῶν εὐπορήσεις. καθόλου δὲ ἂν ὁμολογήσαντες ἐκ τῶν δικαίων καὶ τῶν νομίμων τὴν ἀπολογίαν ποιεῖσθαι μέλλωσιν, ἐκ τούτων τὰ ἐπίδοξα ῥηθήσεσθαι προκαταληπτέον. Ἐὰν δὲ ὁμολογήσαντες συγγνώμης ἀξιῶσι τυχεῖν, ὥδε χρή περιαιρεῖσθαι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀντιδίκων. ^[5]
- 36 26 πρῶτον μὲν λεκτέον, ὡς κακοθηέστερον ἦν καὶ ὡς τὰ τοιαῦτα ἐξαμαρτάνειν φασίν, ὅταν γνωσθῶσιν, ὥστε, εἰ τούτῳ συγγνώμην ἔχετε, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας τῶν τιμωριῶν ἀφήσετε. ἔτι δὲ λέγε, ὡς, εἰ τῶν ὁμολογούντων ἐξαμαρτάνειν ἀποψηφιέσθε, πῶς τῶν μὴ ὁμολογούντων καταψηφιέσθε; λεκτέον δὲ ὅτι, εἰ καὶ ἐξήμαρτεν, οὐκ ἐμὲ δεῖ διὰ τὴν τούτου ἀμαρτίαν ζημιοῦσθαι. ^[5]
- 36 27 πρὸς δὲ τούτοις ῥητέον, ὡς οὐδὲ ὁ νομοθέτης τοῖς ἀμαρτάνουσι συγγνώμην ἔχει· οὐκοῦν δίκαιον οὐδὲ τοὺς δικαστάς κατὰ τοὺς νόμους κρίνοντας. ἐκ μὲν οὖν τῶν τοιούτων τὰς συγγνώμας περιαιρησόμεθα, καθάπερ ἐν ἀρχαῖς δεδηλώκαμεν. ^[5]
- 36 28 συλλήβδην δὲ τὰ ὑπὸ τῶν ἀντιδίκων μέλλοντα λέγεσθαι καὶ πρὸς πίστιν καὶ δικαιολογίαν καὶ συγγνώμην ἐκ τῶν προειρημένων προκαταληψόμεθα. Μετὰ δὲ ταῦτα {τὴν αἰτίαν} παλιλλογητέον ἐν κεφαλαίῳ τὸν λόγον ὅλον, καὶ συντόμως, ἐὰν ἐνδέχεται, πρὸς μὲν τοὺς ἐναντίους ἔχθραν ἢ ὀργὴν ἢ φθόνον τοῖς δικασταῖς ἐμποιητέον, πρὸς δὲ ἡμᾶς φιλίαν ἢ χάριν ἢ ἔλεον. ^[5]
- 36 29 ὅθεν δὲ ταῦτα γίνεται, ἐν τῷ δημηγορικῷ καὶ ἐπὶ τῶν προτροπῶν καὶ ἀποτροπῶν εἰρήκαμεν καὶ ἐν τῷ ἀπολογικῷ εἶδει πάλιν ἐπὶ τελευτῆς διέξιμεν. Τὸν μὲν οὖν πρῶτον λόγον, ἐὰν κατηγορῶμεν, ἐν τοῖς δικανικοῖς οὕτω συνθήσομεν καὶ τάξομεν· ἐὰν δὲ ἀπολογώμεθα, τὸ μὲν προοίμιον ὁμοιοτρόπως τῷ κατηγοροῦντι συστήσομεν. ^[5]
- 36 31

τῶν δὲ κατηγορουμένων ἃ μὲν εἰδέναι τοὺς ἀκούοντας ἐποίησε, παραλείψομεν, ἃ δὲ δοξάζειν, ταῦτα προθέμενοι μετὰ τὸ προοίμιον διαλύσομεν, τοὺς τε μάρτυρας καὶ τὰς βασάνους καὶ τοὺς ὄρκους ἀπίστους ποιήσομεν, ὡς προακήκοας, εἰ μὲν τὰ πράγματα πιστὰ εἶη, τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογίαν ἐπὶ τὸν ***** ἐκ τοῦ παραλειπομένου τόπου μεταβιβάζοντες, εἰ δ' εἶεν οἱ μάρτυρες <ἦ> οἱ βασανισθέντες πιστοί, ἐπὶ τὸν λόγον ἢ τὴν πράξιν ἢ ὅ τι ἂν ἄλλο ἔχῃς ἐπὶ τῶν ἐναντίων πιστότατον. ^[5]

- 36 32 ἂν δὲ τὸ λυσιτελὲς ἢ τὸ ἔθος ἐπιφέρων σοῦ κατηγορήσῃ, ἀπολογοῦ μάλιστα μὲν, ὡς <οὐ> λυσιτελὲς ἐστὶ τὸ κατηγορούμενον, εἰ δὲ μή, ὅτι οὐκ εἴθισαι τὰ τοιαῦτα πράττειν οὔτε σὺ οὔτε οἱ σοὶ ὅμοιοι, ἢ ὅτι οὐ τοῦτον τὸν τρόπον.
- 36 33 τὸ μὲν οὖν εἰκὸς οὕτω λύσεις· τὸ δὲ παράδειγμα πρῶτον μὲν, ἂν δύνῃ, δείκνυε ὡς οὐχ ὅμοιον ἐστὶ τῷ ἐγκαλουμένῳ, εἰ δὲ μή, ἕτερον φέρε αὐτὸς παράδειγμα ἐκ τῶν ἐναντίων παρὰ τὸ εἰκὸς γενόμενον. τὸ δὲ τεκμήριον λυέ φράζων, παρ' ἃς αἰτίας ἐναντιωθῆναι συνέβη. ^[5]
- 36 34 τὰς δὲ γνώμας καὶ τὰ ἐνθυμήματα ἢ παράδοξα ἀπόφαινε ἢ ἀμφίβολα. τὰ δὲ σημεῖα πλειόνων ὄντα ἀπόφαινε σημεῖα καὶ μὴ μόνου τοῦ σοὶ ἐγκαλουμένου. καὶ τὰ μὲν τῶν ἐναντίων ἐπὶ τὸ ἐναντίον ἄγοντες ἢ ἐπὶ τὸ ἀμφίβολον ἀπίθανα τοῦτον τὸν τρόπον καταστήσομεν. ^[5]
- 36 35 ἂν δὲ ὁμολογῶμεν τὰ ἐγκαλούμενα πεποικέναι, ἐκ τῶν δικαίων καὶ νομίμων μετιόντες ἐννομώτερα καὶ δικαιότερα τὰ ἡμέτερα ἀποδεικνύναι πειρασόμεθα· ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο ἐνδέχεται, εἰς ἀμάρτημα ἢ ἀτύχημα καταφεύγοντας καὶ σμικρὰς τὰς βλάβας ἀποφαίνοντας συγγνώμης τυγχάνειν πειρατέον, τὸ μὲν ἀμαρτάνειν κοινὸν πάντων ἀνθρώπων ἐπιδεικνύοντας, τὸ δ' ἀδικεῖν ἴδιον τῶν πονηρῶν. ^[5]
- 36 36 λέγε δέ, ὅτι ἐπιεικὲς καὶ δίκαιον καὶ συμφέρον ἐστὶ συγγνώμην ἔχειν ταῖς ἀμαρτίαις· οὐδεὶς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων, εἴ τι τοιοῦτον αὐτῷ συνεμπέσοι. ἀπόφαινε <δὲ> καὶ τὸν ἐναντίον, εἴ τι ἐξήμαρτε, συγγνώμης τυχεῖν ἀξιώσαντα. Μετὰ <δὲ> ταῦτα αἱ προκαταλήψεις αἱ ὑπὸ τῶν ἐναντίων εἰρημέναι. ^[5]
- 36 37 τὰς μὲν οὖν ἄλλας ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων εὐπορήσομεν λύειν· ἐὰν δὲ διαβάλλωσιν ἡμᾶς, ὡς γεγραμμένους λόγους λέγομεν ἢ λέγειν μελετῶμεν ἢ ὡς ἐπὶ μισθῷ τινι συνηγοροῦμεν, χρή πρὸς τὰ τοιαῦτα ὁμόσε βαδίζοντας εἰρωνεύεσθαι καὶ περὶ μὲν τῆς γραφῆς λέγειν, μὴ κωλύειν τὸν νόμον ἢ αὐτὸν γεγραμμένα λέγειν ἢ ἐκεῖνον ἄγραφα· τὸν γὰρ νόμον οὐκ ἔαν τοιαῦτα πράττειν, λέγειν δὲ ὅπως ἂν τις βούληται συγχωρεῖν. ^[5]
- 36 38 ῥητέον δὲ καὶ ὅτι οὕτως ὁ ἐναντίος οἶεται μεγάλην ἡδίκηκεναι, ὥστ' οὐ νομίζει με κατ' ἀξίαν κατηγορῆσαι, εἰ μὴ γράφοιμι καὶ πολὺν χρόνον σκεψαίμην. περὶ μὲν οὖν τὰς τῶν γεγραμμένων λόγων διαβολὰς οὕτως ἀπαντητέον· ἂν δὲ φάσκωσιν ἡμᾶς λέγειν μανθάνειν καὶ μελετᾶν, ὁμολογήσαντες ἐροῦμεν· ἡμεῖς μὲν οἱ μανθάνοντες, ὡς φῆς, οὐ φιλόδοκοί ἐσμεν, σὺ δὲ ὁ λέγειν μὴ ἐπιστάμενος καὶ νῦν ἡμᾶς καὶ πρότερον ἐάλως συκοφαντῶν· ὥστε λυσιτελὲς φανεῖται τοῖς πολίταις κἀκεῖνον μανθάνειν ῥητορεύειν· οὐ γὰρ <ἂν> οὕτω πονηρὸν οὐδὲ συκοφάντην αὐτὸν εἶναι. ^[5]
- 36 40 τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἡμᾶς ἐπὶ μισθῷ συνηγορεῖν λέγῃ τις, ὁμολογήσαντες εἰρωνευσόμεθα καὶ τὸν αἰτιώμενον ἡμᾶς ἐπιδείζομεν τοῦτο ποιοῦντα καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας.
- 36 41 τῶν δὲ μισθῶν διαιροῦ τὰ εἶδη καὶ λέγε, ὡς οἱ μὲν ἐπὶ χρήμασιν, οἱ δὲ ἐπὶ χάρισιν, οἱ δὲ ἐπὶ τιμωρίαις, οἱ δὲ ἐπὶ τιμαῖς συνηγοροῦσιν· αὐτὸν μὲν οὖν ἀπόφαινε διὰ χάριν συνηγοροῦντα, τὸν δ' ἐναντίον λέγε οὐδ' ἐπὶ μικρῷ μισθῷ συνηγορεῖν· ὅπως γὰρ λάβῃ ἀργύριον ἀδίκως, οὐχ ὅπως μὴ ἐκτίσῃ, δικάζεται. ^[5]
- 36 42 τῷ αὐτῷ δὲ τρόπῳ καὶ ἐὰν τις ἡμᾶς δικάζεσθαί τινας λέγῃ διδάσκειν ἢ λόγους δικανικοὺς συγγράφειν· ἀπόφαινε γὰρ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, καθ' ὅσον δύνανται, τοὺς φίλους ὠφελεῖν

καὶ διδάσκοντας καὶ συμβουλευόντας. καὶ οὕτως ἐντέχνως περὶ τῶν τοιούτων ἀπαντήσεις. Χρὴ δὲ καὶ περὶ τὰς ἐρωτήσεις καὶ τὰς ἀποκρίσεις, ὅποσαι πίπτουσιν εἰς τὰ τοιαῦτα εἶδη, μὴ ῥαθύμως ἔχειν, ἀλλὰ διακρίνειν τὰς ὁμολογίας καὶ τὰς ἀρνήσεις ἐν ταῖς ἀποκρίσεσιν. ^[5]

36 43 ὁμολογίαι μὲν οὖν εἰσιν αἱ τοιαίδε· ἀπέκτεινάς μου τὸν υἱόν· ἀπέκτεινα πρότερον ἐπ’ ἐμὲ σίδηρον αἰρόμενον. συνέκοψάς μου τὸν υἱόν· ἔγωγε ἀδίκων χειρῶν ἄρχοντα. κατέαξάς μου τὴν κεφαλὴν· ἐγὼ βιαζομένου σου νύκτωρ εἰς τὴν ἐμὴν οἰκίαν εἰσιέναι. ^[5]

36 44 αἱ μὲν οὖν τοιαῦται ὁμολογίαι τῷ νόμῳ πιστεύουσai ὁμολογοῦνται. αἱ δὲ τοιαίδε ἀρνήσεις παρακλίνουσι τὸν νόμον· ἀπέκτεινάς μου τὸν υἱόν· οὐκ ἔγωγε, ἀλλ’ ὁ νόμος. τὰ δὲ τοιαῦτα πάντα οὕτω δεῖ ἀποκρίνεσθαι, ὅταν τῶν νόμων ὁ μὲν κελεύῃ τοῦτο ποιεῖν, ὁ δὲ κωλύῃ. τὰ μὲν οὖν πρὸς τοὺς ἀντιδίκους ἐκ τούτων ἀπάντων συνάξεις. Μετὰ δὲ ταῦτα παλιλλογία τῶν εἰρημένων ἤδη σύντομος ἀνάμνησις. ^[5]

36 45 χρήσιμος δὲ ἐστὶ παρὰ πάντας τοὺς καιροὺς, ὥστε καὶ παρὰ μέρος καὶ παρὰ εἶδος τῇ παλιλλογίᾳ χρηστέον, μάλιστα δ’ ἀρμόττει πρὸς τὰς κατηγορίας καὶ τὰς ἀπολογίας, ἔτι δὲ πρὸς τὰς προτροπὰς καὶ ἀποτροπὰς· οὐ γὰρ μόνον ἀναμνησáι δεῖν φαμεν περὶ τῶν εἰρημένων ἐνταῦθα, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐγκωμίων καὶ τῶν κακολογιῶν, ἀλλὰ <καὶ> πρὸς ἡμᾶς τοὺς κριτὰς εὖ διαθεῖναι καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους κακῶς. ^[5]

36 46 τελευταῖον δὲ τοῦτο τῶν ἐν τῷ λόγῳ μερῶν τάττομεν. ἔστι δὲ μνημονικὸν ποιεῖν ἐν κεφαλαίῳ <ἦ> διαλογιζόμενον ἢ ἀπολογιζόμενον περὶ τῶν εἰρημένων ἢ προαιρούμενον τῶν μὲν σαυτοῦ τὰ βέλτιστα, τῶν δ’ ἐναντίων τὰ φαυλότατα, εἰ δὲ βούλει, ἐπερωτήσεως σχῆμα ποιησάμενον. οἷον δὲ τούτων ἕκαστόν ἐστιν, ἐκ τῶν προτέρων ἴσμεν. Εὖ δὲ διαθήσομεν ἡμᾶς καὶ τοὺς ἐναντίους κακῶς, ὥσπερ ἐπὶ τῶν προτροπῶν καὶ ἀποτροπῶν, ἀποφαίνοντες κεφαλαιωδῶς, ἐφ’ οἷς εὖ πεποιήκαμεν τοὺς ἀδικοῦντας ἢ ποιοῦμεν ἢ ποιήσομεν, ἢ αὐτοὶ ἢ ἡμέτεροι φίλοι, ἢ αὐτοὺς ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσιν, ἢ πάλιν τοὺς κρίνοντας αὐτοὺς ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσι, καὶ διεξιόντες αὐτοῖς, ὡς νῦν καιρὸς χάριτας ἡμῖν τῶν ὑπεργμένων ἀποδοῦναι, καὶ πρὸς τούτοις ἐλεεινοὺς ἡμᾶς αὐτοὺς καθιστάντες, ἐὰν ἐνδέχεται. ^[5]

36 48 τοῦτο δὲ ποιήσομεν ἐπιδεικνύντες, ὡς πρὸς τοὺς ἀκούοντας οἰκείως ἔχομεν καὶ ἀναξίως δυστυχοῦμεν κακῶς πρότερον πεπονθότες ἢ νῦν πάσχοντες ἢ πεισόμενοι, ἐὰν μὴ βοηθῶσιν ἡμῖν οὗτοι· ἐὰν δὲ μὴ τοιαῦτα ὑπάρχη, διεξιόντες, τίνων ἀγαθῶν ἐστερήμεθα ἢ στερισκόμεθα ἢ στερησόμεθα ὀλιγορηθέντες ὑπὸ τῶν κρινόντων, ἢ ὡς ἀγαθοῦ μηδέποτε ἐπιτετυχήκαμεν ἢ μὴ ἐπιτυγχάνομεν ἢ μὴ ἐπιτευξόμεθα μὴ τούτων ἡμῖν συμβοηθησάντων. ἐκ γὰρ τούτων ἐλεεινοὺς καταστήσομεν ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ πρὸς τοὺς ἀκούοντας εὖ διαθήσομεν. ^[5]

36 49 διαβαλοῦμεν δὲ τοὺς ἀντιδίκους καὶ φθονεῖσθαι ποιήσομεν ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις, ἀποφαίνοντες ὑπὸ τούτων ἢ τῶν τούτοις φίλων τοὺς ἀκούοντας αὐτοὺς ἢ ὧν κήδονται, κακῶς πεπονθότας ἢ πάσχοντας ἢ πεισομένους παρὰ τὸ προσῆκον. ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων καὶ μῖσος καὶ ὀργὴν πρὸς αὐτοὺς ἔξουσιν. ἂν δὲ μὴ ταῦτα ἐνδέχεται, συνάξομεν, ἐξ ὧν φθόνον τοῖς ἀκούουσιν κατὰ τῶν ἐναντίων ἐργασόμεθα· τὸ γὰρ φθονεῖν πλησίον τοῦ μισεῖν ἐστὶ. ^[5]

36 50 φθονήσονται δὲ συλλήβδην, ἐὰν ἀναξίως αὐτοὺς εὖ πράττοντας ἀποφαίνωμεν καὶ πρὸς τοὺς ἀκούοντας ἄλλοτρίως ἔχοντας, διεξιόντες ὡς ἀγαθὰ πολλὰ πεπόνθασιν ἀδίκως ἢ πάσχουσιν ἢ μέλλουσι πεῖσεσθαι, ἢ ἀγαθοῦ οὐδέποτε πρότερον ἐστερήθησαν ἢ νῦν οὐ στερίσκονται ἢ οὐ στερήσονται, <ἦ> κακοῦ οὐδέποτε τετυχηκότες ἢ νῦν οὐ τυγχάνοντες ἢ οὐ τευξόμενοι, ἐὰν μὴ νῦν αὐτοὺς οἱ κριταὶ κολάσωσιν. ^[5]

36 51 ἐκ τούτων μὲν οὖν ἐν τοῖς ἐπιλόγοις εὐμενῶς μὲν αὐτούς, κακῶς δὲ τοὺς ἐναντίους διαθήσομεν· ἐκ δὲ τῶν προειρημένων ἀπάντων ἐντέχνως καὶ τὰς κατηγορίας καὶ τὰς

ἀπολογίας τάξομεν. Τὸ δ' ἐξεταστικὸν εἶδος αὐτὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ οὐ πολλάκις συνίσταται, τοῖς δὲ ἄλλοις εἶδεσι μίγνυται καὶ μάλιστα πρὸς τὰς ἀντιλογίας χρησιμὸν ἐστίν. ^[5]

- 37 1 οὐ μὴν ἀλλ' ὅπως μὴδὲ τούτου τὴν τάξιν ἀγνοῶμεν, ἂν ποθ' ἡμῖν λόγον ἢ βίον ἢ πράξιν ἀνθρώπων ἢ διοίκησιν πόλεως ἐξετάζειν συμβῇ, διέξειμι καὶ περὶ τούτου κεφαλαιωδῶς, φροισιαστέον μὲν οὖν σχεδὸν ὁμοιοτρόπως τοῖς διαβεβλημένοις καὶ τοῖς ἐξετάζουσι ταῦτα, ὥστε προφάσεις ἐν ἀρχαῖς εὐλόγους ἐνεγκόντες, δι' ἃς δόξομεν εἰκότως τοῦτο ποιεῖν, οὕτως ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν ἥξομεν. ^[5]
- 37 3 αἱ τοιαῖδε δὲ ἀρμόσουσιν ἐν μὲν τοῖς πολιτικοῖς συλλόγοις, ὡς οὐ φιλονεικίᾳ τὸ τοιοῦτον ποιοῦμεν, ἀλλ' ὅπως μὴ λάθῃ τοὺς ἀκούοντας, εἴτα ὅτι ἡμᾶς οὗτοι πρότερον ἠνώχλησαν· ἐν δὲ τοῖς ἰδίοις <χρὴ προφασίζεσθαι> ἢ ἔχθραν ἢ τὰ ἥθη τῶν ἐξεταζομένων φαῦλα ὄντα ἢ φιλίαν πρὸς τοὺς ἐξεταζομένους, {ἦ} ὅπως συνέντες, ἃ πράττουσι, μηκέτι ταῦτα ποιήσωσιν, ἐν δὲ τοῖς δημοσίοις τὸ νόμιμον <καὶ> τὸ δίκαιον καὶ τὸ τῷ κοινῷ συμφέρον. ^[5]
- 37 4 φροισιασάμενοι δ' ἐκ τούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων ἐφεξῆς ἕκαστον προτιθέμενοι τῶν ῥηθέντων ἢ πραχθέντων ἢ διανοηθέντων ἐξετάσομεν, ἐνδεικνύντες αὐτὰ καὶ τοῖς δικαίοις καὶ τοῖς νομίμοις καὶ τοῖς ἰδίᾳ καὶ κοινῇ συμφέρουσιν ἐναντιούμενα, καὶ πάντα σκοποῦντες, εἴ που αὐτὰ αὐτοῖς ἐστὶν ἐναντία ἢ τοῖς ἥθεσι τῶν χρηστῶν ἀνθρώπων ἢ τοῖς εἰκόσιν. ^[5]
- 37 5 ἴνα δὲ μὴ μηκύνωμεν καθ' ἐν ἕκαστον λέγοντες, ὅσῳ ἂν πλείοσι τῶν ἐνδόξων ἐπιτηδευμάτων ἢ πραγμάτων ἢ λόγων ἢ ἐθῶν ἐναντιούμενα τὰ τῶν ἐξεταζομένων ἀποφαίνωμεν τοῖς ἀκούουσι, τοσούτῳ μᾶλλον οἱ ἐξεταζόμενοι ἀδοξήσουσι.
- 37 6 δεῖ δὲ πικρῷ τῷ ἥθει μὴ ἐξετάζειν, ἀλλὰ πρᾶεῖ· τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον οἱ λόγοι γινόμενοι πιθανώτεροι φανήσονται τοῖς ἀκούουσιν, οἱ δὲ λέγοντες αὐτοὺς ἥκιστα διαβαλοῦσιν.
- 37 7 ὅταν δὲ πάντα ἀκριβῶς ἐξητακῶς αὐξήσῃς αὐτά, παλιλλογίαν ἐπὶ τῇ τελευτῇ σύντομον ποιῆσαι καὶ τοὺς ἀκροατὰς περὶ τῶν εἰρημένων ἀνάμνησον. τὰ μὲν οὖν εἶδη πάντα τοῦτον τὸν τρόπον ἀτάττοντες ἐντέχνως αὐτοῖς χρῆσόμεθα. Δεῖ δὲ καὶ λέγοντας καὶ γράφοντας ὅτι μάλιστα πειρᾶσθαι κατὰ τὰ προειρημένα τοὺς λόγους ἀποδιδόναι καὶ συνεθίζειν αὐτοὺς τούτοις ἅπασιν ἐξ ἐτοίμου χρῆσθαι. ^[5]
- 38 1 καὶ περὶ μὲν τοῦ λέγειν ἐντέχνως καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις καὶ ἐν τοῖς κοινοῖς ἀγῶσι καὶ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἄλλους ὁμιλίαις ἐντεῦθεν πλείστας καὶ τεχνικωτάτας ἀφορμὰς ἔξομεν· χρὴ δὲ καὶ τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι μὴ μόνον περὶ τοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν βίον τὸν αὐτοῦ, διακοσμοῦντα ταῖς ιδέαις ταῖς εἰρημέναις· συμβάλλεται γὰρ ἢ περὶ τὸν βίον παρασκευὴ καὶ πρὸς τὸ πείθειν καὶ πρὸς τὸ δόξης ἐπιεικοῦς τυγχάνειν. ^[5]
- 38 3 Πρῶτον μὲν οὖν διελέσθαι χρὴ τὰ πράγματα κατὰ τὴν ὅλην τοῦ παιδεύματος διαίρεσιν, ὃ τι πρῶτον ἢ δεῦτερον ἢ τρίτον ἢ τέταρτον μεταχειριστέον, εἴτα σαυτοῦ ποιεῖσθαι παρασκευήν, ὥσπερ ἐν τοῖς προοιμίοις διήλθομεν τὰ περὶ τῶν ἀκροατῶν.
- 38 4 εὐμενῇ μὲν οὖν τὰ περὶ σεαυτὸν ποιήσεις, ἐὰν οἷς ὁμολογεῖς ἐμμένῃς καὶ διαφυλάττης φίλους τοὺς αὐτοὺς διὰ παντὸς τοῦ βίου καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων φαίνει μὴ μεθιστάμενος, ἀλλ' ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς χρώμενος. προσέξουσιν δέ σοι, ἐὰν μεγάλας καὶ καλὰς μεταχειρίξῃ τὰς πράξεις καὶ τοῖς πολλοῖς συμφερούσας. Εὐμενεῖς δὲ γενόμενοι, ὅταν ἐπὶ τῶν πράξεων γένῃ, ὅσαι τῶν κακῶν ἀποτροπὴν ἔχουσι, τῶν δ' ἀγαθῶν παρουσίαν, ταύτας μὲν ὡς συμφερούσας αὐτοῖς ἀποδέξονται, ὅσαι δὲ τὰναντία παρασκευάζουσιν αὐτοῖς, ταύτας ἀποδοκιμάσουσιν. ^[5]
- 38 6 ἀντὶ δὲ τοῦ ταχεῖαν καὶ σαφεῇ καὶ μὴ ἄπιστον τὴν διήγησιν λέγεσθαι τὰς πράξεις δεῖ τοιαύτας ποιεῖσθαι. ταχέως μὲν οὖν ἐπιτελέσεις, ἂν μὴ πάντα πράττειν ἅμα βούλῃ, ἀλλὰ πρότερον τὸ πρῶτον, ἔπειτα τὸ ἐξῆς· καθαρῶς δέ, ἂν μὴ ταχὺ τῆς πράξεως παυόμενος ἄλλα πράγματα

μεταχειρίζη, πρὶν ταύτην ἐπιτελέσαι· μὴ ἀπίστως δέ, ἂν μὴ παρὰ τὸ ἦθος τὸ σαυτοῦ πράττης, πρὸς δὲ τούτοις, ἂν μὴ προσποιῇ τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους εἶναί σοι. ^[5]

38 8 Ἐκ δὲ τῶν πίστεων ληψόμεθα, περὶ ὧν μὲν ἐπιστήμην ἔχομεν, κατὰ τὴν ταύτης ἐξήγησιν τὰς πράξεις ἐπιτελεῖν, περὶ ὧν δὲ τυγχάνομεν ἀγνοοῦντες, κατὰ τὸ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ συμβαῖνον· ἀσφαλέστατον γὰρ πράττειν περὶ τῶν οὕτως ἐχόντων πρὸς τὸ εἰωθὸς ἀποβλέποντας. Εἰς δὲ τὸν πρὸς τοὺς ἀντιδίκους ἀγῶνα ἐν μὲν τοῖς λόγοις ἐκ τῶν λελεγμένων ποιήσομεν βεβαιότητα περὶ ἡμῶν· ἐν δὲ τοῖς συμβολαίοις τοῦτο ποιήσομεν, ἔαν κατὰ τοὺς νόμους αὐτὰ μεταχειριζώμεθα τοὺς ἀγράφους καὶ τοὺς γεγραμμένους μετὰ μαρτύρων ὡς βελτίστων ὀριζόμενοι χρόνους. ^[5]

38 10 Ἐκ δὲ τοῦ ἐπιλόγου περὶ μὲν τῶν λελεγμένων μνημονικοὺς ποιήσομεν ἐκ τοῦ πάλιν λέγειν κεφαλαιωδῶς περὶ <δὲ> τῶν πεπραγμένων ἐξ ὧν {δὲ} πράττομεν ἀναμνήσομεν οὕτως, ἐπειδὴν τὰς αὐτὰς πράξεις ἢ τὰς ὁμοίας μεταχειριζώμεθα ταῖς προτέρας.

38 11 φιλικῶς δὲ διακείσονται πρὸς ἡμᾶς, ἔαν πράττωμεν, ἐξ ὧν εὖ πεπονθέναι δόξουσιν ἢ πάσχειν ἢ πείσεσθαι. μεγάλα δὲ πράζομεν, ἔαν πολλῶν αἰτίας καλῶν τὰς πράξεις μεταχειριζώμεθα. καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον χρή τὰ κατὰ τὸν βίον παρασκευάζειν, ἐκ δὲ τῆς προτέρας συντάξεως περὶ τοὺς λόγους γυμνάζεσθαι. {Τὰς δὲ θυσίας δεῖ ποιεῖν, ὡς προεῖρηται, πρὸς μὲν <τοῦς> θεοὺς ὁσίως, πρὸς δὲ τὰς δαπάνας μετρίως, πρὸς δὲ τὰς θεωρίας λαμπρῶς, πρὸς δὲ τοὺς πολίτας ὠφελίμως. ^[5]

38 12 καὶ πρὸς μὲν τοὺς θεοὺς ὁσίως ἔξουσιν, ἔαν κατὰ τὰ πάτρια θύωμεν· πρὸς δὲ τὰς δαπάνας μετρίως, ἔαν μὴ τὰ πεμπόμενα πάντα τοῖς δαπανωμένοις συναναλίσκηται· πρὸς δὲ τὰς θεωρίας λαμπρῶς, ἔαν μεγαλοπρεπῶς ὥσι κατεσκευασμένα· πρὸς δὲ τοὺς πολίτας ὠφελίμως, ἔαν ἱππεῖς καὶ ὀπλίται διεσκευασμένοι συμπομπεύωσι. ^[5]

38 13 τὰ μὲν δὴ πρὸς τοὺς θεοὺς οὕτω {ἂν} γινόμενα ὁσίως ἂν ἔχοι. φιλίαν δὲ συστησόμεθα πρὸς τοὺς ὁμοιοτρόπους ἡμῖν καὶ οἷς ταῦτά συμφέρει καὶ οἷς περὶ τὰ μέγιστα ἀναγκαῖόν ἐστιν ἡμῖν κοινωνεῖν· ἢ γὰρ τοιαύτη μάλιστα συμμένει φιλία. ^[5]

38 14 συμμαχοὺς δὲ δεῖ ποιεῖσθαι τοὺς δικαιοτάτους καὶ τοὺς δύναμιν πολλὴν ἔχοντας καὶ τοὺς πλησίον κατοικοῦντας, ἐχθροὺς δὲ τοὺς ἐναντίους τούτοις.

38 15 πόλεμον δὲ δεῖ αἰρεῖσθαι πρὸς τοὺς ἀδικεῖν ἐπιχειροῦντας τὴν πόλιν ἢ τοὺς φίλους ἢ τοὺς συμμαχοὺς αὐτῆς.

38 16 τὰς δὲ φυλακὰς ἀναγκαῖον ἔχειν ἢ δι' ἑαυτῶν ἢ διὰ τῶν συμμαχῶν ἢ διὰ ξένων, καὶ κράτιστον μὲν δι' ἑαυτῶν, δεύτερον δὲ διὰ τῶν συμμαχῶν, τρίτον δὲ διὰ ξένων.

38 17 περὶ πόρου δὲ χρημάτων κράτιστον μὲν ἀπὸ τῶν ἰδίων προσόδων ἢ κτημάτων, δεύτερον δὲ ἀπὸ τῶν τιμημάτων, τρίτον δὲ τῶν πενήτων τὰ σώματα παρεχόντων λειτουργεῖν, τῶν δὲ τεχνιτῶν ὅπλα, τῶν δὲ πλουσίων χρήματα.

38 18 περὶ πολιτείας δὲ δημοκρατία μὲν ἀρίστη, ἐν ἣ οἱ νόμοι τοῖς ἀρίστοις τὰς τιμὰς ἀπονέμουσι, τὸ δὲ πλῆθος μήτε χειροτονίας μήτε ψηφοφορίας ἐστέρηται, κακίστη δέ, ἐν ἣ τῷ πλῆθει παραδιδόασιν οἱ νόμοι τοὺς πλουτοῦντας ὑβρίζειν. ὀλιγαρχιῶν δὲ εἰσι δύο τρόποι· ἢ γὰρ ἐξ ἑταιρείας ἢ ἀπὸ τιμημάτων. ποιεῖσθαι δὲ συμμαχοὺς ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὅταν οἱ πολῖται μὴ τυγχάνωσι δι' ἑαυτῶν δυνατοὶ τὴν χώραν καὶ τὰ φρούρια φυλάττειν ἢ τοὺς πολεμίους ἀμύνεσθαι· παρίεσθαι δὲ δεῖ συμμαχίαν, ὅταν μὴ ἀνάγκη τις ἦ ποιεῖσθαι αὐτὴν ἢ μακρὰν τοῖς τόποις ἀπέχωσι καὶ ἀδύνατοι ὦσι κατὰ τοὺς προσήκοντας παραγίνεσθαι καιροῦς. ^[5]

38 20 πολίτης δὲ ἀγαθός ἐστιν, ὅστις φίλους μὲν χρησιμωτάτους τῇ πόλει παρασκευάζει, ἐχθροὺς δὲ ἐλαχίστους καὶ ἀσθενεστάτους, καὶ ὅστις πλείστας προσόδους παρασκευάζει τῶν ἰδιωτῶν

μηδένα δημεύων, καὶ ὅστις ἑαυτὸν δίκαιον παρέχων τοὺς ἀδικοῦντάς τι τῶν κοινῶν ἐξετάζει.
[5]

- 38 21 δωροῦνται δὲ πάντες ἐλπίζοντες ὠφεληθῆσεσθαι ἢ τῶν προτέρων εὐεργεσιῶν χάριν
ἀποδιδόντες. ὑπηρετοῦσι δὲ πάντες κέρδους ἕνεκεν ἢ τιμῆς ἢ ἡδονῆς ἢ φόβου. συναλλάττουσι
δὲ πάντες ἢ κατὰ προαίρεσιν ἢ ἀκουσίως· αἱ γὰρ πράξεις ἐπιτελοῦνται πᾶσαι ἢ διὰ βίας ἢ διὰ
πειθοῦς ἢ δι' ἀπάτης ἢ διὰ προφάσεως. [5]
- 38 22 ἐν δὲ πολέμῳ περιγίνονται πολεμοῦντες ἢ διὰ τύχην ἢ διὰ σωμάτων πλῆθος ἢ ῥώμην ἢ διὰ
χρημάτων εὐπορίαν ἢ διὰ τόπων εὐφυΐαν ἢ δι' ἀρετὴν συμμάχων ἢ διὰ στρατηγοῦ γνώμην.
- 38 23 ἐγκαταλιπεῖν δὲ τοὺς συμμάχους ὑπολαμβάνουσι δεῖν ἢ διὰ τὸ μᾶλλον συμφέρειν τοῦτο ἢ διὰ
τὸ καταλύσασθαι τὸν πόλεμον.
- 38 24 δίκαια δὲ πράττειν ἐστὶ τὸ τοῖς κοινοῖς τῆς πόλεως ἔθεσιν ἔπεσθαι, τοῖς νόμοις πείθεσθαι καὶ
ταῖς ἰδίαις ὁμολογίαις ἐμμένειν. συμφέρει δὲ σώματι μὲν εὐεξία καὶ κάλλος καὶ ῥώμη καὶ
ὕγεια, ψυχῇ δὲ σοφία φρόνησις ἀνδρεία σωφροσύνη δικαιοσύνη, συναμφοτέροις δὲ τούτοις
χρήματα φίλοι· ἀσύμφορα δὲ τάναντία τούτων.
- 38 25 πόλει δὲ συμφέρον πλῆθος πολιτῶν ἀγαθῶν.} [5]